

Spis treści

EDUKACJA HUMANISTYCZNA

- ▷ *Elżbieta Cymerys, Iwona Chojnacka, Małgorzata Kuksinowicz, Alicja Urbaniak, Małgorzata Wiśnicka, Marta Żulińska* — Przeczytałem, usłyszałem... zrozumiałem! 3
- ▷ *Elżbieta Cymerys* — Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie III gimnazjum 9
- ▷ *Aleksandra Błażberg, Janet Barnstable* — Global Virtual Classroom 12

WSPOMAGANIE ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY

- ▷ *Barbara Milewska, Krystyna Radziejewicz* — Jak żyć w przyjaźni — cykl zajęć integracyjnych dla uczniów klas II z dwóch odrębnych placówek 19
- ▷ *Alicja Nowakowska* — Praca w klasie integracyjnej metodą aktywizującą uczniów niepełnosprawnych 44
- ▷ *Alicja Nowakowska* — Wykorzystanie metod aktywizujących w pracy z uczniem niepełnosprawnym w klasie integracyjnej 46
- ▷ *Hanna Fryda, Katarzyna Sojka* — Boccia — zajęcia dla osób niepełnosprawnych 51

JAKOŚĆ W EDUKACJI

- ▷ *Ewa Malinowska* — Wykorzystanie metody Servqual do badania poziomu jakości usług edukacyjnych 53

EDUKACJA PRZYRODNICZA

- ▷ *Wiesława Krysztołowicz* — Scenariusz lekcji geografii w liceum ogólnokształcącym 62
- ▷ *Tomasz Kąkol* — Walory turystyczne Orłowa — nauka pilotażu turystycznego 64
- ▷ *Ryszard J. Wrzosek* — Wychowawcze aspekty krajoznawstwa i powinności krajoznawcy 69

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

- ▷ *Ewa Marlena Włoch* — Scenariusz zajęć pt. „Morze” 74
- ▷ *Ingrid Spigarska* — Program autorski *Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki* — stymulacja rozwoju percepcji słuchowej u dzieci 3-letnich 77
- ▷ *Anna Kozłowska* — Jadłospis w przedszkolu 90

POLECAMY NAUCZYCIELOM

- ▷ Polecamy... (recenzje) 94

Gdyński Kwartalnik Oświatowy

Wydawca: Gdyński Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, ul. Słowackiego 53, 81-392 Gdynia, tel./fax 58 620 53 46, e-mail: godn@sni.edu.pl, strona internetowa: www.sni.edu.pl/godn

Adres redakcji: Gdyński Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, ul. Słowackiego 53, 81-392 Gdynia, tel./fax 58 620 53 46, e-mail: godn@sni.edu.pl, strona internetowa: www.sni.edu.pl/godn

Redaktor naczelny: Elżbieta Wójcik

Zespół redakcyjny: Aleksandra Błażberg, Tadeusz Bury, Iwona Chojnacka, Krystyna Ciesielska, Elżbieta Cymerys, Joanna Gawron, Teresa Kaczyńska, Waldemar Kotowski, Wiesława Krysztołowicz, Anna Kulińska, Katarzyna Kupper, Daniela Maćkiewicz, Ewa Madziąg, Elżbieta Mazurek, Krystyna Skalska, Grażyna Szotrowska, Balbina Wawrzyniak, Ewa Włoch, Renata Wolińska, Izabela Zaworska, Małgorzata Zygmunt

Okładka: Anna Tarasiewicz

Druk: Format XL, www.formatxl.pl

Skład: Zbigniew Mielewczyk, tel. 58 350 96 62, e-mail: mielewczyk@gmail.com

Redakcja zastrzega sobie prawo redagowania i skracania tekstów oraz zmiany ich tytułów. Nie zwraca tekstów artykułów niezamówionych.

Elżbieta Cymerys, Iwona Chojnacka,
Małgorzata Kuksinowicz, Alicja Urbaniak,
Małgorzata Wiśnicka, Marta Żulińska

Przeczytałem, usłyszałem... zrozumiałem!

Przedstawiamy Państwu materiał przygotowany przez nauczycieli współpracujących w ramach Klubu Aktywnego Polonisty działającego przy Gdyńskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli. Jest on zbiorem ćwiczeń mających na celu wzbogacenie słownika czynnego ucznia i zwrócenie jego uwagi na potrzebę rozwijania tej kompetencji niezbędnej w życiu codziennym.

Te treści i umiejętności zapisane są także w nowej podstawie programowej. Uczeń musi sprawnie posługiwać się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny, dążyć do precyzyjnego wysławiania się, stosować i rozumieć związki frazeologiczne, operować słownictwem z określonych kręgów tematycznych. (III.2.)

Związane jest to również z coraz bardziej widocznymi na każdym etapie edukacji trudnościami ze zrozumieniem czytanego przez uczniów tekstu. Okazuje się, że problemowi ubóstwa językowego młodzieży, ćwiczeniom doskonalącym tę umiejętność, nauczyciel poświęca sporą część jednostek lekcyjnych.

Zaprezentowane w tym materiale ćwiczenia są tylko pewnym pomysłem, mają Państwa zainspirować, wspomóc w codziennej pracy. Mamy nadzieję, że spełnią Państwa oczekiwania, zachęcą do tworzenia własnych scenariuszy.

Ćwiczenia słownikowe

1. Do przeprowadzenia ćwiczenia potrzebny jest *Słownik wyrazów obcych* lub przygotowany wcześniej przez nauczyciela zestaw wyrazów. Ważne jest, aby wyrazy były niezrozumiałe dla dzieci. Klasa zostaje podzielona na grupy (najlepiej 3–4). Nauczyciel zapisuje dany wyraz na tablicy. Zadaniem uczniów jest stworzenie jego definicji na zasadzie skojarzeń. Nauczyciel zbiera definicje i odczytuje na głos wszystkie (łącznie z poprawną). Każda grupa wybiera to wytłumaczenie, które uzna za właściwe. Jeśli wytypuje poprawnie, otrzymuje punkt, jeśli wprowadzi w błąd inną grupę swoją definicją, również otrzymuje punkt. Jeśli definicja stworzona przez grupę jest zbliżona do definicji słownikowej, grupa otrzymuje 3 punkty. Taki turniej słownikowy może być powtórzony tyle razy, ile nauczyciel uzna za stosowne. Uczniowie zapisują poprawne definicje w zeszytach. Można ograniczyć wyrazy, np. do zestawu archaizmów z powieści „Krzyżacy” i wprowadzać podobne zajęcia przed rozpoczęciem omawiania kolejnej lektury.

2. Nauczyciel pisze na tablicy część wyrazu: **-róż-** lub **-waga-**. Uczniowie próbują napisać jak najwięcej wyrazów zawierających tę część. Warunek: nie będą punktowane wyrazy napisane błędnie pod względem ortograficznym (ćwiczenie to poprzez zabawę — można przeprowadzić je w formie konkursu — zmusza uczniów do przeszukania swojego „wewnętrznego słownika”; można także podnieść stopień trudności i zaliczać wyłącznie te wyrazy, do których uczeń dopisał znaczenie).
3. Na tablicy nauczyciel pisze wyraz, np. rzodkiewka. Zadaniem uczniów jest ułożenie jak najwięcej słów z liter wyrazu wyjściowego, np.: rok, wiek itd. Warunek: utworzone wyrazy **muszą być rzeczownikami pospolitymi w M. l.p. i nie mogą być zdrobnieniami** (tutaj także zaliczać można tylko te wyrazy, których znaczenie zna uczeń).
4. Ćwiczenie z wykorzystaniem wiedzy o synonimach. Oprócz tego, że uczniowie muszą sobie przypomnieć, co to są wyrazy bliskoznaczne i ćwiczą ich dobieranie, zmuszeni są także do poznania znaczenia danego wyrazu. Bez tego nie będą mogli utworzyć synonimów. Jest to ćwiczenie z wykorzystaniem słowników, encyklopedii itp. Nauczyciel podaje hasło (trudne), a następnie uczniowie muszą odnaleźć je w słowniku i na podstawie definicji (gdy już uświadomią sobie, że tak naprawdę znali wcześniej to hasło, tylko pod innym pojęciem) utworzyć synonimy do podanego wyrazu. Poprawnie utworzone synonimy świadczą o właściwym zrozumieniu danego słowa.

Bogacenie słownictwa — ćwiczenia dla uczniów klas V–VI

1. Uzupełnij zdania wyrazami z ramki. Zostały one podane we właściwej formie. Następnie z kontekstu zdania (z treści zdania) odgadnij znaczenie tych wyrazów lub sprawdź je w słowniku.
 - a) Nad niewielką rósł brzozowy lasek.
 - b) Kolega miał obrazić moją siostrę.
 - c) Jedną z narodowych szlachty była
 - d) Nie spodobała nam się marmurowa Kopernika w muzeum.
 - e) Moja mama niedawno drugie dziecko.
 - f) Tata lubi chodzić w
 - g) Brat świetnie strzela z
 - h) Powóz jechał przepięknym, szerokim

powiła, statua, buta, traktem, wiatrówe, czelność, strugą, wiatrówki, przywar

powić — statua —

buta — trakt —

czelność — struga —

wiatrówka —, przywara —

2. Podane zdania zostały zaczerpnięte z mitologii greckiej. Podkreślone w nich wyrazy zastąp wyrazami bliskoznacznymi. Postaraj się wywnioskować ich znaczenie z kontekstu lub poszukaj w słowniku wyrazów bliskoznacznych.

- a) „Ale nęci ją woń cudna (...)”

nęci — woń —

- b) „Wreszcie, niepomna słów matki, zrywa łądygę narcyza.”

niepomna —

- c) „Ziemia rozwarła nagle swe czeluści (...)”

czeluści —

- d) „Nimfy igrały swawolnie na murawie.”

igrały —

- e) „Znienacka zaskoczył go Tanatos, uciął mu pukiel włosów i krnąbrną duszę zabrał do podziemi.”

pukiel — krnąbrną —

- f) „Gniew zasnuł mu oblicze.”

zasnuł — oblicze —

- g) „To mówiąc, uderzeniem maczugi rozbił okowy pętające Tytana i uwolnił go z więzów.”

okowy —

- h) „Wnet bowiem wybuchła sprzeczka między niebiankami, bo każda z bogiń rościła sobie prawa do tego miana.”

rościła — miana —

- i) „(...) Nie było w całym obozie greckim człowieka, który by gorliwiej sposobił się do drogi.”

gorliwiej — sposobił się —

- j) „Na morzu srożyła się burza.”

srożyła się —

Słownictwo towarzyszące lekcjom opisującym i charakteryzującym postać

1. Wśród podanych słów wykreśl te, które nie pasują do pozostałych (jeden wyraz w grupie):

Grupa I:
melancholijny
przeciętny
rozmierzony
uduchowiony

Grupa II:
stanowczy
pewny siebie
leniwy
zdecydowany

Grupa III:
wesoły
apodyktyczny
radosny
zadowolony

W tym miejscu narysuj twarze trzech osób, opisanych powyżej:

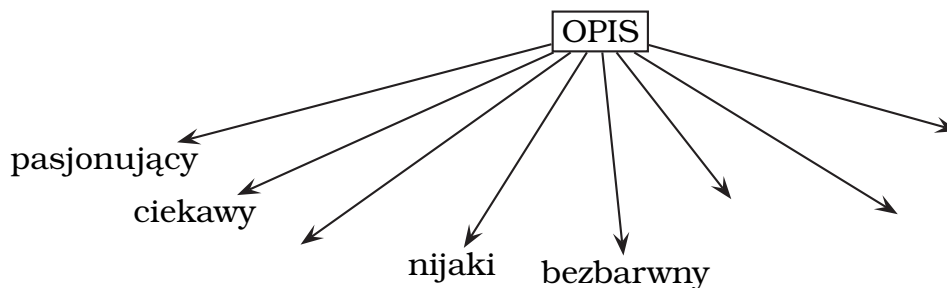
2. Odszukaj w słowniku znaczenie podanych wyrazów i uzupełnij nimi zdania, zgodnie z ich znaczeniem: *melancholijny, apodyktyczny, arbiter*.

Marek zawsze wiedział, czego chce, mówiono o nim, że czasami bywa

Zosia ma pozytywny wpływ na grupę, cieszy się powagą i uznaniem kolegów, bywa w dziedzinie sportu.

To był człowiek łagodny o usposobieniu

3. Uzupełnij, dopisując 2 słowa oceniające pozytywnie i 2 negatywnie:

4. Podane słowa podziel, przypisując cechom charakteru i umysłu:
bystry, uczciwy, pracowity, inteligentny, pojętny, leniwy, uczynny, mądry, uzdolniony

CECHY CHARAKTERU:

CECHY UMYŚLU:

5. Przetwórz litery w podanych wyrazach tak, aby utworzone słowa stały się bliskoznacznymi do wyrazu *charakter*.

turana (natura); owośćboso (osobowość); stapowa (postawa); syr (rys);
ściwośćwła (właściwość)

CHARAKTER —

6. W podanym tekście cechy bohatera zastąp odpowiadającymi im związkami frazeologicznymi (maksymalnie 8)

Nauczyciel może je wcześniej umieścić na tablicy lub w karcie pracy.

Marcin był osobą wielce uczoną i w najtrudniejszych sytuacjach potrafił myśleć. W niebezpiecznych chwilach bardzo się bał, ale wtedy szczególnie podobał się kobietom. Pewnego dnia spotkał Marię, w której się zakochał. Ta zaś robiła wszystko, aby się z nią ożenił. Marcin opamiętał się jednak w porę i uciekł.

(zaciągnąć do ołtarza, pójść po rozum do głowy, chodząca encyklopedia, wziąć nogi za pas, mieć duszę na ramieniu, robić wrażenie, zadurzyć się po uszy, poczuć pismo nosem)

Elżbieta Cymerys — doradca metodyczny języka polskiego

Iwona Chojnacka — doradca metodyczny języka polskiego

Małgorzata Kuksinowicz — SP nr 6 w Gdyni

Alicja Urbaniak — ZS nr 7 w Gdyni

Małgorzata Wiśnicka — SP nr 29 w Gdyni

Marta Żulińska — ZS nr 7 w Gdyni

Tekst swobodny sposobem na doskonalenie umiejętności językowych uczniów

Uważam, że świetnym sposobem pracy nad doskonaleniem czynnego języka uczniów jest praca ze swobodnym tekstem. Jest to technika pracy propagowana przez francuskiego pedagoga Celestyna Freineta. Polega ona na tym, że uczniowie piszą teksty swobodne, po czym po dokonaniu wyboru jednego, najlepszego, autor zapisuje go na tablicy, a wszyscy pracują nad jego ulepszeniem.

Teksty swobodne nie są na zadany temat, nie mają określonej formy i nie muszą być niczym inspirowane. Uczniowie w wyznaczonym czasie piszą prace w wybranej przez siebie formie i na temat, który akurat w tej chwili zaprzęta ich głowę (na przykład kłótnia w klasie, przegrany mecz lub ogólne zniechęcenie wywołane np. koniecznością napisania tekstu, gdy się nie chce). Ważne, żeby praca powstała. Następnie zostaje odczytana w grupie i każdy zespół musi wybrać jeden tekst do odczytania na głos. To jest pierwszy etap pracy, który wymaga umiejętności negocjacji, ustnego uzasadnienia dokonanego wyboru. Prace wybrane w grupach następnie zostają odczytane na głos i teraz w głosowaniu z uzasadnieniem wybierany jest najciekawszy tekst. Tym razem uczniowie muszą uzasadnić wybór, odwołując się do jego treści (ciekawa, interesująca, zabawna, o poważnym brzmieniu, świetnie napisana, niepowtarzalna) lub formy (całkiem ładny wiersz, podobał mi się ten opis, to ładne opowiadanie). Ten moment lekcji zmusza do zastanowienia się, co się uczniom podoba i jak wycenić swój gust i określić jego kryteria. Na tym etapie lekcji jest dobrze, aby zaznaczyć, że staramy się dokonać własnej oceny, a nie powielać głosu

innych, staramy się unikać ocen typu „fajna praca” lub prosimy o uszczegółowienie, co to znaczy.

Najciekawszy tekst zostaje zapisany na tablicy i zaczyna się bardzo ważny etap pracy, właśnie ćwiczenia językowe. To teraz zmieniamy powtórzenia tych samych słów, zastępując je synonimami, dobieramy trafniejsze określenia lub bardziej intensywnie przymiotniki w opisie, zwracamy uwagę, dlaczego w tym miejscu mógłby być akapit. Ręczę Państwu, że niejedną raz zaskoczeni zostalibyście przez uczniów ich wiedzą na temat kolorystyki stroju Mikołaja i znajomością odcieni barw. To wtedy właśnie pojawiają się słowa, którymi uczeń chce się popisać przed kolegami, a my możemy poprosić o wyjaśnienie ich znaczenia. Warto zwrócić uwagę na to, że nauczyciel jest tylko doradcą, to uczniowie proponują zmiany, a autor musi wyrazić zgodę na nie (prawa autorskie!). Kiedy uczniowie stwierdzą, że już nic nie da się poprawić, wówczas przepisujemy poprawiony tekst do zeszytu i zaczyna się kolejny, ciekawy etap lekcji, który od nauczyciela wymaga dużej elastyczności. Nigdy nie wiemy, jakiego typu tekst wygra i co będziemy dalej z nim robić. Czasami po przepisaniu zajmujemy się podkreślaniem w nim części mowy, innym razem wypisywaniem zdań pojedynczych lub złożonych i rysowaniem wykresów; możemy również porozmawiać o poezji, jeżeli wybrany został wiersz czy rymowanka. Wówczas możemy tworzyć z uczniami środki poetyckie w oparciu o słowa występujące w zwycięskim tekście, wyjaśnić, co to jest układ wersyfikacyjny (gimnazjum). Możemy również wypisywać słowa, do których będziemy dopisywać synonimy czy tworzyć rodzinę wyrazów. Nie są to „wymyślne” ćwiczenia, ale zupełnie inaczej traktowane przez uczniów.

Od 15 lat jestem animatorem pedagogiki C. Freineta i od tylu lat pracuję m.in. techniką swobodnych tekstów — zawsze podoba się ona uczniom, chętnie czekają na następne zajęcia, dopytując się, kiedy znów będą. Zazwyczaj uczniowie wiedzą, że mogą się spodziewać tych lekcji, kiedy są 2 godziny polskiego po rząd. Tylko wtedy możliwe jest przeprowadzenie ich w opisanej postaci. Wykonywane ćwiczenia nie są wyjątkowe ani bardzo twórcze, ale chętniej realizowane, gdyż dotyczą tekstu ucznia, a nie kolejnego pisarza lub poety, który dla nas, polonistów jest bardzo ważny, ale dla uczniów jest po prostu kolejnym.

Oczywiście nie zachęcam do rezygnowania z pracy z dziełami mistrzów, lecz do zastępowania ich czasami równie pięknymi pracami naszych uczniów. Oni to lubią. Uwierzcie mi!

Wiem, że nie wyczerpałam tematu, być może nie wszystko, co napisałam, jest jasne i czytelne, zainteresowanych odsyłam do literatury:

Semenowicz H., *Freinet w Polsce*, Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki C. Freineta, Gniezno 2009

Semenowicz H., *Nowoczesna szkoła francuska technik Freineta*, Warszawa 1966

www.freinet.pl

Małgorzata Kuksinowicz
SP nr 6 w Gdyni

Elżbieta Cymerys

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie III gimnazjum

Temat: Utwory Jana Kochanowskiego potwierdzeniem humanizmu poety.

Cele szczegółowe

Uczeń potrafi:

- czytać tekst ze zrozumieniem,
- odczytywać tekst zgodnie z intencją nadawcy,
- dostrzec przesłanie poety w wierszu,
- wybrać odpowiednie cytaty,
- wnioskować,
- posługiwać się poprawnie polszczyzną,
- formułować argumenty do tezy.

Metody: ćwiczenia praktyczne z tekstem.

Formy: praca w grupach, indywidualna.

Pomoce dydaktyczne: fraszki *Na młodość, Na starość, O miłości, Do Hanny, Na nabożną, Na gospodarza, Na zdrowie, Na lipę; Pieśń 20, Pieśń 22, Pieśń 23; Pieśni wtóre — 3, 9, 11, 12, 19; Pieśń świętojańska o Sobótce* (pieśń Panny XII).

Przebieg lekcji	Czas	Umiejętności
I. Zaangażowanie 1. Sprawdzenie zadania domowego (wyjaśnienie pojęć: humanizm, humanista w oparciu o wybrany odpowiednio słownik). 2. Podanie celu lekcji. 3. Podział klasy na grupy i przydział zadań.	10 min.	Wykorzystanie wiedzy w praktyce.

II. Badanie Grupa I 1. Jakie tematy poruszane są we fraszkach? 2. Uzupełnij tabelkę: <table><tr><th>Fraszka</th><th>Temat</th></tr><tr><td>Na młodość Na starość O miłości Do Hanny Na nabożną Na gospodarza Na zdrowie</td><td></td></tr></table> Grupa II 1. Jaką postawę filozoficzną (poglądy wobec życia) wyraża poeta w następujących pieśniach: <i>Pieśń 9</i>, <i>Pieśń 20</i>, <i>Pieśń 22</i>, <i>Pieśń 23</i>? 2. Wypisz wersy to ilustrujące. Grupa III 1. Co o naturze ludzkiej mówi <i>Pieśń 3</i>, <i>Pieśń 11</i> i <i>Pieśń 12</i>? 2. Jakie zachowania ludzkie pokazuje podmiot liryczny w tych wierszach? Nazwij je. Grupa IV 1. Czego wyrazem są <i>Pieśń 3</i> i <i>Pieśń 19</i>? 2. Co radzi czytelnikom podmiot liryczny? Wypisz te wskazówki. Grupa V 1. Jaki stosunek podmiotu lirycznego do przyrody ujawnia się we fraszce <i>Na lipę</i> i w wypowiedzi Panny XII <i>Pieśni świętojańskiej o Sobótce</i>? Odpowiedz w formie zdania złożonego.	Fraszka	Temat	Na młodość Na starość O miłości Do Hanny Na nabożną Na gospodarza Na zdrowie		10 min.	Wnikliwe czytanie tekstu na poziomie dosłownym. Wyszukiwanie informacji w źródłach. Dostrzeganie w tekście podmiotu lirycznego. Odnoszenie do praktyki zdobytej wiedzy. Odczytywanie intencji poety. Redagowanie krótkiej wypowiedzi na zadany temat. Stosowanie celowych konstrukcji językowych.
Fraszka	Temat					
Na młodość Na starość O miłości Do Hanny Na nabożną Na gospodarza Na zdrowie						
III. Prezentacja Odczytanie wykonanych zadań przez sprawozdawców.	10 min.	Przygotowanie do publicznych wystąpień.				

IV. Refleksja 1. Jakiej postawy życiowej dowodzą problemy, zagadnienia poruszane w poezji przez Jana Kochanowskiego? 2. Wnioskowanie Podaj argumenty do tezy: Utwory Kochanowskiego są dowodem humanizmu artysty. 3. Zapisanie tematu lekcji.	10 min.	Wykorzystanie wiedzy w praktyce. Tworzenie tekstu na zadany temat, spójnego pod względem logicznym i składniowym. Redagowanie argumentów.
---	---------	---

Zadanie domowe

Napisz rozprawkę: Jan Kochanowski jako humanista. W uzasadnieniu odwołaj się do przykładów z życia i twórczości poety.

Elżbieta Cymerys
doradca metodyczny języka polskiego

Aleksandra Błażęberg, Janet Barnstable

Global Virtual Classroom

Globalna Wirtualna Klasa — Global Virtual Classroom (GVC)¹⁾ jest darmowym edukacyjnym programem dostępnym 'online', który został stworzony w celu promowania komunikacji, współpracy i zrozumienia pomiędzy uczniami całego świata. Główną ideą programu jest dopełnienie wysiłków rządów państw i wydziałów edukacji na całym świecie ukierunkowanych na integralne zastosowanie technologii informacyjnej w realizowaniu programów nauczania oraz pracy z uczniami na lekcjach różnych przedmiotów.

GVC utworzony został w roku 1996 przez amerykańskie przedsiębiorstwo komunikacyjne AT&T²⁾ (American Telephone & Telegraph). Projekt nazwano wówczas AT&T Virtual Classroom. Dwoma zasadniczymi elementami programu są: drużynowy konkurs budowania stron internetowych oraz Clubhouse, którego celem jest międzyszkolna/międzypaństwowa wymiana internetowa. Już w pierwszym roku istnienia projektu wzięli w nim udział uczniowie z 30 krajów.

Zdaniem autorów programu, technologia informacyjna zaopatruje uczniów w stymulujące i pozytywnie oddziałujące na proces uczenia się narzędzia, umożliwiające młodzieży nie tylko komunikowanie się z rówieśnikami z innych krajów, ale także rozwinięcie umiejętności niezbędnych w XXI wieku, jakimi są komunikacja międzykulturowa, współpraca w grupie oparta na bazie wykonywanych projektów, stosowanie technologii informacyjnej w praktyce oraz projektowanie stron internetowych. Udział w projekcie GVC ma również na celu umożliwienie uczniom przełamywania trudności językowych i różnic kulturowych, uczenia się współpracy z ludźmi będącymi przedstawicielami różnorodnych środowisk kulturowych, uczenia się, na czym polega praca grupowa oraz wspólnie osiągnięty sukces. Tworzone przez uczniów strony internetowe publikowane są na serwerze Global Virtual Classroom. Jest to dla nich nie tylko nagroda za wykonaną pracę, którą mogą podziwiać wszyscy użytkownicy Internetu, ale także możliwość ukazania rezultatu pracy indywidualnej jako części większej całości, będącej efektem wysiłku całej grupy. Nie mniejsze znaczenie niż umiejętność tworzenia stron internetowych oraz ich elementów ma w programie uczenie się interakcji, współdziałania, wyszukiwania informacji oraz nabywanie pewności w posługiwaniu się technologią informacyjną. Wszystkie te sprawności są niezbędne we współczesnym świecie, wpłyną również pozytywnie na dalszą karierę uczniów, uczestników programu.

Co roku w programie uczestniczy coraz więcej szkół z różnych krajów całego świata (jak wynika z informacji podanych na stronie internetowej Global Virtual

1) <http://www.jbarnstable.org/GVC>

2) <http://www.att.com>

Classroom, w bieżącym roku szkolnym uczestnicy programu pochodzą z 48 krajów wszystkich kontynentów).

W roku 2003 AT&T przekazało program AT&T Virtual Classroom fundacji Give Something Back International³⁾. Od tego samego roku projekt funkcjonuje pod obecną nazwą Global Virtual Classroom.

KONKURS GLOBAL VIRTUAL CLASSROOM

Zasady uczestnictwa

Uczestnikami konkursu tworzenia stron internetowych mogą być uczniowie w wieku od 7 do 18 lat oraz ich nauczyciele. Organizowany jest w dwóch kategoriach — dla szkół podstawowych i szkół średnich. Drużyna szkolna może liczyć od 15 do 40 uczestników. W przypadku większej liczby uczniów z jednej szkoły (ponad 40) nauczyciel zgłasza dwie drużyny ze swojej szkoły, na osobnych aplikacjach.

Od nauczycieli zgłaszających akces uczniów i koordynujących ich pracę oczekuje się, iż potrafią oni edytować kod HTML, są w stanie pomóc uczniom w tworzeniu stron internetowych oraz poradzą sobie z umieszczaniem na serwerze plików za pośrednictwem narzędzi/programów obsługujących protokół FTP.

Wszyscy uczestnicy konkursu powinni wykazać się dużym zaangażowaniem w wykonywanie zadań i kooperacją z członkami swojej drużyny, pomimo dzielących ich odległości geograficznych i różnic kulturowych.

Aplikacja

Zgłoszenie do konkursu polega na wypełnieniu formularza online dostępnego na stronie internetowej projektu. W tym roku szkolnym ostateczny termin złożenia aplikacji upłynął 2 października 2009 roku.

Przed wypełnieniem zgłoszenia konieczne jest uzgodnienie z dyrekcją szkoły faktu przystąpienia szkoły do konkursu oraz ustalenie zasad współpracy między nauczycielami, którzy tworzyć będą zespół konkursowy. Poza nauczycielem, który będzie liderem grupy szkolnej, możliwe jest zgłoszenie udziału pracy innych pedagogów, nie jest przy tym wymagane, by uczestnikami/liderami szkolnymi konkursu byli nauczyciele technologii informacyjnej. Wystarczy, że mają oni określone wcześniej umiejętności i deklarują chęć zaangażowania się w pracę drużyny.

Język konkursu

Drużynę konkursu stanowią trzy grupy z trzech szkół z różnych (dwóch lub trzech) krajów świata. Ze względu na to, że komunikacja między partnerami drużyny oraz liderem konkursu GVC odbywa się w języku angielskim, nauczyciel koordynujący pracę uczniów (uwaga dotyczy oczywiście krajów innych niż angielskojęzyczne) powinien posługiwać się tym językiem w takim stopniu, by bez problemu komunikować się z innymi uczestnikami konkursu.

W każdej drużynie jedną z tworzących ją grup jest drużyna z USA lub innego kraju angielskojęzycznego. W przypadku gdy nauczyciele lub uczniowie drużyny

³⁾ <http://www.gsbi.org>

mają trudności z językiem angielskim, nauczyciele 'native speakerzy' zobowiązani są pomóc członkom swojej grupy.

Rola nauczyciela — lidera grupy szkolnej

Wspieranie i autoryzowanie prac uczniów pod kątem treści tworzonych przez nich stron i poprawności kodu HTML oraz operowanie plikami za pomocą protokołu FTP, umieszczanie ich na serwerze oraz przesyłanie ich z serwera na komputer.

Komunikowanie się z partnerami z drużyny konkursowej — codzienne sprawdzanie poczty i odpowiadanie na wiadomości od partnerów w przeciągu dwóch dni (maksimum). Informowanie partnerów o postępach grupy w pracy oraz o wszelkich napotykanym trudnościach.

Planowanie i organizowanie pracy uczniów z uwzględnieniem ferii, dni wolnych od nauki, świąt itp. Powiadomienie o planie pracy partnerów z drużyny.

Utrzymywanie kontaktu z liderem konkursu GVC — zapoznawanie się z informacjami przesyłanymi przez lidera drogą mailową i ogłoszeniami zamieszczanymi na forum konkursowym; odpowiadanie na uwagi i wiadomości skierowane do nauczycieli kierujących pracą drużyny; w razie potrzeby przekazywanie uczniom tych informacji.

Organizacja i monitorowanie udziału uczniów w forum konkursowym. Uczestnicy konkursu i członkowie drużyn komunikują się na forum Nicenet⁴⁾ udostępnionym uczestnikom Global Virtual Classroom. Zadaniem nauczyciela jest stworzenie kont dla swoich uczniów, wyjaśnienie im zasad uczestnictwa w forum oraz monitorowanie ich udziału w dyskusjach.

Obserwując uczniów, z którymi pracuję nad zadaniami konkursu GVC w tym roku szkolnym, mogę stwierdzić, iż młodzież często wymaga zachęty do odpowiadania na skierowane do nich wiadomości, do częstszego korzystania z forum, a także pomocy dotyczącej formułowania pisemnych wypowiedzi w języku angielskim. Niektórzy uczniowie bowiem, obawiając się „kompromitacji” pod względem językowym, starają się unikać zamieszczania komunikatów na forum.

Zachęcanie i motywowanie uczniów do pracy i realizacji zadań konkursowych. Dla ułatwienia uczniom wykonania stawianych przed nimi zadań można tak zaplanować pracę na lekcjach, aby była ona, jeśli to możliwe, skorelowana z tymi zadaniami. Młodzież łatwo traci motywację do pracy i komunikowania się z partnerami, których nie spotyka na co dzień oraz ich nie widzi. Tym większa jest tu rola nauczyciela, który organizuje np. videokonferencję z udziałem uczniów z partnerskich szkół, przypomina o terminach wykonania pracy, pomaga swoim uczniom, dając przykłady rozwiązywania poszczególnych zadań i inspirowanie ich do pracy.

Harmonogram konkursu

1. Zgłoszenie udziału w konkursie — termin zakończenia przyjmowania zgłoszeń określają organizatorzy konkursu.
2. Ogłoszenie składu drużyn konkursowych — termin jak wyżej.
3. Praca nad zadaniami konkursowymi:
 - członkowie drużyn tworzą pierwsze strony „wizytówki” w celu przedstawienia się partnerom (październik);

⁴⁾ <http://www.nicenet.org>

- planowanie i tworzenie stron konkursowych (listopad-luty);
 - udostępnienie stron do wglądu i oceny społecznościom szkolnym, korekta prac pod kątem zgłaszanych uwag — 1 marca;
 - zakończenie tworzenia stron — 31 marca.
4. Wstępna ocena prac przez jury konkursu — 1 kwietnia.
 5. Ogłoszenie wstępnych wyników konkursu — 15 kwietnia.
 6. Ogłoszenie końcowych wyników oceny prac — 30 kwietnia.
 7. Rozdanie nagród — maj.

Kryteria i zasady oceny prac konkursowych

Zawartość treści — 25% — w jakim stopniu treści przemawiają do międzynarodowej społeczności, są ciekawe, oryginalne, zabawne, w jakim stopniu uczą czegoś itp.

Prezentacja ogólna — 25% — jak dobrze zaprezentowany jest temat wybrany przez drużynę. Ocenie podlegają wykorzystane multimedia zawarte na stronie, układ strony, nawigacja, ciekawy design. Technologia użyta na stronie musi być dostępna dla wszystkich przeglądarek i zawierać odpowiednie informacje dla osób, które nie mają oprogramowania umożliwiającego odbiór strony.

Przydatność — 20% — w jakim stopniu strona umożliwia dzielenie się różnicami kulturowymi, pomaga zrozumieć problemy związane z ochroną środowiska, odpowiedzialnością społeczną lub innymi kluczowymi problemami — czego uczniowie jako społeczność mogą się nauczyć dzięki tym treściom lub czym mogą się podzielić.

Współpraca drużyny — 30% — udział wszystkich trzech szkół w tworzeniu jednej strony — wkład pracy i współpraca w tworzeniu elementów strony i jej całości. Oznacza to, iż efektem pracy drużyny nie ma być strona złożona z 3 kawałków wykonanych przez 3 szkoły.

Źródło: strona internetowa Global Virtual Classroom <http://www.jbarnstable.org/GVC/orientguide.html>

Wstępna ocena jury. Komisja pod kierownictwem lidera programu GVC wybiera 12 stron i ich autorów będących finalistami konkursu w kategorii szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Ocena końcowa. Członkowie komisji finałowej oceniają indywidualnie i niezależnie od siebie strony finalistów wybrane przez wstępne jury, stosując te same kryteria (podane powyżej). W oparciu o ich ocenę wybierani są zwycięzcy konkursu.

Jury

Liderem Global Virtual Classroom jest obecnie Charles Elsey — nauczyciel praktyk, mający doświadczenie w pracy z młodzieżą oraz dorosłymi, trener nauczycieli w zakresie zastosowania technologii komputerowej w nauczaniu.

Do VIP-ów jury tegorocznej edycji konkursu należą:

- Lena W. Chung — prezes zarządu Environmental Technologies Foundation Limited, fundacji zajmującej się problemami środowiskowymi w Hongkongu. Posiada ona ponad 30-letni staż pracy w przemyśle telekomunikacyjnym, w tym w także w AT&T.
- Carol C. Knauff — emerytowana wiceprezes AT&T.
- dr Ram Matta — projektant i twórca silników odrzutowych, turbin gazowych, elektrowni, mający 30-letni staż pracy, między innymi w General Electric, profesor i konsultant w Austin, USA.
- JoAnn Patrick-Ezzell — przewodnicząca fundacji Give Something Back International. Pracowała w zarządzie takich firm, jak Synergistic Systems i ATT Asia/Pacific.

Nagrody

Nagroda główna — odznaki i 3000 dolarów — odznaka i 1000 dolarów dla każdej ze szkół zwycięskiej drużyny.

Druga nagroda — odznaki i 1500 dolarów — odznaka i 500 dolarów dla każdej ze szkół zwycięskiej drużyny.

Trzecia nagroda — odznaki i 750 dolarów — odznaka i 250 dolarów dla każdej ze szkół zwycięskiej drużyny.

Nagroda za wartościową zawartość merytoryczną strony, multimedia i kreatywność — certyfikaty wydane przez jury konkursu.

Wieloletnim sponsorem GVC jest firma AT&T oraz Give Something Back International Foundation. Partnerem konkursu jest Nicenet — organizacja typu non profit, zrzeszająca profesjonalistów w dziedzinie Internetu wspierających edukację i programy edukacyjne.

Strony nagrodzone w poprzedniej edycji konkursu można znaleźć pod adresem http://www.virtualclassroom.org/win08.html#H_CAT

CLUBHOUSE

Dla kogo?

W projekcie mogą uczestniczyć uczniowie w wieku od 7 do 18 lat oraz ich nauczyciele. Związany jest on z wymianą kulturową i wykonywaniem różnych zadań z wykorzystaniem technologii komputerowej, których rodzaj oraz tempo przebiegu działań ustalają współpracujące ze sobą zespoły nauczycieli i uczniów. Program nie ma charakteru współzawodnictwa, nie określa ilości uczestników z danej szkoły, jaka może brać w nim udział. Trwa cały rok, w związku z tym wszyscy nauczyciele zainteresowani tego rodzaju wymianą ze szkołą z innego kraju mogą przystąpić do udziału w projekcie w dowolnym, dogodnym dla siebie terminie.

Współpraca międzyszkolna w programie Clubhouse może być prowadzona w dowolnym języku, nie jest przy tym wymagany stały dostęp jego uczestników do komputerów i Internetu. Jest odpowiedni dla uczniów i nauczycieli posiadających różny stopień umiejętności posługiwania się technologią komputerową. Do klubu mogą przystąpić także nauczyciele prowadzący grupy uczniów w ramach zajęć pozalekcyjnych i kółek zainteresowań. Poza tym nauczyciele zainteresowani wymianą doświadczeń z edukatorami z innych krajów mają możliwość indywidualnego uczestnictwa w Teachers' Club i zapoznania się z prowadzonymi projektami lub pomysłami na współpracę, a dopiero wówczas zgłosić do udziału w programie Clubhouse grupę swoich uczniów.

Członkowie klubu mogą komunikować się na forum udostępnionym przez Global Virtual Classroom oraz dysponują przyznaną im przestrzenią na serwerze, na którym mogą publikować wytwory pracy uczniów.

Jak przystąpić do klubu?

Formularz aplikacyjny, który należy wypełnić w języku angielskim dostępny jest na stronie <http://www.jbarnstable.org/GVC/clubhouse.html> oraz http://www.jbarnstable.org/GVC/GVC_Clubhouse_Registration.pdf. Po wysłaniu zgłoszenia otrzymujemy od organizatorów klubu hasło, które umożliwia dostęp do internetowej bazy szkół współpracujących w ramach Clubhouse Global Virtual Classroom. Wyszukujemy w niej naszych potencjalnych partnerów i temat współpracy, jaki nas interesuje. Możliwe jest podjęcie współpracy z dowolną liczbą szkół, z dowolnie wybranego kraju znajdującego się w udostępnionej nam bazie danych.

Jedną z naczelných zasad, jaką kieruje się Global Virtual Classroom (dotyczy to zarówno konkursu, jak i Clubhouse), jest przestrzeganie praw autorskich. W praktyce oznacza to, że uczniowie mogą zamieszczać w tworzonych przez siebie pracach tylko elementy (w tym różnego rodzaju grafikę: tła, banery, zdjęcia, multimedia, ścieżki dźwiękowe, aplety java itp.), które sami wykonali lub napisali (treści tekstowe). W przypadku zaistnienia potrzeby wykorzystania materiałów, których autorami nie są nauczyciele lub uczniowie tworzący daną pracę, należy uzyskać pisemną zgodę autora/autorów tych materiałów na ich wykorzystanie w danym projekcie.

Mam nadzieję, że artykuł ten wzbudzi zainteresowanie gdyńskich nauczycieli programem Global Virtual Classroom także ze względu na wartości, które propaguje. Uczestnicząc w nim, wszyscy możemy się wiele nauczyć (nie mam tu na myśli tylko posługiwania się technologią informacyjną), zarówno uczniowie, jak i my — ich nauczyciele i wychowawcy.

Aleksandra Błażęberg
doradca metodyczny języka angielskiego

The Global Virtual Classroom (GVC) contest allows me to get students involved in breaking out of their small universe. I learned that collaborating with teachers and students around the world not only opens my world, but also that of the students. It's a marvelous opportunity to collaborate while creating a unified site from three different countries.

Virtual Classroom (VC) is also an elective class at Julian Middle school, which is open to 40–50 seventh and eighth grade students each year. It emphasizes collaboration and telecommunication. One of the things I 'begged' for with the schedulers was that it be open to both grades and that sections have mixed grades. They were amazed that I should want such a thing, but they made it so. Students learn effective communication with different ages and cultures. They celebrate varied talents, combining those talents to create a product greater than one individual could create alone. They learn how to learn, being exposed to many new software products and educational themes; best of all, they learn to become independent, self-directed learners. Students receive a request or choose an interesting topic, divide the work, research, create, discuss, develop, and produce the topic with teacher guidance. Not all ideas make it to full production, but all are discussed. Success is seeing them work on weekends, during vacations, asking if they can still add just one more thing.

Of course, the key to all this is not only the one school and one teacher, but the combination of schools/teachers with an International flavor. That's where the REAL learning occurs, because there are cultural and language differences that need to be considered. Students need to make sure that they are understood and not to 'take offense' as something that is written, but to ask and find out what the person actually meant. To me it is the best training for becoming a productive world citizen.

Janet Barnstable
USA

O autorce: Janet Barnstable — nauczyciel praktyk — 48 lat doświadczenia zawodowego w pracy z dziećmi, młodzieżą (poziom K-8 wg sytemu szkolnego USA) oraz dorosłymi. Obecnie pracuje w Percy Julian Middle School Oak Park, Illinois USA. W czerwcu bieżącego roku przechodzi na emeryturę. Strona domowa: www.jbarnstable.org

Konkurs „Jak żyć w przyjaźni” — III edycja

Poniżej prezentujemy ostatni ze scenariuszy uhonorowanych pierwszą nagrodą w III edycji Konkursu „Jak żyć w przyjaźni” ogłoszonego przez Urząd Miasta Gdyni w 2009 r.

Redakcja

Barbara Milewska, Krystyna Radziejewicz

Jak żyć w przyjaźni — cykl zajęć integracyjnych dla uczniów klas II z dwóch odrębnych placówek

Uwagi dotyczące przeprowadzonych zajęć

W zajęciach uczestniczyli uczniowie dwóch klas II z odrębnych, sąsiadujących placówek:

1. **klasa IIa ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Gdyni.**

Grupa liczy 23 osoby. Wychowawcą klasy jest **mgr Krystyna Radziejewicz**;

2. **klasa II ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 1 w Gdyni.**

Grupa liczy 6 osób i jest bardzo zróżnicowana. Są to dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym oraz z niepełnosprawnością sprzężoną (dziecko z mózgowym porażeniem dziecięcym, dwoje dzieci nieporuszających się samodzielnie, dziecko niewidome, dzieci niemówiące oraz dziecko z nadpobudliwością ruchową). Nauczyciel prowadzący grupę — mgr **Barbara Milewska**.

Zajęcia miały charakter spotkań integracyjnych, gdyż naszym zamierzeniem było wprowadzenie w życie, a następnie praktyczne wykorzystanie większości zasad opisanych w publikacji „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni” wydanej przez Urząd Miasta Gdyni Samodzielny Referat ds. Osób Niepełnosprawnych.

Spotkania integracyjne odbyły się dwa razy na terenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 1 oraz jeden raz w Szkole Podstawowej nr 6. Podczas cyklu zajęć zostały zachowane pewne stałe elementy, szczególnie w zajęciach wstępnych oraz w zajęciach końcowych. Pozwoliło to na utrwalenie pożądanych zachowań koleżeńskich. Zachowanie schematu zapewniało też potrzebę bezpieczeństwa i przewidywalności zdarzeń, tak ważną dla dzieci z niepełnosprawnością sprzężoną oraz dla każdego dziecka w nowym miejscu i sytuacji.

W trakcie przeprowadzonych zajęć widoczny był u uczniów obu klas rozwój poszczególnych etapów koleżeństwa: zainteresowanie drugą osobą, nawiązywanie

kontaktów, aktywne uczestniczenie w zabawach proponowanych przez nauczycieli, proponowanie przez dzieci zabawy, w której mogą brać udział wszyscy uczestnicy zajęć, udzielanie wzajemnej pomocy.

Nas — nauczycieli cieszyło również to, że po zajęciach dzieci (zarówno z jednej, jak i drugiej szkoły) dopytywały się o swoich kolegów z innej klasy, opowiadały o swoich przeżyciach i wrażeniach w domu.

Scenariusz I

Krąg tematyczny: Jak żyć w przyjaźni?

Temat dnia: CO TO JEST PRZYJAŹŃ?

Czas trwania zajęć: 1,5 godziny.

Miejsce zajęć: SOSW nr 1 Gdynia.

Cele zajęć:

ogólne:

- kształcenie umiejętności nawiązywania przyjacielskich kontaktów między rówieśnikami o różnym poziomie funkcjonowania umysłowego oraz fizycznego;
- przybliżenie zagadnień związanych z przyjaźnią.

szczegółowe:

Uczeń klasy II z SOSW nr 1	Uczeń klasy II z SP nr 6
po zajęciach potrafi:	
— wymienić podstawowe cechy, jakie powinien mieć przyjaciel; — odróżnić złe cechy przyjaciela od dobrych (podstawowe); — odpowiadać na postawione pytanie na miarę możliwości fizycznych (potwierdzeniem lub zaprzeczeniem, gestem, wyrazem, krótkim zdaniem); — odwzorować lub napisać po śladzie wyraz „PRZYJAŹŃ”; — wskazać w wyrazie „PRZYJAŹŃ” oraz „PRZYJACIEL” znane litery: A, E (w niektórych przypadkach również litery P, Z, C, I, L); — wyróżnić etykiety z imionami i nazwiskiem; — układać puzzle czteroelementowe; — dobrać ilustrację do czytanego tekstu; — nawiązywać kontakt z rówieśnikami; — współpracować z kolegami w grupie; — aktywnie uczestniczyć w zabawach integracyjnych.	— wyjaśnić znaczenie słowa „przyjaźń”; — określić, jakie cechy powinien mieć przyjaciel; — formułować dłuższe wypowiedzi; — utworzyć grupę wyrazów bliskoznacznych do wyrazu „przyjaźń”; — określić przymiotnik o znaczeniu przeciwnym do danego; — dobrać hasło do czytanego tekstu; — nawiązywać kontakt z rówieśnikami; — pracować z kolegą potrzebującym wsparcia ze względu na niepełnosprawność; — aktywnie uczestniczyć w zabawach integracyjnych.

Metody pracy:

- oglądowa,
- słowna,
- praktycznego działania,
- zabawowa.

Formy pracy:

- grupowa jednolita,
- grupowa różnorodna,
- zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- wizytówki;
- puzzle przedstawiające zaprzyjaźnione dzieci — ilustracja według strony tytułowej publikacji „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni”;
- kartki z wynikami działań;
- etykieta z hasłem „PRZYJAŹŃ”, „PRZYJACIEL”;
- tekst wiersza pt. „Przyjaciel” — autor nieznany;
- rozsypanka sylabowa wyrazów bliskoznacznych do wyrazu „PRZYJAŹŃ”;
- karty pracy z wyrazem „PRZYJAŹŃ”;
- etykiety z przymiotnikami określającymi dobre i złe cechy przyjaciela;
- publikacja „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni” wydana przez Urząd Miasta Gdyni Samodzielny Referat ds. Osób Niepełnosprawnych;
- kontrakt określający zasady przyjaźni: hasła i ilustracje;
- piosenka „Bratnie słowo” (tekst dostosowany do zajęć).

Przebieg zajęć**1. Zajęcia wstępne****a) Powitanie**

Dzieci stoją w półkołu. Nauczyciele poszczególnych klas wymieniają wg ustalonego schematu imiona uczniów i wręczają wizytówki z imionami (schemat ten pozwala na wymieszanie osób w grupie, tak aby dzieci z Ośrodka mogły czuć wsparcie dzieci sprawniejszych). Wizytówki są przyczepiane do bluzki — dzieciom mniej sprawnym fizycznie pomagają wykonać czynność te sprawniejsze.

b) „Iskierka przyjaźni”

Uczniowie tworzą koło, trzymają się za ręce. Poprzez uścisk dłoni, podniesienie splecionych rąk do góry i wypowiedzenie imienia osoby stojącej obok dzieci przekazują „iskrę przyjaźni”. Osobom, które mają kłopot z odczytaniem imienia z etykiety, pomagają sąsiedzi z koła.

2. Wprowadzenie do zajęć

a) Rozwiązanie hasła „PRZYJAŹŃ” — praca w 6 grupach mieszanych (ok. 3–4 osób z SP nr 6 i 1 osoba z SOSW nr 1)

Na tablicy znajdują się poszczególne elementy puzzli.

- Uczniowie z SOSW nr 1 układają puzzle na tablicy. Puzzle przedstawiają za-
przyjaźnione dzieci — ilustracja według strony tytułowej publikacji.
Dzieci opisują ilustrację, a następnie odwracają puzzle. Po drugiej stronie ilu-
stracji znajduje się hasło, które uczniowie zawieszają na tablicy.
- Uczniowie z SP nr 6 czytają hasło „PRZYJAŹŃ”. Przypominają zasadę pisowni
rz po spółgłoskach.

Wyraz „PRZYJAŹŃ” zapisany jest drukowanymi, wielkimi literami, które są dodat-
kowo uwypuklone.

Wszyscy uczniowie wyklaskują sylaby głośno wypowiedzianego słowa.

Hasło zawieszone zostaje na dużej tablicy.

b) Wyjaśnienie przez nauczycieli celu spotkania

(Często uczniowie z obu szkół spotykają się w różnych miejscach, np. u lekarza, w sklepie, na uroczystościach organizowanych w dzielnicach miasta. Przyglądamy się sobie z ciekawością i nie mamy odwagi, aby podejść, porozmawiać. Teraz mamy okazję poznać się, porozmawiać, pobawić się i pouczyć wspólnie. Może uda nam się zrozumieć nasze potrzeby i zaprzyjaźnić.)

3. Zajęcia właściwe

a) Próba określenia pojęcia „przyjaźń”

b) Tworzenie wyrazów bliskoznacznych do wyrazu „PRZYJAŹŃ” — praca w 6 grupach mieszanych (zróżnicowana)

- Uczniowie z SOSW otrzymują karteczki z napisem „PRZYJAŹŃ”. Niektóre kartki mają uwypuklone litery. W zależności od możliwości uczniów mają oni odwzoro-
rować dany wyraz albo napisać go po śladzie, albo odszukać i wskazać znane
litery (załącznik nr 1a i 1b).
- Uczniowie z SP nr 6 układają z rozsypanki sylabowej wyrazy bliskoznaczne do
wyrazu „PRZYJAŹŃ” (załącznik nr 2).

Wszystkie grupy prezentują prace poprzez utworzenie plakatu.

c) Zapoznanie uczniów z tekstem wiersza „Przyjaciel” (załącznik nr 3)

d) Omówienie wiersza

- Jak nazywają się ludzie, którzy przyjaźnią się? (przyjaciele)
- Jaki według wiersza jest przyjaciel? Znajdź odpowiedni fragment.
- Co to jest przyjaźń? (śpieszenie z pomocą w razie potrzeby, liczenie na sie-
bie)
- Co według wiersza powinien robić dobry przyjaciel?

e) Zabawa „Pomnik dobrego przyjaciela” (określenie cech dobrego przyjaciela)

Dzieci siedzą w kole. Przekazują sobie pudełko w tempie muzyki. Kiedy muzyka jest wyłączona, osoba, która trzyma pudełko, wyciąga z niego kartkę i sama lub z pomocą kolegi głośno odczytuje przymiotnik, będący negatywnym określeniem przyjaciela. Nauczyciele przy pomocy uczniów wyjaśniają znaczenie danego przymiotnika. Zadaniem dziecka jest samodzielne (lub przy pomocy kolegi) odnalezienie przeciwstawnego przymiotnika, o pozytywnym zabarwieniu (załącznik nr 4). Uczeń sam lub z pomocą przyczepia etykietę z wyrazem do ubrania. Dzieci, które mają etykiety, trzymają się za ręce, przybierają różne pozycje i tworzą „żywy pomnik”. W tle rozwieszono hasło „POMNIK PRZYJACIELA”. Widownia — pozostałe dzieci — robi zdjęcia.

4. Zajęcia końcowe

a) Zawarcie kontraktu między przyjaciółmi

Nauczyciele wyjaśniają, że między przyjaciółmi z klasy, z podwórka nie ma pisanych umów. Proponują jednak, aby dla utrwalenia zasad dobrej przyjaźni zawrzeć taką umowę. Nauczyciele czytają wybrane zasady z książeczki pt. „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni” (strony: 1, 2, 4, 5, 8, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21):

- Uczniowie z SP nr 6 wybierają hasła odpowiednie do treści (załącznik nr 5).
- Uczniowie z SOSW nr 1 wybierają odpowiednią ilustrację do treści (ilustracje pochodzą z publikacji).

Po akceptacji zasad przez wszystkich uczestników zajęć każdy z nich przy swoim imieniu i nazwisku stawia odcisk prawego kciuka.

Kontrakt ten będzie prezentowany podczas każdych wspólnych zajęć.

b) Zadanie pracy domowej

- Uczniowie z SOSW nr 1: Narysuj wspólnie z rodzicem swojego przyjaciela.
- Uczniowie z SP nr 6: Napisz, co to jest przyjaźń.

c) Piosenka pożegnalna „Bratnie słowo” (załącznik nr 6)

Dzieci stoją w kręgu, trzymają się za ręce. Na koniec ściskają sobie dłonie.

Załącznik nr 1a

Napisz według wzoru:

PRZYJAŹŃ

Załącznik nr 1b

Napisz po śladzie:

PRZYJAŹŃ

Załącznik nr 2

Wyrazy bliskoznaczne do wyrazu „PRZYJAŹŃ” — rozsypanka sylabowa

LE	ŻEŃ	KO	STWO
TER	BRA	STWO	
WIA	NIE	PRZY	ZA
ŻY	ŁOŚĆ	ZA	
DA	OD	NIE	
CZLI	ŻY	WOŚĆ	
SER	NOŚĆ	DECZ	
CHYL	PRZY	NOŚĆ	

Załącznik nr 3

Tekst wiersza pt. „Przyjaciel”

*Kiedy przyjaciel jest w potrzebie,
Nie wahaj się ni chwili,
Lecz pośpiesz się tam, gdzie czeka cię,
Bo serce się nie myli.*

*Przyjaciel to wspaniały gość,
Bo zrobić krzywdy nie da.
I ty odpłacisz mu tym samym,
Jeśli nań przyjdzie bieda.*

*Dla przyjaciela ten, kto tchórz,
Zmieni się w bohatera,
A ten, kto chwalić lubi się,
Już nosa nie zadziera.*

*„Liczę na ciebie” — te trzy słowa
Najpiękniej w świecie brzmią.
I my liczymy na przyjaciół
— Od tego przecież są.*

Załącznik nr 4

Przymiotniki określające przyjaciela: cechy negatywne i pozytywne

ZŁY	DOBRY
ZAKŁAMANY	SZCZERY
SAMOLUBNY	KOLEŻEŃSKI
ZŁOŚLIWY	SYMPATYCZNY
PODSTĘPNY	UCZCIWY
NIEWIERNY	WIERNY
NIECZUŁY	WRAŻLIWY
NIEODPOWIEDZIALNY	ROZSĄDNY

Załącznik nr 5

Zasady przyjaźni — hasła, które wykorzystano w kontrakcie:

1. POMAGAMY SOBIE
2. BAWIMY SIĘ WSPÓLNIE
3. NIE PRZEDRZEŻNIAMY INNYCH
4. NIE ŚMIEJEMY SIĘ Z INNYCH
5. STARAMY SIĘ ZROZUMIEĆ, CO MÓWI I CZUJE PRZYJACIEL
6. NIE OCENIAMY OSÓB PO WYGLĄDZIE
7. SPĘDZAMY WSPÓLNIE CZAS
8. BĄDŹMY CIERPLIWI
9. NIE PRZECHWALAJMY SIĘ
10. CIESZMY SIĘ WSPÓLNIE Z SUKCESÓW

Załącznik nr 6

Tekst piosenki „BRATNIE SŁOWO” — dostosowany do potrzeb zajęć

*Bratnie słowo sobie dajem,
 Że pomagać będziem wzajem.
 W szkole, na podwórku też.
 Podejdź do mnie, powiedz cześć.*

Scenariusz II

Krąg tematyczny: Jak żyć w przyjaźni?

Temat dnia: JAK ZNALEŹĆ PRZYJACIELA?

Czas trwania zajęć: 2 godziny lekcyjne.

Miejsce zajęć: SOSW nr 1 Gdynia.

Cele zajęć:

ogólne:

- wdrażanie do współdziałania dzieci o różnym poziomie funkcjonowania umysłowego oraz fizycznego z SOSW nr 1 i ze Szkoły Podstawowej nr 6;
- uświadomienie uczniom, że osoby z różnego rodzaju problemami i niepełnością mogą być przyjaciółmi.

szczególne:

Uczeń klasy II z SOSW nr 1	Uczeń klasy II z SP nr 6
po zajęciach potrafi:	
— wskazać w oparciu o konkrety, jakie problemy mają różne dzieci; — odpowiadać na postawione pytanie na miarę możliwości fizycznych (potwierdzeniem, zaprzeczeniem, gestem, wyrazem, krótkim zdaniem); — zainscenizować prosty tekst (również z wykorzystaniem języka migmowego); — dobrać ilustracje do czytanego tekstu, a następnie ułożyć je chronologicznie; — wskazać i nazwać kolory; — rozwiązać labirynt; — kolorować bez wychodzenia poza kontury; — wyróżnić etykiety z imionami i nazwiskiem; — nawiązywać kontakt z rówieśnikami; — współpracować z kolegami w grupie; — aktywnie uczestniczyć w zabawach integracyjnych.	— dostrzec, że zarówno osoby pełnosprawne, jak i niepełnosprawne mają problemy, z którymi walczą; — wyjaśnić, dlaczego niepełnosprawność nie jest problemem w zaprzyjaźnieniu się; — wyjaśnić znaczenie słowa „morał”; — formułować dłuższe wypowiedzi ustne; — zainscenizować prosty tekst; — dobrać hasła do czytanego tekstu i ułożyć je chronologicznie; — dodawać i odejmować w zakresie 100; — formułować złożoną i samodzielną pisemną wypowiedź; — pracować z kolegą potrzebującym wsparcia ze względu na niepełnosprawność; — aktywnie uczestniczyć w zabawach integracyjnych; — proponować czynności (hasła) w zabawie, w której mogą brać udział wszystkie dzieci.

Metody pracy:

- oglądowa,
- słowna,
- praktycznego działania,
- zabawowa,
- technika dramy.

Formy pracy:

- indywidualna,
- grupowa jednolita,
- grupowa różnorodna,
- zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- wizytówki;
- rekwizyty do zabaw integracyjnych: różne nakrycia głowy, pomocnicze hasła dotyczące przyjaźni;
- piosenka „Witam was...”;
- piosenka „Bratnie słowo” (tekst dostosowany do zajęć);
- tekst opowiadania J.A. Hockuby pt. „O tym, jak zajączek szukał przyjaciela” (tekst dostosowany do zajęć);
- rekwizyty do inscenizacji (kostiumy, szalik, kapeć, poduszka);
- zestawy historyjek obrazkowych do tekstu;
- zestawy haseł do tekstu;
- karty pracy z labiryntem matematycznym i labiryntem barw;
- publikacja „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni” wydana przez Urząd Miasta Gdyni Samodzielny Referat ds. Osób Niepełnosprawnych;
- prezentacja multimedialna pt. „NASZE PROBLEMY SĄ RÓŻNE”;
- kontrakt określający zasady przyjaźni;
- quiz podsumowujący zajęcia: zdania niedokończone, odpowiedzi obrazkowe.

Przebieg zajęć**1. Zajęcia wstępne****a) Powitanie**

Dzieci z klasy II ze szkoły przy SOSW nr 1 siedzą pojedynczo przy stolikach — oczekują gości. Dzieci z klasy II przy SP nr 6 dołączają do kolegi przy stoliku — dokonują samodzielnego wyboru. W sali znajduje się 6 stolików i 6 grup. Nauczyciele wyczytują imiona uczniów i wręczają wizytówki (przy przypinaniu wizytówek dzieciom mniej sprawnym fizycznie pomagają wykonać czynność tę sprawniejsze).

b) „Iskierka przyjaźni”

Uczniowie tworzą koło, trzymają się za ręce. Poprzez uścisk dłoni, podniesienie splecionych rąk do góry i wypowiedzenie imienia osoby stojącej obok dzieci przekazują „iskrę przyjaźni”. Osobom, które mają kłopot z odczytaniem imienia z etykiety, pomaga kolega stojący obok.

- c) **Śpiewanie piosenki na powitanie „Witam was”** (załącznik nr 1)
 d) **Sprawdzenie i krótkie omówienie pracy domowej.**

2. Wprowadzenie do zajęć

a) Zabawa ruchowa „Znajdź mnie”

Uczniowie stoją w kręgu, mają na sobie charakterystyczne nakrycia głowy, np. kapelusz, czapka z daszkiem, czapka z pomponem, czapka Mikołaja. Dziecko stojące w środku koła ma zasłonięte oczy. Jego zadaniem jest odnalezienie wśród kolegów tego, który posiada określone nakrycie głowy. Stopień trudności elementów zabawy dostosowuje się w razie konieczności. Dla utrudnienia zadania przed rozpoczęciem poszukiwań dzieci w kole poruszają się. Dla ułatwienia zadania dziecko, które ma określone nakrycie głowy, głośnym klaskaniem naprowadza na siebie „poszukiwacza”.

b) Wyjaśnienie przez nauczycieli celu spotkania

(Czasami wokół nas jest bardzo dużo osób, ale tak naprawdę żadna z nich nie jest taką, jakiej szukamy, nie jest przyjacielem, o cechach którego mówiliśmy na ostatnim spotkaniu. Czasami jest tak, że po prostu przyjaciel jest jakby od zawsze, ale czasami trzeba go poszukać i wcale nie jest to łatwe. Podobnie było w naszej ruchowej zabawie pt. „Znajdź mnie” — nie zawsze jest łatwo znaleźć kogoś, kogo należy. Dzisiaj spróbujemy ustalić, jak i gdzie można szukać przyjaciela.)

3. Zajęcia właściwe

a) Zapoznanie uczniów z tekstem „O tym, jak zajączek szukał przyjaciela” (załącznik nr 2)

b) Omówienie opowiadania

- Jacy bohaterowie występują w tym opowiadaniu?
- Jaki był zajączek, zanim znalazł przyjaciela?
- Kto został przyjacielem zajączka?
- Jak czuł się zajączek, kiedy znalazł przyjaciela?
- Po co zajączek szukał przyjaciela?
- Gdzie zajączek szukał przyjaciela?
- W jaki sposób zajączek szukał przyjaciela?

c) Wykonanie inscenizacji do czytanego tekstu

- Wybrani uczniowie z obu klas otrzymują role oraz rekwizyty potrzebne do inscenizacji.
- Pozostali uczniowie ustawiają prostą scenografię i zasiadają po stronie widowni.
- Występ aktorów — narrator czyta tekst, zaś aktorzy wypowiadają określone kwestie, czytając je z kartek. Dziecko grające dziewczynkę wypowiada tekst językiem migowym, kolega czyta ten tekst z kartki.

d) Ustalenie kolejności wydarzeń w opowiadaniu — praca indywidualna, a następnie zbiorowa

- Uczniowie z SP nr 6 wybierają hasła odpowiednie do treści i układają je zgodnie z chronologią wydarzeń (załącznik nr 3).
- Uczniowie z SOSW nr 1 układają chronologicznie ilustracje do tekstu (załącznik nr 4).

Prezentacja prac na dużej tablicy.

e) Pogadanka na temat przyjaźni w oparciu o omawiany tekst

Pytania ukierunkowujące pogadankę:

- Czy opowiadanie o zajęczku ma morał? Jaką naukę zawiera ten tekst? (każdy bez względu na wygląd, wiek ma prawo szukać i mieć przyjaciela)
- Czy w naszym regulaminie, zawartym podczas poprzednich zajęć, jest jakaś zasada, która mówi o tym? (zasada nr 6 z książeczki „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni”; dzieci głośno czytają tę zasadę)
- Co z tej zasady oraz z naszego opowiadania wynika? (nieważny jest wygląd i to, czy jesteśmy pełnosprawni czy też nie).
- Kto z was ma przyjaciela?
- Gdzie poznaliście swojego przyjaciela? Czy w naszym regulaminie jest zasada, która nawiązuje do tego? (zasada nr 21 z książeczki „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni”; krótkie omówienie przez dzieci tej zasady)
- Czy przyjaciel zawsze jest ideałem? (każdy z nas ma wady i zalety):
- Jaką zaletę i wadę ma wasz przyjaciel?
- Jaką zaletę i wadę masz ty?
- Czy to przeszkadza waszemu przyjacielowi? Dlaczego?

f) Pokaz multimedialny pt. „NASZE PROBLEMY SĄ RÓŻNE”

Rozmowa kierowana w oparciu o pokaz multimedialny — do każdego przykładu prezentowane są zdjęcia.

Pokaz prezentuje przykładowe podstawowe problemy, jakie posiadają zarówno osoby pełnosprawne (zakompleksione, nadpobudliwe, dysgraficy), jak i niepełnosprawne (niewidzące, nieporuszające się samodzielnie, o obniżonej sprawności intelektualnej, niemówiące).

Podczas pokazu zwraca się uwagę na sposób radzenia sobie z tymi problemami oraz że bez względu na to, jacy jesteśmy, potrzebujemy przyjaciół. Chcemy, żeby ktoś był dla nas dobry i my chcemy być dla kogoś dobrzy.

g) Zabawa integracyjna „Mój przyjaciel”

Uczestnicy zabawy siedzą w kole. Dla jednej osoby (ochotnika) brakuje miejsca. Osoba ta stoi wewnątrz koła i mówi: „Niech wstaną wszystkie osoby, które mają przyjaciela”. Osoby, których dotyczy to polecenie, wstają i jak najszybciej zamieniają się miejscami. W tym czasie także ochotnik szuka dla siebie wolnego miejsca. Osoba, dla której tym razem zabrakło wolnego miejsca, staje na środku i mówi, np. „Niech wstaną wszystkie osoby, których przyjaciel ma długie włosy” itd. UWAGA! Wszystkie hasła muszą dotyczyć przyjaźni. Jeśli dziecko ma kłopot z wymyśleniem polecenia, może skorzystać z przygotowanych haseł na kartce.

h) „Znajdź przyjaciela” — labirynt

- Uczniowie z SP nr 6 rozwiązują labirynt matematyczny (załącznik nr 5).
- Uczniowie z SOSW nr 1 rozwiązują labirynt barw (załącznik nr 6). Dziecko niewidome rozwiązuje labirynt o zróżnicowanej strukturze.

4. Zajęcia końcowe**a) Quiz podsumowujący zajęcia**

- Uczniowie z SP nr 6 uzupełniają niedokończona zdania (załącznik nr 7).
- Uczniowie z SOSW nr 1 wybierają odpowiedzi do pytań spośród rysunków (załącznik nr 8).

Prezentacja przykładowa.

b) Piosenka pożegnalna „Bratnie słowo” (załącznik nr 6 w scenariuszu nr I)
Dzieci stoją w kręgu, trzymają się za ręce. Na koniec ściskają sobie dłonie.

Załącznik nr 1

Piosenka na powitanie „Witam was”

*Witam was, wszyscy są,
Zaczynamy — już czas.
Jestem ja, jesteś ty,
Raz, dwa, trzy.*

Załącznik nr 2

Tekst opowiadania Jadwigi Aleksandry Hockuby pt. „O tym, jak pluszowy zajączek szukał przyjaciela” — dostosowany do zajęć

Pokój pomalowany na kolor jagodowo-zielony wydawał się być przytulny. Panował w nim idealny porządek oraz cisza. Przy oknie stał wózek inwalidzki. Siedziała w nim ośmioletnia dziewczynka. Basia wpatrywała się w to, co działo się za oknem. Nagle jej uwagę zwrócił cichy głos dobiegający z wnętrza pokoju. Dziecko spojrzało w tym kierunku. Przed wiklinowym koszem na zabawki stał mały, pluszowy zajączek. Dostała go od ulubionego wuja, ale nie bawiła się nim.

— Chciałbym, żebyśmy zostali przyjaciółmi — powiedział pluszowy zajączek do moherowego szalika, który leżał zwinięty na krześle, jak wąż boa. — Jestem taki samotny. Wydaje mi się, że jesteśmy do siebie podobni.

— Podobni? Nie wiem, o czym mówisz — odparł szalik. — Jesteśmy wprawdzie w takim samym kolorze i przyjemni w dotyku, ale poza tym wszystko nas dzieli! Na przykład ogon. Mój jest długi i wąski, a twój okrągły i ledwie widoczny. Ja mam frędzelki, a ty nie. A poza tym jestem zaprzyjaźniony od dawna z płaszczem. Ostatnio bardzo często razem wychodzimy.

— No cóż, nie będę się narzucać — odezwał się zajączek, a jego uszy opadły. Jak zwykle, gdy był bardzo smutny.

Zapadła cisza, ale tylko na krótko.

— Że też nie wpadło mi to do łebka — powiedział do siebie na głos. — Przecież domowe pantofle Basi mają identyczny ogonek jak ja. I są tylko trochę mniejsze ode mnie. I nigdy nie wychodzą!

Bardzo ucieszył się z tego odkrycia i zawołał do leżącego na podłodze prawego pantofla z żółtym pomponem.

— Wiesz, myślę, że moglibyśmy być przyjaciółmi. Mam taki sam ogonek jak ty i nigdy nie opuszczam tego pokoju. Myślę, że mielibyśmy sobie dużo do powiedzenia.

— Och, to nie jest najlepszy pomysł — odezwał się cicho prawy pantofel. — Przecież wiesz, że mam brata. Jego towarzystwo mi zupełnie wystarcza. Ale może poduszka zechce z tobą porozmawiać?

Ale poduszka nie mówiła nic. Spała, jak zwykle, od rana do wieczora. Zajączek był coraz bardziej markotny.

— Nikt nie chce się ze mną przyjaźnić — mruczał cichutko pod nosem. Pewnie by się rozplakał, gdyby nie usłyszał cichego, nieśmiałego głosu.

— Dlaczego nie pomyślałeś o mnie? — ten głos musiał być gdzieś blisko, bo zajączek słyszał dokładnie każde słowo. — Wprawdzie jestem zupełnie inna niż ty, ale właśnie to może być bardzo ciekawe.

Zajączek rozglądał się dookoła, ale nie domyślał się, kto to mówi.

— Przecież stoję obok ciebie — znowu usłyszał ten sam głos, tym razem słysząc było w nim zniecierpliwienie. — No co tak się na mnie gapisz? To właśnie ja. Jestem większa od ciebie, nie mam ogonka, nie mam brata, nie śpię całymi dniami. Nie wychodzę sama z domu i najczęściej siedzę w pokoju. Mam jednak ci do powiedzenia mnóstwo ciekawych historii.

— Och — wyjąkał zajączek — to naprawdę ty? Nigdy nawet nie marzyłem o przyjaźni z tobą. Jestem taki wzruszony.

Mówiąc to, przesunął się do swojej przyjaciółki i nadstawił uszy, bardzo ciekawy jej opowieści.

A czy wy wiecie, z kim zaprzyjaźnił się zajączek?

Załącznik nr 3

Hasła do tekstu, które należy ułożyć w kolejności

SZALIK NIE CHCE NAWIAZYWAĆ NOWYCH PRZYJAŹNI.

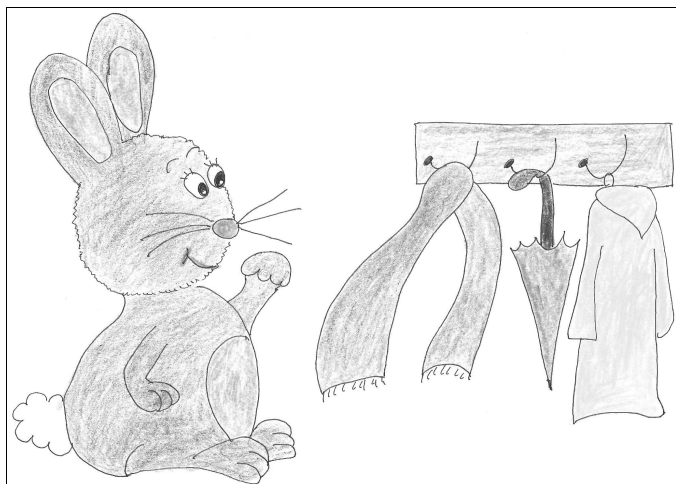
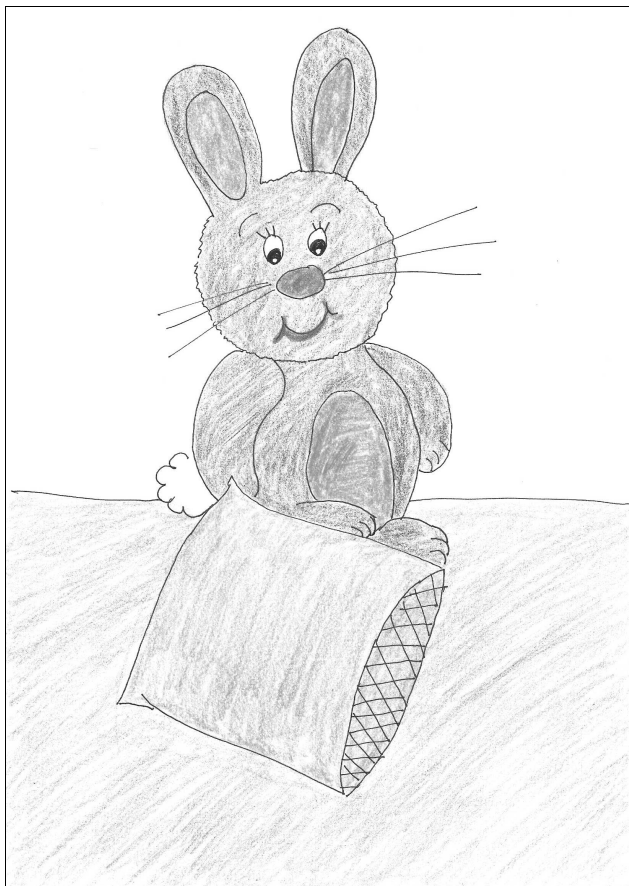
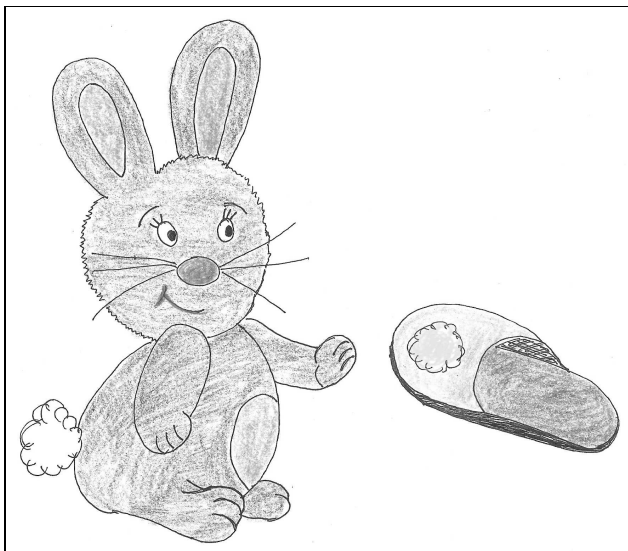
SZCZĘŚLIWY ZAJĄCZEK SŁUCHA OPOWIEŚCI SWOJEJ PRZYJACIÓŁKI.

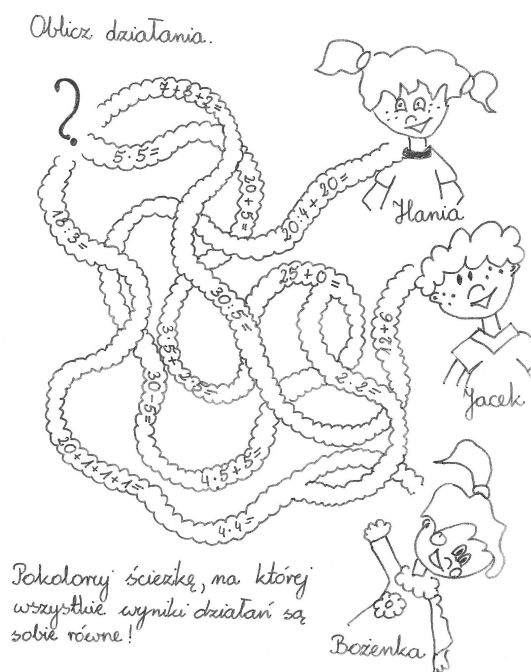
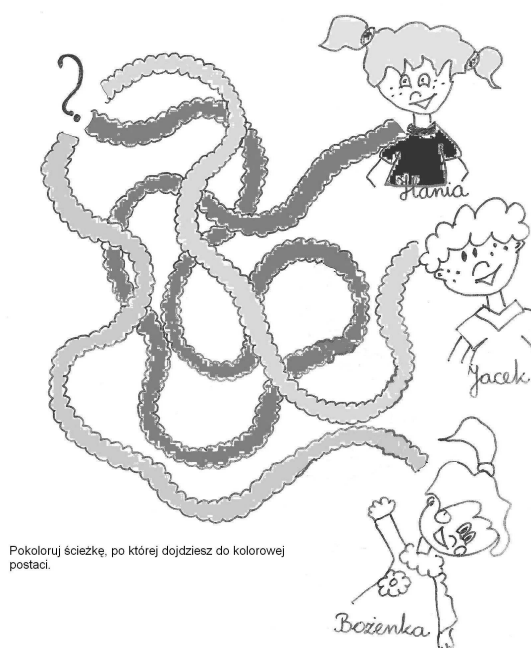
ZAJĄCZEK PRÓBUJE ZAPRZYJAŹNIĆ SIĘ Z PANTOFLEM.

PODUSZKA NIE ODPOWIADA NA PYTANIA SAMOTNEGO ZAJĄCZKA.

Załącznik nr 4

Ilustracje do tekstu, które należy ułożyć w kolejności

Załącznik nr 5**Labirynt matematyczny****Załącznik nr 6****Labirynt barw**

Załącznik nr 7

Quiz podsumowujący zajęcia — niedokończone zdania

Gdy chcę znaleźć przyjaciela, zwracam uwagę na

.....

.....

.....

.....

Potrzebuję się z kimś zaprzyjaźnić, gdy

.....

.....

.....

.....

Przyjaciół to osoba, która

.....

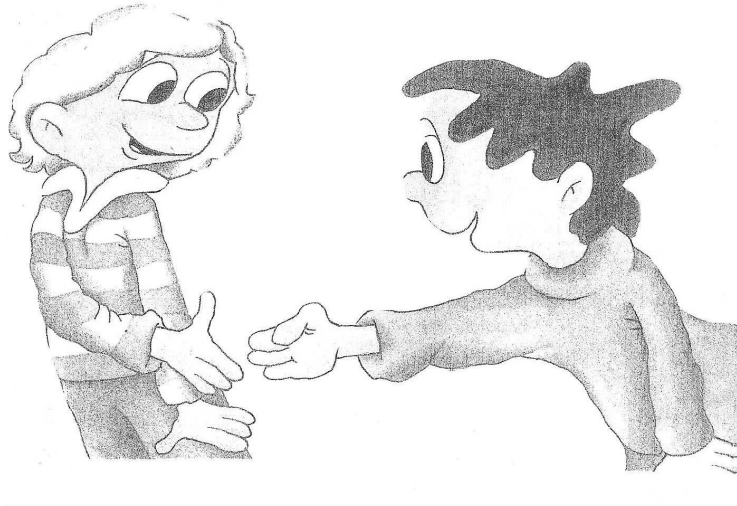
.....

.....

.....

Załącznik nr 8**Quiz podsumowujący zajęcia**

1. Zakreśl w kółko obrazek, na którym dzieci zachowują się jak przyjaciele. Skreśl ten, na którym dzieci zachowują się źle.

2. Potrzebuję zaprzyjaźnić się z kimś, kiedy jestem...
Narysuj jak czujesz się, kiedy potrzebujesz przyjaciela.

3. Kiedy chcę znaleźć przyjaciela, to zwracam uwagę na jego...
(zakreśl w koło dobrą odpowiedź, skreśl złą).

Scenariusz III

Krąg tematyczny: Jak żyć w przyjaźni?

Temat dnia: JAK DBAĆ O PRZYJAŹŃ?

Czas trwania zajęć: 1 godzina lekcyjna.

Miejsce zajęć: SP nr 6 Gdynia.

Cele zajęć:

ogólne:

- wzmocnienie więzi między rówieśnikami z obu placówek poprzez wspólną pracę i zabawę;
- wdrażanie do wykorzystania w działaniu praktycznym zasad dobrej przyjaźni.

szczegółowe:

Uczeń klasy II z SOSW nr 1	Uczeń klasy II z SP nr 6
po zajęciach potrafi:	
— przestrzegać reguł gry planszowej „JAK DBAĆ O PRZYJAŹŃ?”; — okazać uczucia i emocje w stosunku do przyjaciela; — pisać po śladzie wyrazy oraz odwzorowywać je; — przeliterować wyrazy za pomocą alfabetu palcowego języka migowego; — wskazać ilustracje odpowiadające określonym zdaniom z opracowanego tekstu; — pisać po śladzie cyfry 1, 2, 3 lub odwzorować je; — odpowiadać na postawione pytanie na miarę możliwości fizycznych (potwierdzeniem lub zaprzeczeniem, gestem, wyrazem, krótkim zdaniem, językiem migowym); — ułożyć puzzle tematyczne; — zaśpiewać na miarę swoich możliwości piosenkę; — wyróżnić etykiety z imionami; — nawiązywać kontakt z rówieśnikami; — współpracować z kolegami w zespole; — aktywnie uczestniczyć w zabawach integracyjnych.	— przestrzegać reguł gry planszowej „JAK DBAĆ O PRZYJAŹŃ?”; — okazać uczucia i emocje w stosunku do przyjaciela; — wczuć się w sytuację poszkodowanego kolegi; — określić prawidłowe zachowanie wobec potrzebującego, niepełnosprawnego lub słabszego kolegi; — wykorzystać podczas praktycznych działań wiedzę na temat prawidłowego zachowania wobec potrzebującego, niepełnosprawnego lub słabszego kolegi; — wykazać postawę opiekuńczą wobec mniej sprawnego kolegi; — czytać tekst ze zrozumieniem; — ułożyć z rozsypanki zwrotkowej wiersz, tak aby stanowił logiczną całość; — rozwiązywać działania matematyczne w zakresie 100; — formułować dłuższe wypowiedzi ustne; — pracować z kolegą potrzebującym wsparcia ze względu na niepełnosprawność; — aktywnie uczestniczyć w zabawach integracyjnych.

Metody pracy:

- oglądowa,
- słowna,
- praktycznego działania,
- zabawowa
- technika dramy.

Formy pracy:

- grupowa jednolita,
- grupowa różnorodna,
- zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- wizytówki;
- plansza i pionki w kształcie serc do gry „JAK DBAĆ O PRZYJAŹŃ?”;
- słowa piosenki „Witam was...”;
- słowa piosenki „Bratnie słowo” (tekst dostosowany do zajęć);
- maskotka misia — przyjaciela;
- tekst wiersza „Przykład” (tekst utworzony na potrzeby zajęć);
- rozsypanka zwrotek wiersza „Przykład”;
- etykiety z imionami bohaterów utworu (do pisania po śladzie lub według wzoru);
- kontrakt określający zasady przyjaźni w oparciu o publikację „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni” wydaną przez Urząd Miasta Gdyni Samodzielny Referat ds. Osób Niepełnosprawnych;
- ilustracja przedstawiająca przyjaciół — do zawieszenia na plakat;
- hasła dostosowane do tekstu wiersza — do zawieszenia na plakat;
- działania matematyczne w zakresie 100;
- etykiety — prezenty z cyframi 1, 2, 3;
- dwa kwiaty w doniczce.

Przebieg zajęć**1. Zajęcia wstępne****a) Powitanie**

Dzieci z klasy II przy SP nr 6 siedzą przy stolikach — oczekują gości. Dzieci z klasy II ze szkoły przy SOSW nr 1 dołączają do kolegów przy stoliku — dokonują samodzielnego wyboru (odwrotnie niż na poprzednich zajęciach). Nauczyciele wyczytują imiona uczniów i wręczają wizytówki (przy przypinaniu wizytówek dzieciom mniej sprawnym fizycznie pomagają wykonać czynność te sprawniejsze).

b) „Iskierka przyjaźni”

Uczniowie tworzą koło, trzymają się za ręce. Poprzez uścisk dłoni, podniesienie splecionych rąk do góry i wypowiedzenie imienia osoby stojącej obok dzieci przekazują „iskrę przyjaźni”. Osobom, które mają kłopot z odczytaniem imienia z etykiety, pomaga kolega stojący obok.

c) Śpiewanie piosenki na powitanie „Witam was” (załącznik nr 1 w scenariuszu nr II)**2. Wprowadzenie do zajęć****a) Wyjaśnienie przez nauczycieli celu spotkania oraz omówienie formy zajęć — gra planszowa „JAK DBAĆ O PRZYJAŹŃ?” (duży format)**

Wyjaśnienie reguł gry.

(Dzisiejsze zajęcia będą miały formę gry planszowej pt. „Jak dbać o przyjaźń?”. Każda grupa otrzyma numer oraz swój pionek do gry. Wszystkie zadania będą wykonywane przez grupy jednocześnie, po wcześniejszym wyjaśnieniu i określeniu, ile punktów można zdobyć. Po wykonaniu każdego zadania nastąpi ocena, przydzielenie punktów, które określają, o ile pól można posunąć się do przodu na planszy.)

3. Zajęcia właściwe

a) Zadanie 1 — „Mój przyjaciel”

Na krześle na środku sali znajduje się maskotka misia z napisem „Mój przyjaciel”. Zadaniem uczniów jest zaprezentowanie, w jaki sposób można zaopiekować się miśkiem, jak okazać mu swoje uczucia.

Oceniany jest sposób odgrywania scenki oraz pomysłowość.

Maksymalna liczba punktów — 3.

b) Zadanie 2 — praca z tekstem pt. „Przykład” (załącznik nr 1)

Każda grupa otrzymuje zestaw: tekst wiersza w postaci rozsypanki zwrotkowej i karty z imionami bohaterów utworu (załącznik nr 2a i 2b):

- Zadaniem uczniów z SP nr 6 jest ułożenie z rozsypanki wiersza tak, żeby stanowił logiczną całość. Dzieci naklejają ułożony wiersz na kartkę A-4.
- Uczniowie z SOSW nr 1 piszą po śladzie lub według wzoru imiona bohaterów. Dziecko, które nie widzi oraz nie mówi, poprzez dotyk rozpoznaje znane litery w wyrazach, a następnie „wymawia” je za pomocą alfabetu palcowego języka migowego.

Po wykonaniu zadania nauczyciel czyta wiersz, a dzieci same kontrolują swoją pracę: przy dobrze umiejscowionej zwrotce stawiają „+”, przy źle „-”. Dzieci z SOSW nr 1 podczas czytania tekstu podnoszą do góry kartkę z imieniem bohatera, o którym jest mowa.

Oceniana jest umiejętność czytania ze zrozumieniem (prawidłowość ułożenia według kolejności zwrotek wiersza) oraz staranność napisania imion (w określonym przypadku oceniona jest znajomość alfabetu palcowego).

Maksymalna liczba punktów — 9.

c) Zadanie 3 — utworzenie plakatu w oparciu o analizę tekstu „Przykład”

W analizę tekstu wpleciona jest krótka pogadanka na temat tego, co każdy z nas może robić, żeby było nam dobrze w przyjaźni.

- Zadaniem uczniów z SOSW nr 1 jest wybranie adekwatnej do omawianego fragmentu tekstu ilustracji spośród innych na plakacie „Zasady przyjaźni” (plakat wykonano podczas pierwszych zajęć).
- Zadaniem uczniów z SP nr 6 jest odnalezienie w tekście zdań, które świadczą o tym, że Krzys i Dorotka przyjaźnili się.

W ramach kontroli nauczyciel zawiesza gotowe hasła pasujące do wypowiedzi uczniów (załącznik nr 3).

Oceniana jest umiejętność słuchania i rozumienia czytanego tekstu (prawidłowość wybierania odpowiedzi) oraz umiejętność czytania tekstu ze zrozumieniem i tempo pracy.

Maksymalna liczba punktów — 6.

d) Zadanie 4 — „Dajemy sobie prezenty” — działania matematyczne

Każda grupa otrzymuje zestaw: działania matematyczne oraz kartoniki z cyframi 1, 2, 3.

- Zadaniem uczniów z SP nr 6 jest rozwiązanie zadań matematycznych (załącznik nr 4).
- Uczniowie z SOSW nr 1 piszą na kartoniku po śladzie cyfrę i dopasowują cyfrę do rozwiązanych działań matematycznych (załącznik nr 5).

Dziecko, które nie widzi oraz nie mówi, poprzez dotyk rozpoznaje cyfrę, a następnie „wymawia” ją za pomocą języka migowego.

Oceniane jest to, czy uczniowie prawidłowo rozwiązują zadania oraz tempo pracy.

Maksymalna liczba punktów — 3.

e) Zadanie 5 — omówienie sytuacji na obrazku

Każda grupa otrzymuje zestaw: puzzle przedstawiające scenkę związaną z tematem gry — z książeczki „Dziecięce zasady jak żyć w przyjaźni”.

→ Zadaniem uczniów z SOSW nr 1 jest ułożenie puzzli. Dziecku niewidzącemu kolega przy pomocy nauczyciela opisuje sytuację. Uczeń ten odpowiada na pytania szczegółowe dotyczące opisaney sytuacji (językiem migowym lub skinieniem głowy).

→ Zadaniem uczniów z SP nr 6 jest odpowiedzenie na pytania: Co czuje osoba, która jest poszkodowana? Co byś zrobił, gdybyś był świadkiem takiej sytuacji?

Oceniana jest staranność ułożenia puzzli, prawidłowość udzielanych odpowiedzi oraz tempo pracy.

Maksymalna liczba punktów — 3.

f) Zadanie 6 — śpiewanie piosenki „Bratnie słowo” (załącznik nr 6 w scenariuszu I)

Uczniowie ustawiają się tak, aby były dwa koła: duże i w środku małe. Małe koło stanowi grupa, która ma zaśpiewać jak najładniej poznaną podczas zajęć piosenkę pt. „Bratnie słowo”. Duże koło stanowią pozostali uczniowie.

Oceniany jest sposób wykonania piosenki.

Maksymalna liczba punktów — w zależności od sytuacji na planszy (tak, aby najstarszy gracz miał szansę dotrzeć do mety).

4. Zajęcia końcowe

a) Podsumowanie gry oraz zajęć

Nagrodzenie grupy, która wygrała, oklaskami i upominkami. Zwrócenie uwagi na to, że każdy z uczestników jest osobą, która wygrała, ponieważ nauczyła się, w jaki sposób można dbać o przyjaźń i przyjaciela.

b) Wręczenie kwiatków w doniczce każdej klasie

Porównanie sposobu dbania o przyjaźń ze sposobem dbania o roślinę. Prośba do dzieci o to, aby dbały o roślinę tak, jak dbają o swoich przyjaciół.

c) Pożegnanie się

Załącznik nr 1

Tekst wiersza pt. „Przykład”. Wiersz napisany na potrzeby zajęć.

*Pewna dziewczynka, bardzo przemiła,
 Jeździła wózkiem, bo nie chodziła.
 Jak była mała, nóżkę złamała,
 Z tego powodu tak rozpaczała.*

*Chodzić nie mogła i smutna była,
 O hulajnodze po nocach śniła.
 Patrząc, jak dzieci bawią się pięknie,
 Jej z żalu serce mało nie pęknie.*

*Dzieci do niej podejść nie chciały,
 Było jej przykro, gdy ją mijały.
 Pewnego razu Krzys się odważył,
 Podeszedł do wózka, pogłaskał po twarzy.*

*Od tamtej pory się spotykali,
 O swych marzeniach opowiadali.
 Dorotka z Krzysiem się polubili,
 Więc na spacerzy często chodzili.*

*Krzys z Dorotką często przebywał,
 Nigdy przed nią niczego nie skrywał.
 Bajeczki wspólnie też oglądali,
 Nawet rodzice ich podziwiali.*

*Dorotka Krzysia kocha jak brata
 I Krzys bez Dorci nie widzi świata.
 Stała się w świecie rzecz niebywała,
 Między dziećmi przyjaźń wzrastała.*

*Największą wartość ma na tym świecie
 Przyjaźń ogromna, czy to już wiecie?
 Nieprawność często odstrasza ludzi,
 Odmienność także zdziwienie budzi.*

*Zdrowy czy chory też ma marzenia,
 Pragnie przyjaźni i zrozumienia.
 Dorotce nóżka nie wyzdrowiała,
 Lecz przyjaźń z Krzysiem już pozostała.*

*Złe zachowanie przyjaźń naruszy,
 Lecz dobro dziecka skały pokruszy,
 Więc, drogie dzieci, bądźcie przykładem,
 Za wami inni pójda tym śladem.*

Załącznik nr 2a

Napisz według wzoru:

**KRZYŚ
DOROTA**

Załącznik nr 2b

Napisz po śladzie:

KRZYŚ
DOROTA

Załącznik nr 3

Hasła pasujące do wypowiedzi uczniów

GESTY PRZYJAŹNI
SPOTKANIA
ZWIERZENIA
SPACERY
PRZEBYWANIE ZE SOBĄ
WSPÓLNE ZABAWY

Załącznik nr 4

Rozwiąż działania matematyczne:

$$(7 + 8 + 9) : 6 - 3 =$$

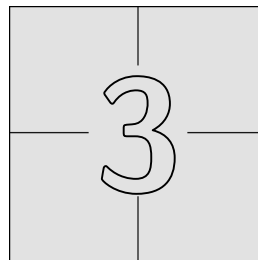
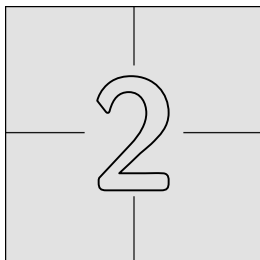
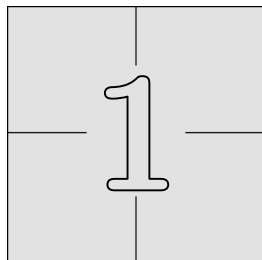
$$5 \cdot 5 - 3 \cdot 7 - 2 =$$

$$30 : 6 + 15 : 3 - 7 =$$

Załącznik nr 5

Napisz po śladzie cyfry i dopasuj do wyników działań matematycznych rozwiązanych przez kolegów z grupy.

Barbara Milewska — SOSW nr 1 w Gdyni
 Krystyna Radziejewicz — SP nr 6 w Gdyni

Alicja Nowakowska

Praca w klasie integracyjnej metodą aktywizującą uczniów niepełnosprawnych

Praca w szkole wiąże się z obowiązkiem zrealizowania założonych celów. Niestety okazuje się, że cele edukacyjne niektórych uczniów nie pokrywają się z materiałem szkolnym, a znudzenie szkołą wśród młodzieży to dość przykre, aczkolwiek realne i powszechne zjawisko.

Czy życie szkolne musi być obarczone codziennymi trudami? Czy szkoła to rzeczywiście tylko obowiązek? Może wielu nauczycieli potrafi jednak dostrzegać sens pracy z uczniami, szczególnie tymi „opornymi na wiedzę”? Przecież zależy nam na rozbudzeniu wśród młodych *potrzeby poszukiwania*. To chęć do działania może sprawić, że zdobędą wiedzę.

W klasie integracyjnej, w której zespół uczniów niepełnosprawnych jest zróżnicowany intelektualnie, szczególnie zwracam uwagę na przekazanie treści w sposób zrozumiały i ciekawy dla moich podopiecznych. Dlatego poszukuję różnych metod pracy, dzięki którym mogłabym zmotywować osoby do uczenia się.

Wykorzystuję niejednokrotnie doświadczenia nauczycieli wspomagających, ale realia pokazują, iż każdy młody człowiek jest wyjątkowym indywiduum. Każdy ma inne zainteresowania, swoje potrzeby, a i ograniczenia psychomotoryczne u każdego zaznaczają się w innej sferze, co rzutuje na zakres posiadanych umiejętności. Dążąc do zaktywizowania uczniów niepełnosprawnych do działania, trzeba wyznaczać im zadania na miarę indywidualnych możliwości. Ponadto praca ucznia powinna mu dostarczać pozytywnych emocji, gdyż dzięki takiemu zaangażowaniu nowe informacje łatwiej są zapamiętane.

W dużej mierze to właśnie nauczyciel decyduje o efektywności zdobywania wiedzy. Uczniowie niepełnosprawni, zintegrowani ze zdrowymi rówieśnikami, mogą potrzebować uwagi nauczyciela wspomagającego, który ukierunkuje ich działanie. Jednak przy odpowiedniej motywacji do pracy i poczuciu własnej wartości osób niepełnosprawnych można oczekiwać sukcesów w uczeniu się.

Licząc na pojedyncze małe sukcesy podopiecznych, wykorzystuję na lekcjach metody aktywizujące, które przede wszystkim z założenia mają dostarczać wielu pozytywnych doświadczeń. Zależy mi, żeby uczeń nie tylko wykonał zadanie, ale również mógł poczuć się doceniony w swoim działaniu. Praca ucznia ma być dla niego budująca.

Metod aktywizujących jest wiele i myślę, że każda jest warta uwagi. Ja jednak skupiam się na pracy zespołowej i wykorzystuję metodę „kuli śnieżnej” oraz dramy.

Technika kuli śnieżnej polega na uzgadnianiu wspólnego stanowiska w grupie na zasadzie przechodzenia od pracy indywidualnej do grupowej w kilku etapach:

- a) uczeń pracuje sam,
- b) pary wybierają wspólne elementy odpowiedzi,
- c) uczniowie pracują podobnie w grupie, określając najważniejsze zagadnienia a następnie przy udziale całej klasy utrwalają zdobytą wiedzę.

W zespole zadaniowym uczestniczą razem uczniowie zdrowi i niepełnosprawni. Taka strategia zacieśnia więzi w grupie i ułatwia integrację uczniów. Praca każdego ucznia jest ważna, dlatego wszyscy mają poczucie zaangażowania i wspólnej odpowiedzialności za zadanie całej grupy. Dla mnie, jako pedagoga specjalnego, ważne jest, aby zmotywować uczniów niepełnosprawnych do działania, pomóc w przełamaniu barier emocjonalnych oraz wspomóc w myśleniu. Uczniowie niepełnosprawni intelektualnie potrzebują zazwyczaj więcej czasu, a nawet oczekują pewnych sugestii w rozwiązaniu danego problemu. Pomoc nauczyciela wspomagającego jest ważna, gdyż rozwiewa wątpliwości ucznia: „czy ja to rozumiem? czy ja to potrafię?”.

Drama natomiast to może trudniejsza forma pracy. Pozwala jednak rozwijać wyobraźnię uczniów, a przede wszystkim daje swobodę inscenizacji danego problemu. W sytuacjach wyrażania ruchem, gestem określonych myśli również może być potrzebna pomoc nauczyciela, ale najważniejsze, aby traktować zadanie jako zabawę. Osiągniemy w ten sposób więcej, ponieważ dla ucznia taka aktywność to przecież nowe doświadczenie intelektualne i społeczne.

Zachęcam do zapoznania się z konspektem moich zajęć z języka polskiego¹⁾ w klasie integracyjnej. Może moje działania zainspirują niejednego nauczyciela zmagającego się z postawą znudzenia wśród uczniów. Uczyńmy szkołę miejscem bardziej atrakcyjnym i przyjaznym zarówno dla nas, pedagogów, jak i dla dzieci.

Alicja Nowakowska
Gimn. nr 7 w Gdyni

Bibliografia

- Pankowska Krystyna, *Edukacja przez dramę*, WSiP, Warszawa 1997
- Rau Krystyna, Ziętkiewicz Ewa, *Jak aktywizować uczniów. „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*, G&P, Poznań 2000
- Wójcik Elżbieta, *Metody aktywizujące w pedagogice grup*, Rubikon, Kraków 2000

¹⁾ P. następny artykuł [przypis redakcji].

Alicja Nowakowska

Wykorzystanie metod aktywizujących w pracy z uczniem niepełnosprawnym w klasie integracyjnej

Temat: Różne oblicza władzy.

Temat jest podsumowaniem działu z języka polskiego w klasie III gimnazjum.

Czas trwania: 2 jednostki lekcyjne.

Cel ogólny:

- uczeń zna rodzaje władzy omawiane na podstawie tekstów literackich w klasie III gimnazjum.

Cele szczegółowe

Uczeń potrafi:

- zorganizować wspólną pracę w zespole,
- wykonać zadanie zgodnie z instrukcją,
- zilustrować zagadnienie na makiecie wykonanej przez całą grupę,
- przedstawić temat pracy innym grupom w formie zagadki (scenki).

Formy pracy: grupowa i indywidualna.

Metoda: praktyczne działanie.

Środki dydaktyczne: instrukcje z zadaniami dla zespołów, szary papier, klej, nożyczki, marker.

Przebieg zajęć

1. Wprowadzenie do zajęć — przypomnienie sobie przedstawicieli różnych form władzy omawianych na lekcjach języka polskiego (władza rodzicielska na podstawie *Skapca* Moliera, władza królewska — *O królu Bolesławie z Kroniki polskiej* Galla, władza polityczna — *Folwark zwierzęcy* G. Orwella).
2. Podział klasy na cztery zespoły według tematów: władza rodzicielska, władza państwowa (komunizm), władza królewska, władza używki (papierosa) nad człowiekiem.

3. Określenie zadań zespołu zgodnie z instrukcją.
4. Praca w grupach, uczniowie dzielą się zadaniami, nad którymi pracują indywidualnie. Następnie wspólnie przygotowują makietę. Na makiecie powinny znaleźć się najważniejsze informacje, wykonane zadania zgodnie z instrukcją.
5. Zaprezentowanie swojej pracy wykonanej na makiecie. Grupa przygotowuje sobie scenkę, w której na podstawie ruchu lub dialogu przedstawia formę władzy. Grupa przeciwna odgaduje temat scenki.
6. Ewaluacja — poszczególne zespoły rozpoznają formę władzy, która była tematem pracy innej grupy.
7. Zapisanie informacji w zeszytach.

UWAGA: Ważne, aby uczniowie w grupie potrafili wspólnie zdecydować o wyborze zadań dla każdego, jednak zadanie dla ucznia niepełnosprawnego jest konsultowane z nauczycielem.

W trakcie przygotowywania scenki nauczyciel może podpowiadać grupom, w jaki sposób przedstawić określoną formę władzy. Można też przygotować wcześniej pomocne rekwizyty. Warto jednak inwencję twórczą pozostawić uczniom.

Zadania dla zespołów

Zespół I

1. Na podstawie tekstu określ, jaki rodzaj władzy jest przedstawiony.

Człowiek ów uchodził za osobę sprawiedliwą wobec swojego ludu. Posiadał licznie uzbrojone rycerstwo, pełen skarbiec złota i serce oddane sprawom duchowym. Biskupów szanował do tego stopnia, że „nie pozwalał sobie ich przyjmować siedząc, gdy oni stali”. Boga czcił z największą pobożnością. Obficie też obdarowywał kościoły.

Sprawiedliwości jego doświadczała zarówno ubodzy i bogaci, bez względu na stan społeczny. A gdy zwrócił się do niego ubogi wieśniak ze skargą na księżęta, nie odprawił wieśniaka, choć był zajęty sprawami państwowymi. W pierwszej kolejności wysłuchał skargi żalącego się, a potem wysłał komornika po oskarżonego. Obie strony traktował godnie i z powagą. Wieśniaka pouczał jak ojciec syna, żeby nie oskarżał za wcześniej. Oskarżonego natomiast nie traktował z pogardą, lecz przyjął go i ugościł, a sprawę poruszał dnia następnego.

Roztropność i sprawiedliwość jego nie miała sobie równych. Dobro kraju i chwałę Boga uważał za najważniejsze.

2. Na podstawie informacji z powyższego tekstu sformułuj zasady rządzenia władcy.
3. Zastosuj poniższe związki frazeologiczne w zdaniu. Wybierz jeden, który wydaje Ci się adekwatny do opisanych rządów władcy. Przykład ten zapisz na makiecie całego zespołu.
 - salomonowy wyrok — decyzja sprawiedliwa, roztropna i mądra;
 - plagi egipskie — wielkie nieszczęście;
 - alfa i omega — osoba, która posiadała ogromną wiedzę z różnych dziedzin.
4. Utwórz rodzinę wyrazów od słowa: WŁADAĆ.

5. Spośród poniższych przymiotników wybierz te, które określają pozytywne cechy charakteru władcy i napisz ich przeciwieństwa:
sprawiedliwy, oddany swojemu krajowi i ludowi, egoistyczny, wyrachowany, cierpliwy, troskliwy, porywczy, opanowany, gadatliwy, nieuczciwy.

Zespół II

1. Na podstawie fragmentu określ, jaki rodzaj władzy jest przedstawiony. Zapisz w centralnym miejscu na makiecie całego zespołu.

Rozmowa między Harpagonem a Elizą:

Harpagon: (...) Ciebie wydam za pana Anzelma.

Eliza: Za pana Anzelma?

H: Tak. To człowiek dojrzały, rozsądny i doświadczony, nie ma więcej niż pięćdziesiąt lat i słynie ze swoich dóbr.

E: Ja nie pragnę wyjść za mąż, mój ojciec, jeśli pozwolisz.

H: A ja, moja córeczko, moja duszyczko, pragnę, abyś wyszła za mąż, jeśli pozwolisz.

E: Wybacz mi, ojciec.

H: Wybacz mi, córko.

E: Jestem najuniższą służką pana Anzelma, z przeproszeniem ojca, żonę jego nie zostanę.

H: (...) żonę jego zostaniesz jeszcze dziś wieczór.

E: Dziś wieczór?

H: Dziś wieczór.

E: To być nie może

H: Będzie, moja córko.

E: Nie.

H: Tak.

E: Nie, powiadam.

H: Tak, powiadam.

E: Nie zmusisz mnie, ojciec.

H: Zmuszę Cię, córko...

2. Jakie zasady panowały w domu Harpagona, jakim był ojciec? Zapisz najważniejsze na makiecie przygotowanej przez cały zespół.
3. Zastosuj poniższe związki frazeologiczne w zdaniu. Wybierz jeden, który oddaje rządy w domu Harpagona.
- węzeł gordyjski — trudny do rozwikłania problem;
 - drakońskie prawa — bardzo surowe, bezlitosne zasady;
 - jabłko niezgody — przedmiot kłótni, sporów.
4. Utwórz rodzinę wyrazów od słowa: RZĄDZIĆ.
5. Poniższe wyrazy uporządkuj w grupę rzeczowników i przymiotników. Wybierz te, które opisują Harpagona i zapisz je na makiecie całego zespołu:
manipulant, skryty, uczciwy, kochliwy, czuły, troskliwy, tyran, opanowany, sfrustrowany, podejrzliwy, krętacz, nieudacznik.
- Rzeczowniki (kto? co?):
- Przymiotniki (jaki, jaka, jakie? który, która, które?):

Zespół III

1. Na podstawie tekstu określ, jaki rodzaj władzy jest przedstawiony.

Władzę sprawuje jedna partia masowa kierowana przez jedną osobę otaczaną kultem.

Władza ingeruje we wszystkie dziedziny życia. Szczególnie kontroluje i ingeruje w sferę moralną społeczeństwa, narzucając swoje poglądy. Rządzący dbają o kształtowanie wśród ludzi przekonania, że żyją w idealnym państwie, w którym wszyscy są sobie równi. Władze mają kontrolę nad sądownictwem. Prawa i wolności obywateli są łamane i zawieszane. Wybory nie odbywają się, a jeśli są organizowane, to mają charakter całkowicie dekoracyjny, ponieważ dominująca siła polityczna decyduje o tym, kto bierze w nich udział, i ustala wyniki.

Obowiązuje państwowa cenzura w uzależnionych od władzy środkach masowego przekazu, a także we wszystkich dziedzinach kultury, np. filmie, teatrze czy literaturze.

2. Na podstawie poniższych informacji sformułuj zasady rządzenia władcy.
 - Lepiej skrócić o głowę niewinnego niż zawahać się podczas wojny.
 - Nieważne, kto głosuje, ważne, kto liczy głosy.
 - Papież? A ile ma on dywizji? — odpowiedź Stalina na słowa Churchilla, który przekazał, że papieżowi nie podoba się przejęcie władzy w Europie Wschodniej przez komunistów (gdy przekazano te słowa papieżowi, ten podobno odpowiedział: „Powiedźcie mojemu synowi Józefowi, że spotka moje dywizje w życiu wiecznym”).
 - Pojednanie istnieje tylko na cmentarzach.
 - Bić, bić i jeszcze raz bić — tak powiedział Stalin zapytany, jak traktować więźniów i zdobywać od nich informacje. Cytat pochodzi z tajnego referatu Chruszczowa przedstawionego na XX Zjeździe KPZR w 1956 r.
 - Dobrze jest to, co służy nam, Rosjanom. Mówię otwarcie, powinniśmy posługiwać się przemocą i fałszem.
 - Śmierć rozwiązuje wszystkie problemy — nie ma człowieka, nie ma problemu.
3. Wybierz jeden związek frazeologiczny, który uznasz za adekwatny do sytuacji w czasach komunizmu i wpisz na makietę przygotowaną przez cały zespół.
 - oddać coś za miskę soczewicy — oddanie rzeczy wartościowej za bezcen;
 - judaszowe srebrniki — korzyści, które płyną ze zdrady kogoś;
 - syzyfowa praca — zajęcie, którego efektów nie widać, mimo jego wykonywania;
4. Utwórz rodzinę wyrazów od słowa: RZĄDZIĆ.
5. Podane wyrazy uporządkuj w 2 grupy: rzeczowników i przymiotników. Które z nich opisują władzę komunistyczną? Wytnij i przyklej je na makietę.
MANIPULACJA, WŁADZA, IDEALNY, TAJNY, FAŁSZYWA, POZORY, SZCZEROŚĆ, SPRAWIEDLIWOŚĆ.
Rzeczowniki:
Przymiotniki:

Zespół IV

1. Na podstawie fraszki na temat uzależnienia od papierosów określ, jaka jest to forma władzy, kto lub co rządzi.

*Papieros to straszna rzecz,
Więc od razu powiedz mu „Precz”.
Bądź rozsądny i myśl z głową,
Nie narodzisz się na nowo.
Nie pal tytoniu,
Bo to źle wróży.
On Twój organizm tylko zakurzy.
Zanim sięgniesz po to przekleństwo,
Pomyśl, jakie to niebezpieczeństwo!
Wyrok zostanie wydany
I rak płuc gwarantowany.*

Natalia Osińska

2. Pomyśl, jakie zagrożenia niesie w sobie uzależnienie od papierosów czy innych używek. Zapisz je na makiecie na szarym papierze.
3. Zastosuj poniższe związki frazeologiczne w zdaniu. Wybierz jeden, który określa sytuację uzależnienia od używek.
 - pięta achillesowa — słaba strona;
 - syzyfowa praca — zajęcie, którego efektów nie widać, mimo jego wykonywania;
 - wdowi grosz — wyrzeczenie, ofiara z głębi serca.
4. Utwórz rodzinę wyrazów od słowa: RZĄDZIĆ.
5. Utwórz przymiotniki od podanych rzeczowników, np. towarzystwo — towarzyski.

Wybierz te przymiotniki, które określają uzależnioną osobę.

zdrowie —
pamięć —
spokój —
nerwowość —
niebezpieczeństwo —
ruch —
senność —
uśmiech —

Alicja Nowakowska
Gimn. nr 7 w Gdyni

Hanna Fryda, Katarzyna Sojka

Boccia — zajęcia dla osób niepełnosprawnych

Boccia została zainicjowana w Europie na początku lat 80., kiedy uznano, że jest duża liczba osób niepełnosprawnych, które z powodu znacznych dysfunkcji nie mogą uczestniczyć w uprawianiu większości dyscyplin sportowych.

Zadebiutowała na Światowych Igrzyskach Niepełnosprawnych w Nowym Jorku w 1984 r. Na stałe weszła do programu paraolimpijskiego od igrzysk w Barcelonie w 1992 roku. Uprawiana jest w 50 krajach, w Polsce rozpropagowana przez Sportowe Stowarzyszenie Inwalidów START w Poznaniu.

Od listopada 2008 roku w Szkole Podstawowej nr 10 w Gdyni odbywają się zajęcia ruchowe Boccia dla dzieci niepełnosprawnych z klas integracyjnych 0–6. Prowadzone są przez instruktorów sportu osób niepełnosprawnych o specjalności Boccia: pedagoga Hannę Frydę i psychologa Katarzynę Sojkę. Zajęcia są kierowane do uczniów z niepełnosprawnością ruchową i poruszających się na wózku inwalidzkim — ta grupa dzieci regularnie uczestniczy w treningach. W zajęciach biorą również udział dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, sensoryczną, zaburzeniami zachowania. Niektóre z nich ze względu na swój stan zdrowia nie uczestniczą w typowych lekcjach wf. Boccia jest dla nich alternatywną formą ruchu i zajęć fizycznych. Wszystkie dzieci z klas integracyjnych mają możliwość korzystania z zajęć na basenie. Ze względu na duże zainteresowanie naszymi zajęciami okazjonalnie zapraszamy do gry dzieci pełnosprawne, np. podczas olimpiady i paraolimpiady sportowej. Są to zajęcia atrakcyjne, bardzo lubiane przez dzieci.

Głównym założeniem zajęć Boccia jest aktywizacja osób niepełnosprawnych i ich rozwój psychofizyczny poprzez ruch oraz rozbudzenie zainteresowania sportem, aktywne spędzanie czasu. Boccia to nie tylko kształtowanie sfery fizycznej, to usprawnianie intelektu, pamięci, koncentracji. Integracyjny charakter zajęć wpływa na rozwój społeczny i emocjonalny.

Podczas zajęć kształtowana jest sprawność sfery fizycznej, zarówno motoryki dużej, jak i małej. Każde zajęcia zawierają typowe elementy treningu sportowego: rozgrzewkę z przygotowaniem odpowiednich partii całego ciała, trening główny, zajęcia końcowe i wyciszające. Ćwiczenia dobierane są indywidualnie do możliwości każdego dziecka, są zróżnicowane i różnorodne, np. rzucanie, turlanie piłki, toczenie. Podczas zajęć dzieci z ograniczoną sprawnością kończyn górnych lub zwiększoną spastycznością korzystają ze specjalistycznego sprzętu, tzw. rynny. Umieszcza się w niej piłeczkę, a zadaniem gracza jest wypchnięcie jej brodą na boisko. Zawodnicy stopniowo opanowują zasady gry.

Boccia to inaczej pojedynek kul. Na specjalnie oznaczonym boisku o wymiarach 12,5 na 6 metrów znajdują się pola dla zawodników: 2 drużyny po 3 graczy. Każda drużyna ma do dyspozycji 6 kul czerwonych lub niebieskich. Zadaniem gracza jest umieszczenie swojej kuli blisko białej. Wygrywa ta drużyna, która uzyska najwięcej punktów, czyli umieści swoje kule na boisku blisko białej kuli. Zasady gry są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych: elastyczne kule, możliwość korzystania ze specjalistycznej rynnki lub pomocy asystenta. Boccia to gra integracyjna, wpływa na rozwój społeczny i uczy zasad komunikacji między ludźmi poprzez rozgrywki grupowe, ćwiczenia w parach. Podczas zajęć dzieci nawiązują kontakty interpersonalne, uczą się mowy ciała, wagi kontaktu wzrokowego oraz prowadzenia rozmowy.

Boccia daje możliwość odnoszenia sukcesów, dzielenia się z innymi, zwiększa wiarę we własne siły i możliwości. Wpływa pozytywnie na poczucie własnej wartości i swój obraz w oczach innych. Dzieci doświadczają różnych emocji podczas gry, uczą się rozpoznawać i nazywać uczucia oraz kontrolować negatywne emocje, takie jak np. gniew i zazdrość. Uczniowie spędzają aktywnie czas, a takie pozytywne pobudzenie organizmu przekłada się na inne życiowe sytuacje. Z obserwacji dzieci widać, że są bardziej radosne. Po rozmowie z rodzicami i nauczycielami zauważamy dobroczynny wpływ zajęć na funkcjonowanie dzieci: większą aktywność na lekcjach, zaangażowanie w naukę, większą motywację do pracy. U niektórych poprawia się koncentracja i spostrzegawczość. Podczas zajęć wplata się różne elementy z zakresu nauczania przedmiotów szkolnych, np. matematyki (zliczanie punktów, odliczanie obecnych). Mamy nadzieję, że uczestniczenie w zajęciach poprawi funkcjonowanie szkolne i przyczyni się do uzyskania lepszych wyników w nauce. Rodzice obserwują zmiany u swoich dzieci, które chętniej podejmują różnorodny wysiłek, ćwiczą np. rzuty do celu, mają swoje zainteresowania, czują się docenione i cieszą się ze swoich sukcesów. Stają się bardziej samodzielne i pewne siebie.

*Hanna Fryda, Katarzyna Sojka
SP nr 10 w Gdyni*

Ewa Malinowska

Wykorzystanie metody Servqual do badania poziomu jakości usług edukacyjnych

Pojęcie jakości jest znane od bardzo dawna, choć nie zawsze było utożsamiane z tym właśnie określeniem. Już Platon zauważył znaczenie tego pojęcia, opisując je jako „...pewien stopień doskonałości”. Natomiast prekursorzy jakości XX wieku porównali jakość do „...zgodności z wymaganiami” (Crossy), czy do „...wszystkiego, co można poprawić” (Masaaki Imai). Obecnie obowiązująca norma ISO 9000:2001 przedstawia pojęcie jakości jako „stopień, w jakim zbiór inherentnych właściwości spełnia wymagania”. Można również spotkać w literaturze przedmiotu określenie jakości jako ogółu cech i właściwości produktu lub usługi, które decydują o zdolności do zaspokojenia oczekiwanych i przewidywanych potrzeb klienta.

Jednym z najważniejszych mierników jakości jest ocena satysfakcji klienta. Poziom satysfakcji klienta jest odzwierciedleniem tego, w jakim stopniu produkt lub usługa oferowane przez daną organizację zaspokoja zbiór wymagań klienta. Wg literatury, konsumenci doświadczają dwóch wymiarów jakości, których układ przekłada się na stopień ich zadowolenia. Pierwszym z nich jest jakość techniczna, która stanowi wynik procesów operacyjnych. Może być ona oceniana poprzez materialne elementy świadczenia usług. Na jakość techniczną składa się wszystko to, co klient nabywa i otrzymuje w trakcie świadczenia usługi. Drugim aspektem postrzegania usługi jest jakość funkcjonalna, rozumiana jako wynik kontaktów między świadczącym usługę a klientem. O jej ocenie decyduje podejście personelu do korzystających z usług, jego kompetencje, życzliwość, gotowość do pomocy.

Jednym z podstawowych zadań placówek edukacyjnych, obok kształcenia umiejętności i wychowania, jest nauczanie. Aby proces ten przebiegał w prawidłowy sposób, należy zapewnić odpowiednie zasoby: ludzkie, rzeczowe i środowiskowe, których wzajemny układ tworzy odpowiedni stopień zapewnienia jakości procesu nauczania.

Jakość działalności placówek edukacyjnych nadzorowana jest przy zastosowaniu różnych narzędzi, służących do oceny poziomu pracy tych organizacji. Wyniki tych działań przedstawiają wewnętrzny obraz funkcjonowania placówki, widziany oczami pracowników, tzw. klientów wewnętrznych. Należy jednak zauważyć, że sprostowanie klienta zewnętrznego są równie ważnym kryterium, wpływającym na organizację pracy instytucji oświatowych. W wielu przypadkach to decyzje uczniów, wychowanków co do wyboru rodzaju szkoły są determinantami funkcjonowania placówek oświatowych. Dlatego też, również w przypadku usług edukacyjnych, należy

dokonywać pomiaru jakości, nie tylko przez pryzmat działań wewnętrznych organizacji, ale również monitorować sposób postrzegania jakości usługi przez klienta zewnętrznego. Aspekt ten zauważony zastał przez Stefana Wlazłę, wg którego na jakość w edukacji składają się: badania oczekiwań klientów szkoły, diagnozowania obecnego stopnia zaspokojenia potrzeb klientów szkoły, projektowania zmian w szkole, służących lepszemu spełnianiu oczekiwań klientów, zespołowego współdziałania w realizowaniu zaprojektowanych zmian, mierzenia, diagnozowania jakości realizowanych zmian i ich ewaluacji.

W literaturze przedmiotu spotyka się wiele przykładów narzędzi i metod, które mogą posłużyć do pomiaru jakości usług. W niniejszej pracy przybliżono jedną z metod — metodę Servqual, która wg autorki jest adekwatna do charakteru działalności badanej usługi, a przy tym elastyczna, natomiast wyniki pomiaru można w prosty sposób poddać interpretacji i analizie. W efekcie zastosowania tej metody można dokonać pomiaru jakości usługi edukacyjnej widzianej przez klienta zewnętrznego — ucznia lub jego rodzica.

Metoda Servqual została opracowana w 1985 roku przez grupę naukowców i opiera się na założeniu istnienia pięciu luk w działalności usługowej. Cztery pierwsze luki badają poziom jakości usługi wewnętrznej, z punktu widzenia pracowników, natomiast luka piąta przedstawia różnice pomiędzy oczekiwaniami klienta a jego stopniem percepcji określonego kryterium usługi. Luka ta jest określana jako jakość zewnętrzna usługi. Ze względu na problematykę poruszaną w pracy, autorka przedstawi jedynie założenia i charakterystykę luki piątej.

Poprawa jakości oznacza niwelowanie luki, co jest jednoznaczne z usuwaniem potencjalnych przyczyn działań niezgodnych z wymaganiami. Jak już wspomniano, luka piąta stanowi rozbieżność pomiędzy tym, czego klienci oczekują, a tym, co otrzymują. Pojawienie się jej jest dość niebezpieczne dla organizacji, ponieważ może prowadzić do stałych problemów, które nieskorygowane, mogą wpływać na ukształtowanie negatywnego wizerunku organizacji.

Przy badaniu wielkości piątej luki określa się wartość oczekiwań klienta — E (expectation) oraz wymiar postrzegania przez klienta poszczególnych składowych usługi — P (perception). W przypadku gdy $E < P$, rejestruje się tzw. jakość zaskakującą, tj. przekroczenie oczekiwań klienta. Jeżeli $P < E$, to oczekiwania są niezrealizowane, mówi się wówczas o jakości niezadowolającej. Natomiast z jakością zadowolającą spotyka się, gdy nastąpiło spełnienie oczekiwań, $P = E$. Poziom jakości określa się na podstawie różnicy percepcji i oczekiwań klienta. Ujemna wartość poziomu jakości jest podstawą do podjęcia określonych działań korygujących i zapobiegawczych. Dodatnia wartość Q , określająca poziom jakości usługi jest powodem do zadowolenia organizacji, której wizerunek jest pozytywnie odbierany przez klientów.

W metodzie Servqual do pomiaru poziomu wykorzystuje się specjalnie skonstruowane kwestionariusze badawcze, za pomocą których klienci przekazują informacje odnośnie usługi, z uwzględnieniem pięciu obszarów mających największy wpływ na jej jakość. Poszczególne obszary określają: warunki zewnętrzne, tj. wygląd budynków, urządzeń, personelu; wiarygodność, która jest określana jako zdolność do wykonania usługi niezawodnie i dokładnie; odpowiedzialność — chęć niesienia pomocy klientom i oferowania szybkiej usługi; pewność i bezpieczeństwo opierające się na wiedzy, zaufaniu i uprzejmości pracowników oraz empatia, która jest tłumaczona jako troszczenie się o klienta, skierowanie uwagi na klienta indywidualnego.

Literatura wymienia jeszcze szósty obszar — uzdrowienie, co jest rozumiane jako umiejętność rozwiązywania problemów przez organizację.

Kwestionariusz Servqual składa się z 22 stwierdzeń podzielonych na pięć wcześniej wymienionych obszarów, przy czym pierwsze cztery określenia charakteryzują pierwszy obszar, kolejnych pięć — drugi, dalsze cztery — trzeci, następne cztery — czwarty i ostatnich pięć opisuje obszar piąty. Każdy formularz powinien się składać z dwóch części, które pozwolą klientowi na wyrażenie swojej opinii w stosunku do oczekiwanej i spostrzeżeń na temat faktycznej jakości usługi. Do określenia opinii służy siedmiostopniowa skala Likerta, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam”, 4 — „jest mi obojętne”, 7 — „całkowicie się zgadzam”.

Usługa edukacyjna ma swój indywidualny charakter. Nie zawsze można dokonać jej oceny poprzez zastosowanie determinantów charakterystycznych dla innych typów usług. Dlatego też nie należy stosować dokładnie tych samych stwierdzeń, które sugeruje metoda Servqual. W pracy zaprezentowano przykładowe, opracowane na potrzeby niniejszego artykułu, czynniki poszczególnych obszarów, które mogą być wykorzystane podczas badania poziomu jakości usługi edukacyjnej (tablice 1–5).

Tablica 1. Kwestionariusz Servqual dla obszaru — warunki zewnętrzne

lp.	Stwierdzenie na temat oczekiwań klienta	Liczba punktów	Stwierdzenie na temat spostrzeżeń	Liczba punktów	Różnica punktów
	Ważne jest dla Ciebie, aby:		Twoja szkoła:		
	1		3		
1.	szkoły posiadały nowoczesne i wygodne wyposażenie oraz sprzęt (ławki, krzesła, tablice multimedialne, suchościeralne, rzutniki pisma, multimedialne);		posiada nowoczesne i wygodne wyposażenie oraz sprzęt (ławki, krzesła, tablice multimedialne, suchościeralne, rzutniki pisma, multimedialne);		
2.	szkoły były urządzone estetycznie i miały przyjemny wygląd;		jest urządzona estetycznie i ma przyjemny wygląd;		
3.	pracownicy szkół byli zadbani i ubrani estetycznie;		pracownicy Twojej szkoły są zadbani i ubrani estetycznie;		
4.	w szkołach wszystkie dostępne materiały informacyjne (np. www, broszury, ulotki) miały przyjemny i atrakcyjny wygląd.		wszystkie dostępne materiały informacyjne Twojej szkoły (np. www, broszury, ulotki) mają przyjemny i atrakcyjny wygląd.		

Źródło: opracowanie własne

Tablica 2. Kwestionariusz Servqual dla obszaru — wiarygodność

lp.	Stwierdzenie na temat oczekiwań klienta	Liczba punktów	Stwierdzenie na temat spostrzeżeń	Liczba punktów	Różnica punktów
	Ważne jest dla Ciebie, aby:		Twoja szkoła:		
	1		3		
5.	pracownicy szkół realizowali swoje zadania (np. sprawdzenie prac klasowych, spotkania indywidualne) w terminie, o którym Cię zawiadomili;		pracownicy realizują swoje zadania (np. sprawdzenie prac klasowych, spotkania indywidualne) w terminie, o którym Cię zawiadomili;		
6.	uczeń, który ma kłopoty, problemy, pytania, spotykał się w szkole z poważnym podejściem nauczyciela, w celu ich rozwiązania;		uczeń, który ma kłopoty, problemy, pytania, spotyka się z poważnym podejściem nauczyciela, w celu ich rozwiązania;		
7.	szkoły spełniały oczekiwania uczniów;		spełnione są oczekiwania uczniów;		
8.	nauczyciele postępowali w stosunku do ucznia w sposób etyczny;		nauczyciele postępują w stosunku do ucznia w sposób etyczny;		
9.	szkoły miały dobrą reputację.		Twoja szkoła ma dobrą reputację.		

Źródło: opracowanie własne

Tablica 3. Kwestionariusz Servqual dla obszaru — odpowiedzialność

lp.	Stwierdzenie na temat oczekiwań klienta	Liczba punktów	Stwierdzenie na temat spostrzeżeń	Liczba punktów	Różnica punktów
	Ważne jest dla Ciebie, aby:		Twoja szkoła:		
	1		3		
10.	nauczyciele dokładali wszelkich starań do należytego i prawidłowego prowadzenia lekcji;		nauczyciel dokłada wszelkich starań do należytego i prawidłowego prowadzenia lekcji;		
11.	nauczyciele prowadzili prawidłowo i systematycznie dokumentację;		nauczyciel prowadzi prawidłowo i systematycznie dokumentację;		
12.	nauczyciele na bieżąco się doskonalili;		nauczyciele na bieżąco się doskonalą;		
13.	lekcje odbywały się zgodnie z planem.		lekcje odbywają się zgodnie z planem.		

Źródło: opracowanie własne

Tablica 4. Kwestionariusz Servqual dla obszaru — pewność i bezpieczeństwo

lp.	Stwierdzenie na temat oczekiwań klienta	Liczba punktów	Stwierdzenie na temat spostrzeżeń	Liczba punktów	Różnica punktów
	Ważne jest dla Ciebie, aby:		Twoja szkoła:		
	1		3		
14.	nauczyciele mieli odpowiednią wiedzę;		nauczyciele mają odpowiednią wiedzę;		
15.	nauczyciele umieli w sposób interesujący przekazać wiedzę;		nauczyciele umieją w sposób interesujący przekazać wiedzę;		
16.	nauczyciele byli uprzejmi wobec uczniów;		nauczyciele są uprzejmi wobec uczniów;		
17.	kontakt z nauczycielami wzbudzał poczucie bezpieczeństwa.		kontakt z nauczycielami wzbudza poczucie bezpieczeństwa.		

Źródło: opracowanie własne

Tablica 5. Kwestionariusz Servqual dla obszaru — empatia

lp.	Stwierdzenie na temat oczekiwań klienta	Liczba punktów	Stwierdzenie na temat spostrzeżeń	Liczba punktów	Różnica punktów
	Ważne jest dla Ciebie, aby:		Twoja szkoła:		
	1		3		
18.	w szkołach uczniowie traktowani byli w zindywidualizowany sposób;		uczniowie traktowani są w zindywidualizowany sposób;		
19.	nauczyciele chcieli poznać sytuację rodzinną ucznia;		nauczyciele chcą poznać sytuację rodzinną ucznia;		
20.	nauczyciele chcieli poznać problemy ucznia;		nauczyciele chcą poznać problemy ucznia;		
21.	nauczyciele rozumieli indywidualne, specyficzne potrzeby uczniów;		nauczyciele rozumieją indywidualne, specyficzne potrzeby uczniów;		
22.	w szkołach była dostępna pomoc pedagoga/psychologa.		jest dostępna pomoc pedagoga/psychologa.		

Źródło: opracowanie własne

W kolumnach pierwszych powyższych tabel zawarte są stwierdzenia, które mogą charakteryzować szkołę idealną. W kolumnach trzecich te same stwierdzenia odnoszą się do placówki szkolnej poddanej badaniu. W kolumnach: drugiej i czwartej — ankietowani klienci — uczniowie, wychowankowie powinni zawrzeć wartości punktowe, sugerując się wskazaniem wspomnianej powyżej skali Likerta. Kolumna piąta służy do obliczenia poziomu jakości dla poszczególnych kryteriów. W tablicy 6 przedstawiona została ocena jakości hipotetycznej szkoły. Poszczególne oceny zostały dobrane celowo na potrzeby niniejszego artykułu, aby lepiej zobrazować możliwości interpretacji rezultatów omawianego narzędzia.

Tablica 6. Wyniki oceny metodą Servqual

Nr pytania	E	P	P-E	Nr pytania	E	P	P-E	Nr pytania	E	P	P-E
1	6	4	-2	9	6	4	-2	17	6	6	0
2	6	5	-1	10	7	5	-2	18	4	4	0
3	6	6	0	11	4	6	2	19	3	3	0
4	5	6	1	12	4	6	2	20	4	3	-1
5	7	4	-3	13	4	5	1	21	3	3	0
6	6	4	-2	14	7	6	-1	22	4	6	2
7	7	4	-3	15	7	4	-3				
8	7	6	-1	16	7	6	-1				

Źródło: opracowanie własne

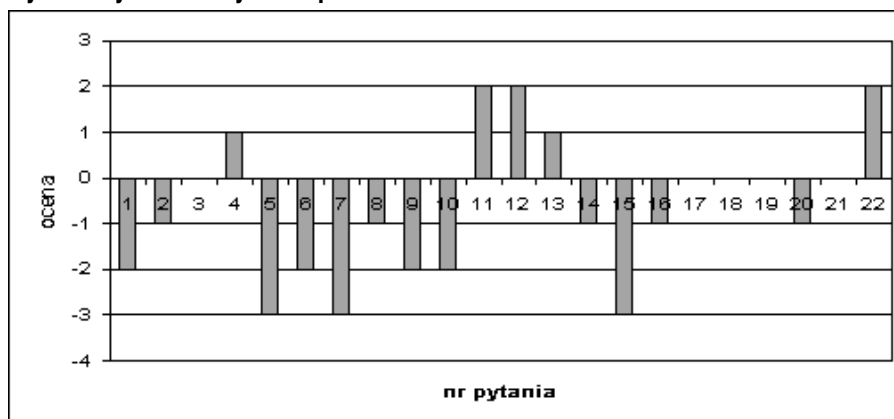
Oczekiwania ankietowanych nie zawsze muszą wyróżniać się najwyższymi wartościami punktowymi wynikającymi z ich zapotrzebowań. Dla uczniów ważnym czynnikiem nie musi być prawidłowe prowadzenie dokumentacji szkolnej, np. w formie papierowej, choć zauważa się wzrost ich zainteresowania dokładnością w prowadzeniu zapisów w dziennikach elektronicznych.

Ze stwierdzeniami zawartymi w punktach 19 i 21 uczniowie hipotetycznej szkoły praktycznie się nie zgadzają, nie jest dla nich ważne, aby nauczyciel poznał ich sytuację rodzinną czy rozumiał ich indywidualne potrzeby. Do wielu stwierdzeń odnoszą się w sposób obojętny (ilość punktów = 4). Najwyższymi wskaźnikami określającymi pełną zgodę ze stwierdzeniami charakteryzuje się obszar — pewność i bezpieczeństwo i po części — wiarygodność.

Percepcja jest uzależniona natomiast od ogólnego nastawienia ucznia do szkoły i warunków tam panujących. Jak przedstawiają wyniki zawarte w tablicy 6, uczniowie nie zgadzają się w pełni z żadnym stwierdzeniem odnośnie pracy szkoły. Po części zgadzają się z warunkami zawartymi w obszarze bezpieczeństwo oraz odpowiedzialność, natomiast najwięcej spostrzeżeń obojętnych zauważa się w obszarze — wiarygodność. Empatia nauczycieli wyróżnia się największą ilością wskazań negatywnych („nie zgadzam się”).

Po obliczeniu różnicy wynikającej z procedury omawianej metody otrzymuje się obraz postrzegania jakości usług przez klienta — ucznia (rys. 1).

Rys 1. Wyniki oceny Servqual

Źródło: opracowanie własne

Jak przedstawia rysunek 1, jakością zaskakującą charakteryzują się określenia zawarte w punktach: 4, 11, 12, 13 oraz 22. Te kryteria postrzegane są na wyższym poziomie, niż wynika to z poziomu oczekiwań uczniów. Jakość zadowalającą osiągnęły te elementy pracy szkoły, które zostały opisane w punktach: 3, 17, 18, 19 i 21. Natomiast oczekiwania uczniów zostały niezrealizowane w przypadku pozostałych, aż 12 kryteriów.

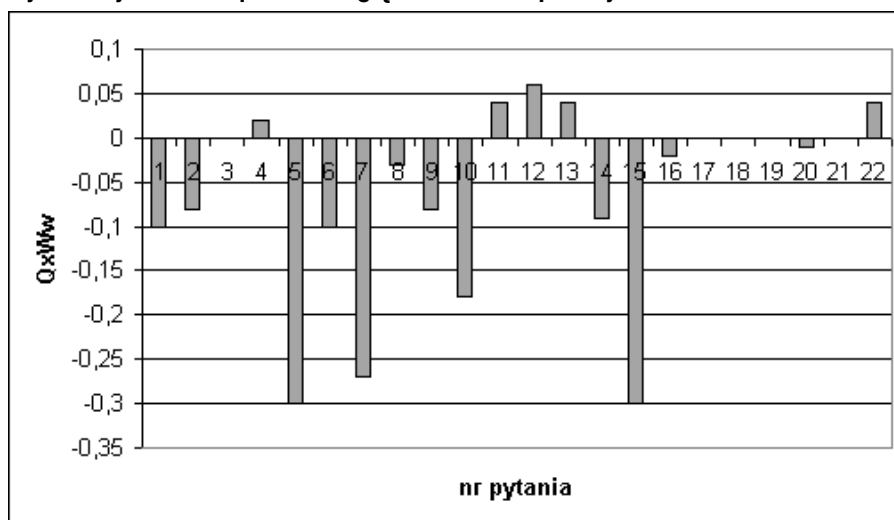
Kolejnym, równie istotnym, etapem metody Servqual jest określenie współczynników ważności poszczególnych determinantów. Należy pamiętać, że jest to ocena realizowana przez klienta i to on powinien dokonać wartościowej segmentacji poszczególnych determinantów wpływających na poziom jakości. Do określenia współczynników ważności można wykorzystać wiele narzędzi. W pracy zastosowano jedno z najprostszych, sugerowane przez twórców metody. Poproszono losowo wybranych uczniów o rozdysponowanie 100 punktów pomiędzy poszczególne determinanty. W wyniku studium przypadku otrzymano wartości współczynników ważności — W_w (tab. 7), które nieznacznie wpłynęły na postać ostatecznych wyników (porównaj rysunek 1 i rysunek 2). Najwyższy wpływ na obniżenie ogólnej oceny jakości, która w przedstawionych badaniach wyniosła (-) 1,36, ma kryterium numer: 5 i 15. Nieznacznie zmieniła się sytuacja determinantów nr 7, 9, 6, które poprzez otrzymanie niższych wartości współczynnika ważności w mniejszym stopniu, niż widać to na rysunku 1 pogarszają ogólną jakość usługi edukacyjnej. Wszystkie czynniki, które uzyskały wartości dodatnie, po uwzględnieniu współczynników ważności mają mniejszy wpływ na poprawę sytuacji jakościowej badanej usługi.

Tablica 7. Ocena jakości szkoły z uwzględnieniem współczynników ważności

Nr pytania	Q	W_w	$Q \times W_w$	Nr pytania	Q	W_w	$Q \times W_w$	Nr pytania	Q	W_w	$Q \times W_w$
1	-2	0,05	-0,1	9	-2	0,04	-0,08	17	0	0,05	0
2	-1	0,08	-0,08	10	-2	0,09	-0,18	18	0	0,02	0
3	0	0,02	0	11	2	0,02	0,04	19	0	0,02	0
4	1	0,02	0,02	12	2	0,03	0,06	20	-1	0,01	-0,01
5	-3	0,1	-0,3	13	1	0,04	0,04	21	0	0,01	0
6	-2	0,05	-0,1	14	-1	0,09	-0,09	22	2	0,02	0,04
7	-3	0,09	-0,27	15	-3	0,1	-0,3				
8	-1	0,03	-0,03	16	-1	0,02	-0,02				

Źródło: opracowanie własne

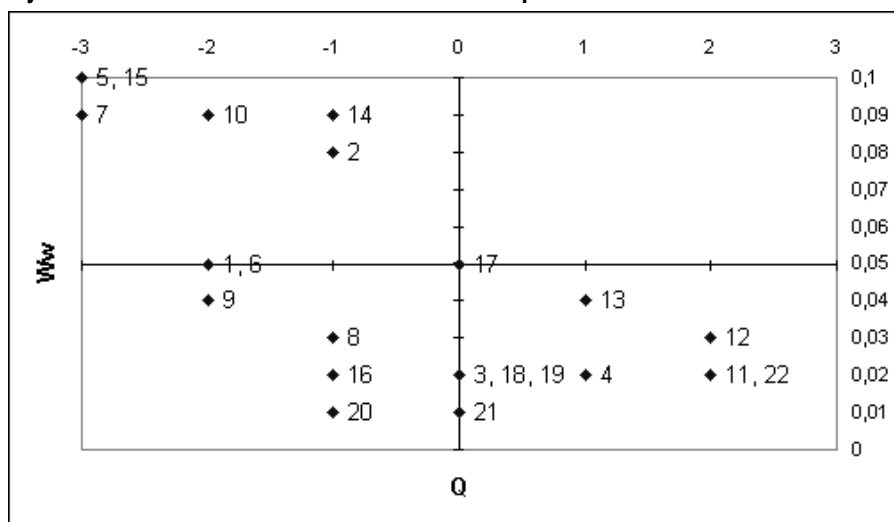
Rys 2. Wyniki Servqual z uwzględnieniem współczynników ważności

Źródło: opracowanie własne

Dokładnej analizy wpływu poszczególnych czynników można dokonać przy pomocy macierzy zależności, przedstawionej na rysunku 3.

Rys 3. Macierz zależności w metodzie Servqual

Źródło: opracowanie własne

Poprawa jakości usług edukacyjnych powinna być rozpoczęta od rozstrzygnięcia przyczyn tych kryteriów, które zostały nisko ocenione (uzyskały wartości ujemne), a w odczuciu uczniów są bardzo ważne. W przypadku badanej szkoły są to: terminowa realizacja zadań nauczyciela (5) oraz umiejętność zainteresowania ucznia przekazywaną wiedzą (15), co po części przekłada się na spełnienie oczekiwań uczniów (7). Kolejnymi krytycznymi determinantami są: posiadana przez nauczyciela wiedza (14) i prawidłowe jej przekazywanie (10) oraz warunki, w jakich uczniowie przebywają podczas zajęć (2).

Czynniki znajdujące się w płaszczyźnie, charakteryzującej się małym współczynnikiem ważności i niską oceną, powinny w drugiej kolejności zostać poddane analizie. W badanym przypadku są to determinanty określające reputację szkoły (9)

oraz postępowanie nauczyciela wobec ucznia: moralność (8), uprzejmość (16) i empatię (20). Wiele czynników otrzymało zadowalające oceny poziomu jakości od 0 do 3 punktów, natomiast współczynniki ważności określono na poziomie poniżej 5%. Najbardziej korzystna sytuacja obrazuje się występowaniem czynników składających się na jakość usługi w kolejnej części macierzy, na które składają się najwyższe oceny oraz najwyższe współczynniki ważności. Niestety w badanym przypadku nie występują takie determinanty.

Podsumowując, można stwierdzić, że zastosowanie metody Servqual pomaga w określeniu poziomu jakości jednostki usługowej. Po określeniu współczynników ważności jest możliwe określenie czynników krytycznych, które w największym stopniu wpływają na obniżenie jakości świadczonej usługi. Metoda Servqual przedstawia przyczyny niskiej jakości oferowanych usług oraz stanowi doskonałą podstawę do analizy źródeł problemów z jakością i planowania działań naprawczych. Prowadzenie tego typu badań w sposób ciągły daje możliwość dostrzeżenia zmian w oczekiwaniach klientów i ich postrzeganiu usług oraz związków między obiektywną poprawą jakości usług a oczekiwaniami i ocenami klientów.

Aby efektywnie wykorzystać możliwości tej metody, należy indywidualnie w każdej organizacji stworzyć kwestionariusz pytań, który może być skierowany również do rodziców naszych klientów.

dr inż. Ewa Malinowska
Uniwersytet Gdański, ZSAE w Gdyni

Literatura

- Czubała A. i in., *Marketing usług*, Wyd. Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006
 Łuczak J., Matuszak-Flejszman A., *Metody i techniki zarządzania jakością*, Wyd. Quality Progress, Poznań 2007
 Wlazło S., Dzierzgowska I., *Mierzenie jakości pracy szkoły*, MEN, Radom 1995

Wiesława Krysztofowicz

Scenariusz lekcji geografii w liceum ogólnokształcącym

Temat: Procesy wietrzenia skał na Ziemi.

I. Cel ogólny:

- poznanie procesów wietrzenia skał przeobrażających powierzchnię Ziemi.

II. Cele szczegółowe

Uczeń potrafi:

- wymienić typy wietrzenia skał,
- rozróżnić przyczyny wietrzenia skał w różnych miejscach na Ziemi,
- scharakteryzować przebieg procesów wietrzenia,
- rozpoznać skutki wietrzenia w poszczególnych typach krajobrazu.

III. Metody pracy:

- opis wyjaśniający,
- praca z podręcznikiem i atlasem.

IV. Formy pracy:

- praca indywidualna.

V. Środki dydaktyczne:

- Czubla Piotr, Papińska Elżbieta, *Geografia fizyczna. Podręcznik*;
- foliogramy przedstawiające przykłady efektów wietrzenia;
- szkolny atlas geograficzny;
- fizyczna mapa świata — ścienna;
- mapa stref klimatycznych świata — ścienna.

VI. Przewidywany czas realizacji:

- 1 godzina lekcyjna.

VII. PRZEBIEG LEKCJI

VII.1. Wprowadzenie:

- nauczyciel omawia przyczyny procesów wietrzenia.

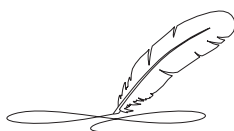
VII.2. Rozwinięcie:

- a) uczniowie zapoznają się z przebiegiem procesów wietrzenia i jego skutkami, wykorzystując treść podręcznika;
- b) uczniowie omawiają przebieg procesów wietrzenia, posługując się przykładami z fotografii znajdujących się na foliogramach;
- c) uczniowie wyszukują obszary na Ziemi, w których występują określone typy wietrzenia, posługując się mapą stref klimatycznych świata oraz mapą fizyczną świata z atlasu geograficznego;
- d) uczniowie wskazują na ściennej mapie fizycznej świata przykłady obszarów o przewadze określonych typów wietrzenia;
- e) uczniowie samodzielnie formułują notatkę w zeszycie dotyczącą występowania różnych typów wietrzenia na Ziemi.

VII.3. Podsumowanie:

- a) uczniowie wymieniają skutki procesów wietrzenia dla gospodarki człowieka;
- b) nauczyciel zadaje jako pracę domową wykonanie polecenia nr 3 na s. 124 w podręczniku.

*Wiesława Krysztofowicz
doradca metodyczny geografii*

Tomasz Kąkol

Walory turystyczne Orłowa — nauka pilotażu turystycznego

Nieodzownym elementem kształcenia w zawodzie technik obsługi turystycznej jest zdobycie i rozwijanie umiejętności pilotażu i przewodnictwa turystycznego. Aby ten cel osiągnąć, konieczna jest realizacja specjalnych lekcji terenowych.

Zajęcia terenowe pozwalają kształtować wśród młodych adeptów trudnej sztuki pilotażu następujące umiejętności:

- tworzenia prawidłowego kontaktu z grupą turystyczną, co wymaga znajomości podstawowych zasad psychologii;
- kształtowania umiejętności opowiadania, stylu wypowiedzi, poprawnego wystawiania się, dykcji i tempa przekazu informacji;
- posługiwania się mapą, planem miasta, przewodnikiem, materiałami reklamowymi (foldery, katalogi);
- kształtowania odpowiedzialności za grupę turystyczną (opieka, nienarażanie na niebezpieczeństwo, udzielanie pierwszej pomocy).

Zorganizowane zajęcia terenowe pozwalają na realizację kilku szczegółowych celów kształcenia dla zawodu technik obsługi turystycznej, są to m.in.:

- określenie sylwetki zawodowej pracownika obsługi turystycznej;
- zastosowanie zasad komunikowania się z klientem;
- zastosowanie metod rozwiązywania konfliktów w grupie turystycznej;
- określanie typów turystów;
- scharakteryzowanie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy związanych z przewodnictwem turystycznym;
- zastosowanie i tworzenie „warsztatu krajoznawczego” pilota turystycznego;
- poznanie praw i obowiązków przewodnika turystycznego;
- poznanie i stosowanie metod pracy przewodnika turystycznego.

Czas trwania:

- wycieczka terenowa — 3 godziny
- badanie ankietowe (wypełnienie ankiet i ocena) — 0,5 godziny
- test sprawdzający wiedzę o walorach turystycznych Orłowa — 0,5 godziny
- przygotowanie prezentacji multimedialnej — 1 godzina.

Miejsce realizacji zajęć terenowych

Zajęcia przeprowadzono w Gdyni Orłowie zgodnie z ustaloną wcześniej trasą:
ul. Orłowska — ul. Perkuna — Park Kolibki — Promenada Królowej Marysieńki —

moło w Orłowie — skwer Antoniego Suchanka — Klif Orłowski — (powrót) ul. Orłowska.

Cele zajęć terenowych

Uczeń potrafi:

- opowiadać o wybranych atrakcjach turystycznych;
- właściwie poprowadzić i ustawić grupę turystyczną (zgodnie z planem wycieczki);
- kontrolować zachowanie, emocje i panować nad grupą turystyczną;
- wykonywać zdjęcia prezentujące walory turystyczne Orłowa;
- ocenić według wskazanych kryteriów pracę rówieśników jako przewodników turystycznych;
- wykonać prezentację multimedialną na zadany temat.

Pomoce dydaktyczne:

- plan Gdyni;
- foldery, katalogi i przewodniki turystyczne;
- aparat fotograficzny;
- kwestionariusz ankiety (załącznik nr 1);
- test krajoznawczy (załącznik nr 2);
- laptop i rzutnik multimedialny.

Metody pracy:

- obserwacja walorów turystycznych, dokumentacja zdjęciowa;
- obserwacja pracy uczniów pełniących rolę przewodnika turystycznego;
- wypełnienie kwestionariusza ankietowego dotyczącego oceny pracy „przewodników turystycznych”;
- praca z komputerem — przygotowanie prezentacji multimedialnej;
- test sprawdzający wiedzę krajoznawczą.

Przebieg zajęć

Organizacja:

- przedstawienie celu zajęć terenowych;
- podział klasy na 3 grupy:
 - a) grupa przewodników turystycznych,
 - b) grupa obserwatorów — turystów (wypełniają ankiety),
 - c) grupa przygotowująca prezentację (wykonuje zdjęcia);
- wyjaśnienie zadań dla poszczególnych grup, zwrócenie uwagi na zasady bezpieczeństwa na trasie;
- wydanie kwestionariuszy ankiety.

Realizacja zajęć**1. Wycieczka terenowa**

Uczniowie z grupy „przewodników” prowadzą wycieczkę i opowiadają o wybranych walorach turystycznych:

- a) Park Kolibki — 2 osoby
- b) Promenada Marysieńki — 2 osoby
- c) moło w Orłowie — 1 osoba
- d) Klif Orłowski — 1 osoba
- e) rzeka Kacza — 1 osoba
- f) skwer Antoniego Suchanka — 1 osoba.

Pozostali członkowie wycieczki bacznie obserwują i wypełniają kwestionariusze oraz robią zdjęcia do prezentacji.

2. Badanie ankietowe

Uczniowie drugiej grupy przedstawiają wyniki badania ankietowego na podstawie wypełnionych kwestionariuszy.

3. Prezentacja multimedialna

Uczniowie trzeciej grupy przygotowują krótką prezentację multimedialną dotyczącą walorów turystycznych Orłowa na podstawie wykonanych zdjęć; wykorzystują także foldery, mapy i katalogi turystyczne.

4. Test sprawdzający

Uczniowie wszystkich grup rozwiązują test sprawdzający wiedzę krajoznawczą dotyczącą walorów turystycznych Orłowa.

5. Podsumowanie wyników pracy:

- ocena aktywności i pracy uczniów;
- ocena uczniów — przewodników turystycznych (wskazanie zalet i mankamentów);
- ocena z testu krajoznawczego;
- ocena wykonanej prezentacji multimedialnej;
- podsumowanie zajęć terenowych (ewaluacja).

Załącznik nr 1**Ocena pracy „przewodników turystycznych” — kwestionariusz ankiety**

1. Oceń w skali od 1 do 6 następujące cechy dotyczące pracy przewodnika turystycznego

Cecha	Uczeń							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Kontakt z grupą								
Umiejętność opowiadania								
Zasada pogładowości								
Zasób wiedzy								
Umiejętność prowadzenia grupy								
Mowa ciała (gestykulacja)								
Humor i improwizacja								
Dykcja								
Tempo zwiedzania								
Średnia ocena								

2. Oblicz w tabeli średnią ocenę pracy przewodnika. Wskaż pozytywne elementy i błędy popełniane przez kolegów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Załącznik nr 2**Walory turystyczne Orłowa — test krajoznawczy**

1. Zespół pałacowy w Kolibkach składa się z:
.....
.....
.....
2. Jaki związek z Gdynią (Trójmiastem) miała królowa Marysienka?
.....
3. Kim był i jak zginął gen. Orlicz-Dreszer?
.....
4. Gdzie znajdują się źródła rzeki Kaczej?
.....
5. Wymień najpopularniejsze gatunki ryb występujące w Bałtyku.
.....
6. Czym w dawnych czasach trudniła się ludność Orłowa?
.....
7. Kiedy powstało pierwsze molo w Orłowie?
.....
8. Kim był Antoni Suchanek i jaki był główny temat jego twórczości?
.....
9. W jaki sposób powstał Klif Orłowski?
.....
.....
10. W jakim celu (co objęło ochroną) utworzono Rezerwat „Kępa Redłowska”?
.....

Tomasz Kąkol
ZSAE w Gdyni

Ryszard J. Wrzosek

Wychowawcze aspekty krajoznawstwa i powinności krajoznawcy

*Aby mierzyć drogę przyszłą,
trzeba wiedzieć, skąd się wyszło.*

Cyprian Kamil Norwid

Krajoznawstwo jako całość wiedzy o kraju lub regionie obejmuje ruch społeczny, dążący poprzez różne formy turystyki, zwłaszcza wycieczki, do poznawania kraju ojczystego, gromadzenia wszelkich o nim wiadomości i popularyzowania. Należy ono do tej aktywności społecznej, która najłatwiej dociera do młodzieży, stwarzając dogodne warunki do kształtowania odpowiednich postaw i zaspokajania jej potrzeb.

Krajoznawstwo wzbogaca w dużym stopniu możliwości dydaktyczno-wychowawcze szkoły i przygotowuje młodzież do racjonalnego organizowania i spożytkowania wolnego czasu. Służy ono wielostronnemu rozwojowi osobowości młodych ludzi i jest niezwykle istotne w pełnieniu przez nich przyszłych obowiązków społecznych, państwowych, obywatelskich i zawodowych.

Właściwie pojęta praca krajoznawcza wśród młodzieży, wg Kazimierza Denka, jest podstawą sfery aktywności w ogóle, szczególnie w PTTK, PTSM, LOP i harcerstwie. Stawiając przed krajoznawstwem nowe zadania, musimy sięgnąć do korzeni tego ruchu, do tradycji 90-lecia szkolnego ruchu krajoznawczo-turystycznego w Polsce i do początków naszych oddziałów, w tym Oddziału Morskiego PTK powołanego w Gdyni w 1928 r.

„Poznaj kraj, Ojczyźnie służ” to hasło od samego początku było myślą przewodnią Towarzystwa. Tylko poznawszy swój kraj, można go ukochać i owocnie dla niego pracować. W tym wyrażał się patriotyczny cel działalności, popartej wiedzą o Ojczyźnie, zdobytą w czasie wędrówek, w bezpośrednim zetknięciu z przyrodą i zabytkami kultury. Chlubną kartą Oddziału Morskiego PTK w Gdyni, w okresie międzywojennym, była działalność krajoznawcza z młodzieżą i rozwijanie regionalizmu. Wykonano wówczas inwentaryzację krajoznawczą naszego regionu, m.in. korzystając z pomocy studentów Politechniki Warszawskiej.

Krajoznawstwo ze względu na swój interdyscyplinarny charakter stanowi dziedzinę wiedzy zorientowanej na systemowe poznawanie kraju. Współczesne krajoznawstwo, zgodnie z tradycją, ma służyć utrzymaniu ciągłości kultury, kształtowaniu tożsamości, miłości do ziemi ojców, wyrabianiu cech osobowości na miarę wyzwania XXI wieku oraz powinno przygotowywać do życia poprzez wprowadzanie kolejnych pokoleń Polaków w obiektywny, uniwersalny świat wartości.

Krajoznawstwo to nie tylko dopełnianie wiedzy z przedmiotów szkolnych, to raczej swoista filozofia i styl życia młodzieży, zrzeszonej w szkolnych kołach PTTK, PTSM, LOP czy harcerstwie. Krajoznawca poznaje kraj nie tylko rozumem, miarą i liczbą, lecz także wzruszeniem i zachwytem, zdziwieniem i radością czy smutkiem. Sensowne wydaje się pytanie „Czy początek XXI wieku cechuje kryzys cywilizacyjno-kulturowy, z widocznymi rozdźwiękami wychowania?”. Niepokojące jest bowiem osaczanie młodego człowieka przez cywilizacyjne środki dopingujące, jak modne gadżety, elektroniczny popcorn czy absurdałna reklama. Czy możemy się temu przeciwstawiać? Naukowcy, m.in. Denek, odpowiadają na to pytanie twierdząco. Właśnie krajoznawstwo może służyć jako jedna z koncepcji pedagogicznych, szczególnie bliska wszechstronnemu nauczaniu i uczeniu się. Zmierza ono do zapewnienia ścisłych więzi nauczania i wychowania z życiem.

Krajoznawstwo wyrabia u młodego pokolenia zdolność do obserwacji, umiejętność koncentracji, zamiłowanie do eksperymentowania i wiele innych cech pozytywnych. Podejście krajoznawcze wyraża konkretyzację, uszczegółowienie, odkrycie i potwierdzenie poznanych na lekcjach zjawisk, wydarzeń i procesów w bezpośrednim kontakcie z rzeczywistością.

Wg Denka edukacja krajoznawcza ma ukazać młodzieży kraj ojczysty i ludzi w nim żyjących w toku nauki i pracy, wypoczynku, kultywowaniu tradycji zwyczajów i obrzędów, wspólnoty i samotności, a także aktywności.

Krajoznawstwo dba o sprawność fizyczną i psychiczną młodzieży, kształtuje u niej nawyk ruchu, zapewnia aktywny wypoczynek po nauce i pracy, hartuje zdrowie. Szczególnie wycieczki i obozy wędrowne zmuszają uczestników do ruchu, służą regeneracji i wzmacnianiu sprawności fizycznej, służą zabezpieczaniu zdrowia. Pozwalają także na wdrażanie ich uczestników do dbałości o własny rozwój fizyczny, troski o higienę, zdobywania umiejętności rekreacji służącej zdrowiu biologicznemu i psychicznemu.

Różne formy zajęć rekreacyjnych, sportowych czy krajoznawczo-turystycznych spełnią swe funkcje zdrowotne w stosunku do swoich uczestników tylko wtedy, jeśli ORGANIZATORZY IMPREZ będą stosować się do zasad postępowania, służącego zachowaniu i pomnażaniu zdrowia.

Różnie jest jednak w praktyce szkolnej. Wg Denka i Przecławskiego, krajoznawstwo w pracy szkolnej wciąż jest niezadowolające. Przyczyny widzą oni w nieznacznym odsetku młodzieży szkolnej, objętej systematyczną działalnością krajoznawczą i w zbyt szczupłej, w stosunku do potrzeb, kadrze nauczycieli — krajoznawców. Ponadto brak jest opracowań metodycznych i szerszego upowszechniania dobrych przykładów pracy dydaktyczno-wychowawczej w aspekcie krajoznawstwa w szkole, na biwaku, wycieczce czy obozie wędrownym.

Co może sprzyjać ożywieniu szkolnych kół i klubów PTTK, PTSM, LOP czy harcerstwa? Ministerstwo Edukacji Narodowej wyszło mu naprzeciw z programem „Dziedzictwo kulturowe w regionie”. PTTK od lat organizuje ogólnopolskie młodzieżowe turnieje turystyczno-krajoznawcze, konkursy coroczne „Poznajemy Ojcowiznę” oraz akcje ogólnopolskie, jak ostatnio „Przyroda uczy najpiękniej” czy wojewódzkie zloty PTTK i PTSM.

Aby krajoznawstwo w szkole coraz lepiej służyło wychowaniu młodego pokolenia, powinno być objęte kompleksowymi, konkretnymi planami działania ze strony władz szkolnych, jak i stowarzyszeń. Marzy się plan długofalowy, gdzie będą określone zadania na okres pobytu ucznia w szkole podstawowej, gimnazjum i szkole

ponadgimnazjalnej, rozłożony na poszczególne klasy. Udało się to w niektórych szkołach gdyńskich, gdzie animatorami ze strony PTTK byli nauczyciele tych szkół. Wymienić tu należy działania instruktorów krajoznawstwa PTTK, m.in. Edmunda Gruchały, Andrzeja Gumowskiego, Mirosławy Rosenberger, Anny Matuszak, Katarzyny Szymańskiej, Marii Piórkowskiej, Elżbiety Pękalskiej i innych nauczycieli. Z Oddziału Regionalnego PTTK w Gdańsku wyróżnili się instruktorzy, m.in. Irmina Rzechuła, Anna Gołaszewska, a przede wszystkim Danuta Sosnowska i Anna Topolska z Rumi, o czym świadczy ich praca programowa z młodzieżą. Uczniowie Danuty Sosnowskiej zdobywali wielokrotnie laury w finale Ogólnopolskiego Młodzieżowego Turnieju Turystyczno-Krajoznawczego.

Wydaje się, że głównym celem władz oświatowych i stowarzyszeń powinno być dążenie do objęcia edukacją krajoznawczą całej młodzieży szkolnej. Oznacza to ciągłe dążenie do takiej organizacji imprez turystyczno-krajoznawczych i przyrodniczych, aby stanowiły one wzorzec aktywnej i twórczej postawy, kultury współżycia ze środowiskiem przyrodniczym, pasji krajoznawczej, wynikającej z umiłowania małej Ojczyzny i Polski jako naszej postawy patriotycznej.

Wszystkimi siłami konieczne jest wspólne realizowanie zasady, aby każdy uczeń w ciągu roku szkolnego miał możliwość udziału w co najmniej kilku wycieczkach krajoznawczych w regionie, niezależnie od wycieczek przedmiotowych.

Dużo pożytku może przynieść zacieśnienie współpracy ze szkołami wyższymi. Od wielu lat PTTK współpracuje z Polskim Towarzystwem Geograficznym i ze szkołami wyższymi Trójmiasta, głównie z Uniwersytetem Gdańskim.

Aby krajoznawstwo było zadbaną dziedziną wychowania młodzieży, musi być atrakcyjne i przyciągające, musi mieć animatorów tej aktywności, nauczycieli i wychowawców krajoznawców, opiekunów szkolnych kół PTTK, PTSM i LOP. To domena stowarzyszeń. Andrzej Gumowski zaproponował interesujący program dla szkolnych kół krajoznawczo-turystycznych w rozbiciu na poszczególne klasy na różnych poziomach nauczania. Z powodzeniem zastosowali ten program opiekunowie SKKT, m.in. Edwin Nawrocki, Anna Matuszak, Elżbieta Pękalska, Katarzyna Szymańska i inni nauczyciele szkół trójmiejskich.

Pomocne są także działania Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK. Szkolenia krajoznawcze, warsztaty terenowe i wycieczki krajoznawcze dla animatorów krajoznawstwa szkolnego powinny być upowszechniane w środowisku szkolnym. Tylko w ten sposób pozyskamy nauczycieli do działania w swoim, szkolnym środowisku. Wielu nauczycieli — opiekunów SKKT jest już instruktorami krajoznawstwa PTTK, ale to zdecydowanie za mało.

Instruktorzy krajoznawstwa regionu i Polski powinni być inspiratorami ruchu krajoznawczego w szkole, regionie i kraju. W woj. pomorskim jest nas blisko 160 osób.

Zadania postawione przed kadrą instruktorów w woj. pomorskim będą nadal realizowane głównie w Pomorskiej Komisji Krajoznawczej i komisjach oddziałowych.

Działalność instruktorów krajoznawstwa powinna się skupiać m.in. na:

- organizowaniu działalności krajoznawczej w macierzystych oddziałach i klubach krajoznawczych, w środowisku szkolnym i miejscu zamieszkania,
- prowadzeniu prac dokumentacyjnych i popularyzatorskich w zakresie znajomości Pomorza,
- prowadzeniu inwentaryzacji krajoznawczej na Pomorzu,

- popularyzowaniu zdobywania odznak krajoznawczych, Plakietki Zbiorów Krajoznawczych, Fotografii Krajoznawczej, a przede wszystkim odznaki morskiej, Ziemi Gdańskiej i Miłośnika Gdańska i Gdyni,
- organizowaniu konkursów krajoznawczych, np. fotograficznych i innych,
- przygotowywaniu sesji i sejmików krajoznawczych na 100-lecie PTK,
- promowaniu kwartalnika „Jantarowe Szlaki”.

Zadań dla instruktorów krajoznawstwa jest bardzo wiele, ale i instruktorów jest znaczna liczba. Jak wyzwolić chęć do działania, jak skupić instruktorów na konkretnych zadaniach, aby osiągnąć skutecznie cel naszej misji? Jesteśmy w Unii Europejskiej i to też nas zobowiązuje, abyśmy pamiętali o swojej Ojczyźnie, tej małej i tej dużej. Instruktorzy krajoznawstwa mogą odegrać ważną rolę, zwłaszcza przy dokumentowaniu krajoznawczym, zwanym inwentaryzacją. Jest to dla nas główne zadanie do wykonania na najbliższe lata.

Ważnym zadaniem dla Komisji Regionalnej jest działanie szerokim frontem krajoznawczym, nie zaniedbując przy tym pracy klubowej i wycieczek krajoznawczych, łączących i jednoczących krajoznawców. Udowodniły to Centralne Zloty Krajoznawców, organizowane przez Komisję Krajoznawczą ZG PTTK. Rokrocznie zloty te, zwane CZAK-ami, skupiają do 300 krajoznawców z całej Polski. Takie zloty zorganizowaliśmy w Gdańsku w 1997 r. i po 10 latach, w 2007 r. — XXXVII Centralny Zlot Krajoznawców. Ostatni zlot zaktywizował szczególnie nasze środowisko krajoznawców i pokazał, że duże są nasze możliwości działania w tym kierunku.

Niestety nasz udział w innych CZAK-ach jest niewielki. Od kilkunastu lat uczestniczymy w zlotach ogólnopolskich w grupie liczącej do 10 osób. Stałymi niemal uczestnikami tych zlotów są krajoznawcy z OM PTTK w Gdyni. Zwracamy się do wszystkich instruktorów, aby chociaż raz w roku uczestniczyli w imprezach krajoznawczych, ogólnopolskich lub regionalnych. Poznajemy dzięki temu nowe regiony kraju, umacniamy więzi i przyjaźnie wśród krajoznawców. W najbliższych latach instruktorzy krajoznawstwa mogą się wykazać przy organizacji oddziałowych sesji krajoznawczych i regionalnych sejmików krajoznawczych. W 2010 r. w Olsztynie odbędzie się VI Kongres Krajoznawstwa Polskiego. Przed tym kongresem środowisko gdańskich krajoznawców organizuje sejmiki przedkongresowe, integrujące nasze środowisko. Pierwszy sejmik przedkongresowy nt. „Pomorze — krajobrazy kultury i wartości” odbył się w Gdyni 28 września 2009 r., drugi — „Turystyka i krajoznawstwo z morzem w tle” — 17 marca 2010 r. w Gdańsku. Jest to okazja do podsumowania dotychczasowych osiągnięć i wytyczenia dalszych kierunków rozwoju krajoznawstwa pomorskiego. Większą uwagę powinniśmy zwrócić na propagowanie rozwoju krajoznawstwa w naszych szkołach. Głównym zadaniem winno być szkolenie krajoznawcze nauczycieli i uczniów, organizacja ciekawych imprez krajoznawczych i konkursów dla młodzieży. Nie możemy zaniedbać współpracy z wyższymi uczelniami Trójmiasta. Zadania merytoryczne, stojące przed krajoznawcami, nie są jedynymi do realizacji w oddziałach czy klubach. Wydaje się, że nie mniej ważne jest kształtowanie stosunków międzyludzkich wśród krajoznawców. Preferujemy wycieczki terenowe i prelekcje krajoznawcze, otwarte dla wszystkich zainteresowanych. Wydaje się, że imprezy towarzyskie w klubie czy na dancingu są również pożądane, zwłaszcza dla młodych krajoznawców.

Sporo uwag mamy do informacji, jaka powinna dochodzić do instruktorów krajoznawstwa. Nie zawsze taka informacja dociera na czas do zainteresowanych. Oddziały nie mogą dotrzeć do wszystkich, choć te w Gdańsku i Gdyni mają swoje strony

internetowe. Informacji nigdy nie jest za wiele i o tym musimy wszyscy pamiętać, tak w klubach, jak i w oddziałach oraz w Pomorskim Porozumieniu Oddziałów PTTK w Gdańsku.

Bardzo ważną sprawą dla instruktorów krajoznawstwa jest stałe doszkalanie się oraz szkolenie innych. Takim szkoleniem jest także udział w sesjach i sejmikach krajoznawczych.

Powinniśmy bardziej promować czytelnictwo krajoznawcze, zwłaszcza nasze pismo, kwartalnik krajoznawczy „Jantarowe Szlaki”. Instruktorzy powinni nie tylko czytać to pismo i mieć je na co dzień, ale i pisać artykuły czy komunikaty z własnej krajoznawczej działalności. To powinno być naszym ważnym celem działania jako kadry programowej PTTK. Redaktor naczelny „Jantarowych Szlaków” prof. Jerzy Szukalski zawsze zachęca do współpracy z czasopiśmie i dziwi się, że tak niewielu instruktorów krajoznawstwa korzysta z kwartalnika merytorycznego, a także zamieszcza w nim swoje informacje. Pamiętajmy o tym i wspierajmy wszystkimi siłami nasz sztandarowy kwartalnik krajoznawczy.

Instruktor krajoznawstwa ma swoje źródło informacji w Regionalnej Pracowni Krajoznawczej PTTK w Gdańsku.

Naszym zadaniem będzie także przygotowanie nowego Kanonu Krajoznawczego woj. pomorskiego, który objąłby także inne wartościowe obiekty krajoznawcze i przyrodnicze Ziemi Gdańskiej. Zapraszamy krajoznawców do wspólnego redagowania haseł kanonu. Jednocześnie Pomorskie Kolegium IK przygotowuje się do wydawania „Informatora Krajoznawcy Pomorskiego” w wersji elektronicznej. Dotychczas materiały krajoznawcze zamieszczaliśmy w „Jantarowych Szlakach”, a informacyjne w gdyńskim „Ratuszu” lub „Dzienniku Bałtyckim”. Korzystamy też ze stron internetowych oddziałów PTTK. Oddzielny biuletyn krajoznawczy jest pilnie potrzebny dla wszystkich krajoznawców. Posiadamy ciekawe materiały krajoznawcze, dlatego poszukujemy krajoznawcy-komputerowca do składania i wydawania biuletynu.

Zgodnie z przyjętymi ustaleniami Komisji Krajoznawczej ZG PTTK każdy instruktor krajoznawstwa powinien przekazywać informacje o swojej działalności krajoznawczej do Komisji lub Kolegium. Instruktor krajoznawstwa regionu powinien składać takie informacje co dwa lata, a instruktor krajoznawstwa Polski co 5 lat w celu przedłużenia ważności legitymacji instruktorskiej. Od 1 stycznia 2005 r. Pomorskie Kolegium IK posiada nowy regulamin, zatwierdzony przez Komisję Krajoznawczą ZG PTTK. Do podstawowych zadań Kolegium należy:

1. Prowadzenie szkoleń dla instruktorów i ogółu krajoznawców
2. Tworzenie więzi koleżeńskich wśród instruktorów krajoznawstwa
3. Rekomendowanie kandydatów na kursy instruktorów krajoznawstwa
4. Nadawanie stopnia instruktora krajoznawstwa regionu
5. Opiniowanie wniosków o mianowanie na wyższe stopnie instruktorskie
6. Prowadzenie ewidencji instruktorów krajoznawstwa
7. Przedłużanie ważności legitymacji instruktorów krajoznawstwa.

Ryszard J. Wrzosek

Ewa Marlena Włoch

Scenariusz zajęć pt. „Morze”

Wiek przedszkolny to okres, w którym dziecko bardzo szybko uczy się, szybko chłonie przekazywaną mu wiedzę, szybko zdobywa nowe umiejętności. Należy pamiętać, że najwięcej wiadomości i umiejętności zdobywa dziecko wielozmysłowo, poznając otoczenie i rzeczywistość, w której żyje. Chcąc osiągnąć jak najlepsze rezultaty, dostarczmy więc dziecku okazji do poznawania świata przez aktywność umysłową i ruchową. Niech dziecko słucha, smakuje, wącha, ogląda i doświadcza świata całym sobą.

Zajęcia związane z najbliższym, najbardziej znanym mu środowiskiem, rodziną, dzielnicą, miastem, w którym mieszka, są ściśle związane z edukacją regionalną, która powinna budzić w nim miłość do małej i wielkiej Ojczyzny.

Realizując cele podstawy programowej wychowania przedszkolnego, takie jak: „budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym (...)”, „kształtowanie u dzieci poczucia przynależności społecznej (...) oraz postawy patriotycznej”, przeprowadziłam wiele zajęć związanych z regionem, w którym mieszkają moi wychowankowie.

Starłam się, aby dzieci mogły poznawać swoje środowisko wieloma zmysłami, mogły je oglądać, słuchać wierszy i opowieści o jego historii i współczesności.

Organizowałam wraz z moją zmienniczką Ingrid Spigarską wycieczki po osiedlu, w którym mieszkają nasi wychowankowie, do centrum miasta — tego starego i nowoczesnego, do Domku Abrahama, wycieczki na plażę, do Akwariów Gdyńskich, spotkania z marynarzami, wspólne oglądanie albumów, krótkich filmów o Gdyni.

Przedszkole, w którym pracuję, znajduje się w Gdyni, w mieście od zawsze związanym z morzem. Jest nad nim położone, daje pracę mieszkającym w nim ludziom, jest miejscem odpoczynku dla jego mieszkańców i dla turystów. Dzieci, które mieszkają w tak bezpośrednim sąsiedztwie morza, znają je dobrze, wiedzą, jak wygląda, jak smakuje, jego odgłosy są im dobrze znane. Ale czy na pewno?

Podczas przedszkolnej wycieczki na plażę w Orłowie dzieci przyglądały się morzu, obserwowały latające nad nim ptaki, falujące morze, słuchały odgłosów — krzyku mew, szumu fal, syren okrętowych. Pobyt na plaży był wspaniałą okazją do zabaw ruchowych i poszukiwania morskich skarbów do kącika regionalnego w sali.

Podsumowaniem pobytu nad morzem były zajęcia pt. „Morze”. W ich trakcie dzieci wysłuchały wiersza Danuty Wawiłow „Morze”, opowiadały swoje wrażenia znad morza, opisywały kolor, smak morskiej wody, to co widziały na plaży, porównywały swoje spostrzeżenia ze spostrzeżeniami poetki i kolegów. Oglądały skarby przyniesione do przedszkola: muszle, kamienie, ptasie pióra, bursztyny zgromadzone w kąciku regionalnym. Mogły tych skarbów dotknąć, powąchać, opisać ich wygląd słowami. Przypomnieniem wycieczki było także wysłuchanie nagrań odgłosów

znad morza z płyty kompaktowej. Dzieci wysłuchały ich z wielkim zaciekawieniem, świetnie je rozpoznały, bezbłędnie przyporządkowały do znajdujących się na tablicy obrazków. Zabawy ruchowe z chustą animacyjną były okazją do wyżycia się ruchowego przedszkolaków, rozładowania napięcia i aktywnej współpracy z rówieśnikami.

Podsumowaniem tematu była praca plastyczna, w której dzieci zawarły swoje wrażenia z wycieczki i zajęć, w których bardzo aktywnie uczestniczyły.

Scenariusz zajęć

Grupa dzieci 5-letnich.

Temat: „Morze” — słuchanie wiersza czytanego przez nauczycielkę, zajęcie plastyczne.

Forma: zajęcia z całą grupą.

Metody: czynna, słowna, oglądowa.

Pomoce: „skarby” przyniesione znad morza, CD z nagraniem odgłosów znad morza, obrazki powiązane z dźwiękami, chusta animacyjna, ryby — zabawki, kartki, farby klejowe, pędzle, szmatki.

Cele ogólne:

- rozwijanie aktywności twórczej poprzez ekspresję słowną, ruchową, plastyczną,
- poznawanie wybranego środowiska: charakterystyczne zwierzęta, zjawiska atmosferyczne,
- rozpoznawanie i nazywanie różnych głosów, odgłosów i dźwięków nagranych na taśmę magnetofonową, przyporządkowywanie dźwięku do obrazka,
- malowanie farbami kryjącymi (klejowymi), mieszanie dwóch barw, zastosowanie patyka do rysowania na mokrej powierzchni.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- słucha wiersza „Morze” Danuty Wawiłow czytanego przez nauczycielkę, wypowiada się na temat wiersza, odpowiada na pytania nauczycielki,
- ogląda muszle, kamienie, bursztyny i pióra, opisuje ich wygląd,
- wysłuchuje, nagranych na CD, odgłosów znad morza (szum fal, krzyk mewy, głos syren okrętowych),
- rozpoznaje, nazywa i wskazuje obrazki związane z tymi dźwiękami,
- bawi się chustą animacyjną, naśladowując ruchem morze wzburzone i morze spokojne,
- rozwija wyobraźnię plastyczną poprzez rysowanie patykiem na mokrej farbie klejowej na temat określony, dba o estetykę pracy,
- poznaje „małą Ojczyznę” różnymi zmysłami.

Przebieg zajęć

1. Słuchanie wiersza „Morze” Danuty Wawiłow.

Siedziały dzieciaki na dworze
i kłóciły się, jakie jest morze.
Kuba powiedział, że słone,
a Jędrzek, że nie, bo zielone.
A Baśka, że są w nim meduzy
i okręt — o, taki duży!
i jeszcze raki w skorupie.
A Bartek, że dziewczyny są głupie.
I jeszcze Filip powiedział,
że jak się położyć nad morzem
i machać rękami, i machać nogami,
to na piasku się robi — orzeł.
Poproszę tatę —
może pojedzie ze mną nad morze.

2. Rozmowa na temat treści wiersza, swobodne wypowiedzi dzieci, odpowiadanie na pytania nauczycielki.
3. Oglądanie „skarbów” znad morza — muszli, bursztynów, kamieni, piór. Opisywanie ich wyglądu.
4. Zabawa ruchowa „Ryby w morzu”.
Przebieg zabawy:
Dzieci stoją w rozsypance, nauczycielka włącza nagranie szumu morskich fal; dzieci-„ryby” poruszają się według własnego pomysłu: szybko lub wolno, przestrzegając zasady niepotracania innych „ryb”. Gdy nagranie cichnie, „ryby” zastygają w bezruchu. Dziecko, które się poruszy, opuszcza miejsce zabawy na jedną kolejkę.
5. Słuchanie odgłosów znad morza z CD (szum fal, krzyk mewy, głos syren okrętowych), nazywanie tych dźwięków i wskazywanie obrazków powiązanych z dźwiękami.
6. Wyjście na salę gimnastyczną, zabawy z wykorzystaniem chusty animacyjnej „Sztorm”, „Rybak i rybka” — pedagogika zabawy KLANZA.
Przebieg zabaw:
*Zabawa ćwicząca współdziałanie „Sztorm”:
Na chustę wrzucamy lekkie przedmioty (ryby — zabawki). Podczas wachlowania nie mogą one spaść z chusty.
Zabawa ćwicząca refleks i spostrzegawczość „Rybak i rybka”:
Uczestnicy stoją w kręgu, trzymając brzeg chusty. Wybieramy dwie osoby, które przyjmują rolę „rybaka” i „rybki”. Rybak wchodzi na chustę i stara się złapać pływającą w wodzie rybkę. Bawiący się falują chustą, utrudniając w ten sposób zadanie rybakowi. Gdy ten złapie rybkę, następuje zmiana par.*
7. Powrót do sali zabaw, powtórne wysłuchanie wiersza.
8. Podanie tematu pracy plastycznej, omówienie techniki — rysowanie patykami na mokrej farbie klejowej.
9. Zaproszenie do stołów, praca przy stołach.
10. Omówienie prac. Wystawa na tablicy dla rodziców.

Ewa Marlena Włoch
doradca metodyczny wychowania przedszkolnego

Ingrid Spigarska

Program autorski *Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki* — stymulacja rozwoju percepcji słuchowej u dzieci 3-letnich

1. Idea wiodąca

Percepcją słuchową nazywamy zdolność do odbierania, rejestrowania oraz identyfikowania bodźców dźwiękowych z otoczenia, wśród których znajdują się i dźwięki mowy. Ta zdolność ma swoje początki już w okresie prenatalnym i rozwija się dalej po urodzeniu dziecka. Noworodek potrafi lokalizować źródło dźwięku, zareagować na głos matki. Później reaguje ruchem także na dźwięki z otoczenia, poszukuje ich źródła, kojarzy je z danymi przedmiotami. Zaczyna rozumieć słowne polecenia, które są połączone z gestem, a także odczytuje stany emocjonalne na podstawie brzmienia głosu, powtarza sylaby, proste słowa. Trzylatek, przekraczający próg przedszkola, posiada pewne doświadczenia i umiejętności zdobyte wcześniej, które teraz może doskonalić, a mianowicie: rozumie wypowiedzi innych i tworzy własne, identyfikuje poznawane słowa. Możliwość prawidłowego odbierania bodźców akustycznych z otoczenia pobudza dalsze rozwijanie mowy, a co za tym idzie i zdolność twórczego myślenia, kształtuje pamięć, przygotowuje dziecko do podjęcia nauki czytania i pisanie. Okres uczęszczania do przedszkola powinien zatem skutkować, poza innymi osiągnięciami, także bardzo dużym postępem w rozwoju percepcji słuchowej, pamięci słuchowej. Dlatego ważne jest podjęcie wczesnych oddziaływań stymulujących, już od samego początku uczęszczania do przedszkola. Takie oddziaływanie na dzieci jest efektywne, jeśli odbywa się poprzez zabawę. W trakcie jej trwania przedszkolak powinien doświadczać różnych dźwięków i łączyć je z obrazem, słowem, ruchem, piosenką, wierszem czy opowiadaniem, a także samodzielnie lub z pomocą rodziców wykonaną pracą plastyczną. Ten sposób zdobywania nowych umiejętności, wiadomości jest dla dziecka atrakcyjny i bardziej efektywny.

W swojej pracy pedagogicznej nauczyciela przedszkola słyszałam czasami głosy innych nauczycieli z wyższych poziomów nauczania czy też pedagogów z poradni psychologiczno-pedagogicznych, że dzieci, które rozpoczynają naukę w szkole, mają największe problemy właśnie z percepcją słuchową. Uznałam więc, że zasadne jest jak najwcześniejsze podjęcie intensywnych oddziaływań na tę sferę dziecięcego postrzegania. Pomocne będą mi także doświadczenia i umiejętności wyniesione ze

studiów podyplomowych z zakresu terapii pedagogicznej dzieci i młodzieży, które ukończyłam.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego opisuje proces wspomagania rozwoju i edukacji dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Zawarte są w niej cele, z których dwa chciałabym przytoczyć:

- wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych im w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji;
- zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji szkolnej.

W oparciu o wyżej wymienione przesłanki oraz zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego stworzyłam program autorski pt. *Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki — stymulacja rozwoju percepcji słuchowej u dzieci 3-letnich*.

2. Cele programu

Program autorski pt. *Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki — stymulacja rozwoju percepcji słuchowej u dzieci 3-letnich* jest zgodny z *Podstawą programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych* (Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Celem głównym tego programu jest stymulacja rozwoju percepcji słuchowej u dzieci 3-letnich. Pozwoli to na efektywne rozwijanie wrażliwości słuchowej, która będzie się dalej kształtowała podczas kolejnych etapów edukacji przedszkolnej. Dzięki temu dziecko w tym zakresie będzie lepiej przygotowane do podjęcia nauki czytania.

Z celu głównego wyłoniono cele ogólne, które są przedstawione w treściach kształcenia po tematach realizowanych w poszczególnych miesiącach, oraz wyniki z nich cele operacyjne. Cele operacyjne są to przewidywane osiągnięcia dzieci. Uważam, że nie mogą być one jednak sztywno egzekwowane. Celem programu jest stymulacja rozwoju percepcji słuchowej, a 3-latki będą uczęszczały do przedszkola jeszcze przez dwa lata i w tym czasie mają nadal możliwość kształtowania swojej wrażliwości słuchowej.

3. Treści kształcenia

WRZESIEŃ

W moim przedszkolu

Cele ogólne:

- słuchanie opowiadań, wierszy mówiących o zabawkach,
- oglądanie różnych zabawek, nazywanie ich, słuchanie dźwięków przez nie wydawanych,
- nazywanie tych dźwięków i kojarzenie ich z zabawką, z obrazkiem kolorowym lub przedstawionym w postaci schematycznej,
- naśladowanie tych dźwięków,

- słuchanie tychże dźwięków nagranych na kasecie lub CD, wskazywanie obrazków wydających takie dźwięki,
- śpiewanie piosenki, np. „Nasze zabawki”,
- obrazowanie piosenki ruchem, przy akompaniamencie bębenka, poznanie zabaw ruchowych z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw,
- ozdabianie sylwety zabawki wybraną (prostą) techniką plastyczną.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- poznaje opowiadania, wiersze mówiące o zabawkach, przedszkolu,
- ogląda zabawki, nazywa je, słucha, jakie wydają dźwięki,
- próbuje nazywać dźwięki, kojarzy z zabawką, z ilustracją,
- naśladuje wybrane dźwięki,
- słucha dźwięków z kasety, kojarzy z obrazkiem,
- śpiewa piosenkę związaną z tematem,
- ilustruje piosenkę ruchem, bierze udział w zabawach ruchowych z wykorzystaniem opowieści ruchowej powiązanej z tematem, poznaje dźwięk bębenka w trakcie śpiewania piosenki,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem zabaw,
- ozdabia sylwetę zabawki prostą techniką plastyczną.

PAŹDZIERNIK

Ciągle pada

Cele ogólne:

- słuchanie krótkiej piosenki lub wiersza związanego z tematem,
- organizowanie zabaw z wykorzystaniem wody, słuchanie dźwięków przez nią wydawanych,
- naśladowanie tych dźwięków,
- nazywanie dźwięków zasłyszanych podczas zabaw, skojarzenie z rysunkiem kolorowym lub symbolicznym,
- słuchanie wybranych dźwięków nagranych na kasetę lub CD,
- śpiewanie piosenki o deszczu, np. „Deszczowe krople”,
- obrazowanie piosenki ruchem, przy akompaniamencie cymbałków, poznanie zabaw ruchowych z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw (np. „Jesień” A. Vivaldiego),
- malowanie deszczu (np. stemplowanie).

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- poznaje krótką piosenkę, wiersz lub opowiadanie związane z tematem (jesienny deszcz),
- bierze udział w zabawach z wykorzystaniem wody — potrząsa butelką napełnioną wodą, uderza ręką o wodę, dmucha przez rurkę w wodę, wlewa wodę do miski z wodą, słucha, jak leci woda z kranu, jak pada deszcz,

- w trakcie zabawy próbuje naśladować słyszane dźwięki, próbuje je z pomocą nauczyciela nazywać,
- kojarzy zasłyszane dźwięki najpierw z rysunkiem sytuacyjnym, później symbolicznym,
- słucha wybranych dźwięków nagranych na kasetę lub CD i kojarzy je z rysunkami, rozpoznaje bez rysunków,
- śpiewa piosenkę o deszczu,
- ilustruje piosenkę ruchem, bierze udział w zabawach ruchowych z wykorzystaniem opowieści ruchowej powiązanej z tematem, poznaje dźwięk cymbałów w trakcie śpiewania piosenki,
- słucha muzyki poważnej, będącej tłem zabaw, która kojarzona jest z ilustracjami wcześniej poznanymi,
- wykonuje pracę plastyczną nt. „Deszcz” (stemplowanie).

LISTOPAD

Spadają liście z drzew

Cele ogólne:

- słuchanie krótkich wierszy, piosenek lub opowiadań mówiących o zmianach w przyrodzie jesienią (spadające liście z drzew, silny wiatr),
- oglądanie ilustracji przedstawiających jesienny krajobraz,
- słuchanie dźwięków w naturze lub nagranych na CD i kojarzenie ich z ilustracją, sytuacją,
- naśladowanie tych dźwięków,
- nazywanie dźwięków, jakie mogą być słyszane podczas spacerów (szuranie nogami po suchych liściach, szum wiatru — wykorzystanie do zabawy również gazet, wykonanych wspólnie grzechotek),
- śpiewanie piosenki związanej z tematem, np. „Ola i liście”,
- zabawy ruchowe przy piosence z akompaniamentem grzechotki, zabawy ruchowe z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw (np. „Jesień” A. Vivaldiego),
- ozdabianie sylwety liści wybraną prostą techniką plastyczną.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- poznaje krótkie opowiadanie, wiersz lub piosenkę, która mówi o zmianach w przyrodzie jesienią,
- ogląda ilustracje przedstawiające jesienny krajobraz, uczestniczy w spacerach po terenie przedszkola lub dookoła niego, obserwując zmiany w przyrodzie (zbiera liście),
- słucha głosów wydawanych przez suche liście (liście w dużym kartonie), kojarzy dźwięk z ilustracją, z rysunkiem symbolicznym,
- nazywa z pomocą nauczyciela zasłyszane dźwięki, naśladuje je i również kojarzy z obrazem symbolicznym,
- bierze udział w zabawie z wykorzystaniem gazet i grzechotek, które naśladują poznane dźwięki (darcie gazet, pocieranie nimi o siebie, poruszanie gazetami, poruszanie prostymi grzechotkami), nazywa te dźwięki i rozpoznaje,

- śpiewa piosenkę związaną z tematem z akompaniamentem grzechotki, bierze udział w zabawie ruchowej z wykorzystaniem piosenki oraz w zabawach ruchowych z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem zabaw, jest kojarzona z ilustracjami wcześniej poznanymi (np. „Jesień” A. Vivaldiego),
- wykonuje pracę plastyczną pt. „Liście” (przykleja fragmenty podartych kawałków kolorowego papieru lub gazety).

GRUDZIEŃ

Dzwonki, dzwoneczki**Cele ogólne:**

- słuchanie krótkiego opowiadania lub wiersza, nawiązującego do tematu (np. dzwonki u sań, dzwonek w ręku Mikołaja, dzwony w kościele),
- prezentacja różnych dzwonków (tak aby dzieci mogły doświadczyć dźwięku, ale także wykonanie dzwonka, np. z doniczki) i łączenie z obrazem,
- słuchanie dźwięków nagranych na CD lub kasecie,
- nazywanie dźwięku i naśladowanie go, rozpoznawanie i łączenie z obrazem,
- śpiewanie piosenki, np. „Na saneczkach”, „Pachnący gość”,
- zabawy ruchowe przy piosence, z akompaniamentem trójkąta, zabawy ruchowe z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw (np. „Zima” A. Vivaldiego),
- ozdabianie sylwety dzwonka z wykorzystaniem prostej techniki plastycznej.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- słucha krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki nawiązującej do tematu,
- ogląda różne dzwonki prezentowane przez nauczyciela (może też obserwować, jak nauczyciel wykonuje dzwonek, np. z doniczki, lub naśladuje dzwonek z wykorzystaniem wybranych instrumentów muzycznych: cymbałki, trójkąt) oraz łączy je z ilustracją i obrazem symbolicznym,
- nazywa dźwięki, naśladuje je, rozpoznaje i łączy z obrazkiem,
- śpiewa piosenkę związaną z tematem, z akompaniamentem trójkąta i bierze udział w zabawie ruchowej obrazującej treść piosenki lub zabawie ruchowej, która przebiega z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem zabawy (np. „Zima” A. Vivaldiego), jest kojarzona z obrazami ilustrującymi temat,
- wykonuje pracę plastyczną, np. „Dzwonek świętego Mikołaja”, ozdabiając go w prosty sposób.

STYCZEŃ

Głosy ludzi**Cele ogólne:**

- słuchanie wiersza lub piosenki nawiązującej do tematu,
- słuchanie głosów ludzi nagranych na kasety, CD, w naturze — dźwięki łączone są z obrazkami (głos męski, kobiecy, dziecka, śmiech, płacz, kaszel),

- rozpoznawanie tych dźwięków i nazywanie ich, kojarzenie z obrazem, naśladowanie ich,
- śpiewanie piosenki, np. „To jest właśnie muzyka”, z wykorzystaniem drewnianych pałeczek,
- zabawy ruchowe przy piosence, z akompaniamentem drewnianych pałeczek, zabawy ruchowe z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw (np. „Taniec z szablami” A. Chaczaturiana),
- praca plastyczna — „Jestem zadowolony”.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- słucha krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki nawiązującej do tematu (np. „Cicha piosenka”) z wykorzystaniem ilustracji,
- bierze udział w zabawie „Kto to mówi?”, której efektem będzie w przyszłości rozpoznawanie kolegów po głosie,
- słucha głosów ludzi nagranych na kasetę lub CD i łączy je z obrazkiem, nazywa te dźwięki, naśladuje, rozpoznaje,
- śpiewa piosenkę, np. „To jest właśnie muzyka”, z wykorzystaniem drewnianych pałeczek,
- bierze udział w zabawach ruchowych z wykorzystaniem drewnianych pałeczek, z wykorzystaniem opowieści ruchowej, rozpoznaje natężenie głosu, używając określenia „cicho-głośno”, reaguje określonym, umownym ruchem na głosy wysokie i niskie,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem do zabaw („Taniec z szablami” A. Chaczaturiana),
- wykonuje pracę plastyczną pt. „Jestem zadowolony” (wprowadzenie wcześniej obrazków dwóch stanów emocjonalnych: zadowolenie-śmiech, zmartwienie-płacz).

LUTY

Zwierzęta w zagrodzie

Cele ogólne:

- słuchanie krótkiego utworu związanego z tematem (piosenka lub wiersz), połączone z prezentacją ilustracji odnoszącej się do utworu,
- oglądanie obrazków, które przedstawiają wybrane zwierzęta, słuchanie głosów tych zwierząt nagranych na kasecie lub CD, nazywanie tych zwierząt,
- naśladowanie głosów i łączenie ich z obrazkiem,
- śpiewanie piosenki lub recytacja wiersza związanego z tematem, np. „Dziwne rozmowy”, „Kotek Puszek”,
- zabawy ruchowe przy piosence z wykorzystaniem dźwięków kołatki, zabawy ruchowe z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw (np. „Taniec kurcząt w skorupkach” M. Musorgskiego),
- ozdabianie sylwetki wybranych zwierząt z wykorzystaniem prostej techniki plastycznej.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- słucha krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki, związanej z tematem (np. „Kotek Puszek” lub „Dziwne rozmowy”), (kot, pies, krowa, owca, koza, koń, kura, kaczka, świnia),
- ogląda ilustrację przedstawiającą zwierzęta w zagrodzie, nazywa zwierzęta, ogląda ich obrazki, słucha głosu zwierzęcia nagranych na kasecie lub CD w połączeniu z prezentowanym obrazkiem,
- nazywa zasłyszane głosy, naśladuje je i łączy z obrazkiem,
- śpiewa piosenkę związaną z tematem, np. „Dziwne rozmowy” lub „Kotek Puszek”,
- obrazuje treść piosenki ruchem, bierze udział w zabawie ruchowej z wykorzystaniem opowieści ruchowej, z wykorzystaniem kołatki,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem zabaw (np. „Taniec kurcząt w skorupkach” M. Musorgskiego),
- wykonuje prostą pracę plastyczną pt. „Kurczątko” (wyklejanie z gotowych elementów).

MARZEC

Na ulicy

Cele ogólne:

- słuchanie krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki związanej z tematem, połączone z oglądaniem ilustracji,
- spacer w pobliżu ruchliwej ulicy w celu zauważenia ruchu, posłuchania głosów, dźwięków ulicy (sygnalizacja świetlna, samochody przejeżdżające, klakson, zatrzymujący się autobus),
- słuchanie dźwięków nagranych na kasety lub CD w trakcie oglądania ilustracji, nazywanie wybranych dźwięków i kojarzenie ich z poszczególnymi obrazkami, naśladowanie tych dźwięków,
- śpiewanie piosenki przy akompaniamencie tamburyna lub recytacja wiersza związanego z tematem (np. „Auto na sznurku”),
- zabawy ruchowe przy piosence, z akompaniamentem tamburyna lub z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw (np. „Wiosna” A. Vivaldiego),
- ozdabianie sylwety wybranego pojazdu z wykorzystaniem prostej techniki plastycznej.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- słucha krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki związanej z tematem w połączeniu z oglądaniem ilustracji,
- uczestniczy w spacerze wzdłuż ruchliwej okolicy i obserwuje uliczny ruch, jego odgłosy (jadący samochód, hamujący autobus, klakson samochodu, sygnał dźwiękowy sygnalizatora świetlnego), nazywa te dźwięki, próbuje naśladować,

- słucha dźwięków nagranych na kasetę lub CD w połączeniu z oglądanymi obrazkami, naśladuje dźwięki, odgaduje i wskazuje obrazki,
- śpiewa piosenkę lub recytuje wiersz związany z tematem (np. „Auto na sznurku”),
- bierze udział w zabawach ruchowych inspirowanych piosenką lub z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem zabaw (np. „Wiosna” A. Vivaldiego),
- ozdabia sylwetę wybranego pojazdu z wykorzystaniem prostej techniki plastycznej (np. malowanie).

KWIECIEŃ**W ogrodzie****Cele ogólne:**

- słuchanie krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki związanej z tematem, z wykorzystaniem ilustracji,
- spacer do ogrodu (ewentualnie na łąkę) i obserwacja owadów (trzmiele, pszczoły lub osy, konik polny) z wykorzystaniem lupa do obserwacji żywych okazów — słuchanie głosów wydawanych przez owady,
- słuchanie dźwięków nagranych na kasetę lub CD w trakcie oglądania ilustracji, nazywanie wybranych dźwięków i kojarzenie ich z poszczególnymi obrazkami, naśladowanie tych dźwięków,
- śpiewanie piosenki, np. „Wiosenne porządki”,
- zabawy ruchowe przy piosence lub z wykorzystaniem opowieści ruchowej,
- wykorzystanie w zabawach instrumentu (pianino — nauczyciel rytmiki, nauczyciel grupy), rozpoznawanie jego dźwięku, nazywanie instrumentu,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw, np. „Lot trzmiecia” N. Rimskiego-Korsakowa,
- wykonanie pracy plastycznej związanej z tematem.

Przewidywane osiągnięcia**Dziecko:**

- słucha krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki związanej z tematem, z wykorzystaniem ilustracji,
- uczestniczy w spacerze, obserwacjach w ogrodzie, starając się wysłuchać dźwięki owadów (obserwuje owada w pojemniku — lupa do oglądania żywych owadów — pod opieką nauczyciela),
- słucha odgłosów wybranych owadów, zwierząt nagranych na kasecie lub CD, nazywa te dźwięki i kojarzy z obrazkami, naśladuje dźwięki,
- śpiewa piosenkę związaną z tematem lub recytuje wiersz,
- bierze udział w zabawie ruchowej z wykorzystaniem pianina i związanej z tematem lub w zabawie ilustrującej piosenkę,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem jego zabaw („Lot trzmiecia” N. Rimskiego-Korsakowa),
- wykonuje pracę plastyczną z wykorzystaniem prostych technik plastycznych (np. pszczoła lub motyl).

MAJ

U mamy w kuchni**Cele ogólne:**

- słuchanie krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki, która będzie wprowadzeniem do tematu, z wykorzystaniem właściwej tematowi ilustracji,
- oglądanie różnych przedmiotów, które można znaleźć w kuchni, słuchanie dźwięków wydawanych przez nie, nazywanie ich przy pomocy nauczyciela, naśladowanie ich, kojarzenie z obrazkiem,
- słuchanie tych samych dźwięków nagranych na kasetę lub CD, kojarzenie ich z obrazkiem, nazywanie,
- poznanie instrumentu muzycznego (talerze), słuchanie dźwięku przez nie wydawanego, kojarzenie z określonym przedmiotem pochodzącym z kuchni,
- zabawy ruchowe przy piosence lub z wykorzystaniem opowieści ruchowej, z użyciem poznanego instrumentu,
- słuchanie muzyki poważnej, która jest tłem dziecięcych zabaw, np. „Symfonia dziecięca” A. Mozarta,
- wykonanie pracy plastycznej związanej z tematem, np. „Wazon dla mamy”, „Talerz dla mamy”.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko:

- słucha krótkiego opowiadania, wiersza lub piosenki związanej z tematem, z wykorzystaniem właściwej ilustracji,
- ogląda różne wybrane przedmioty, które można znaleźć w kuchni, nazywa je, sprawia, że wydają dźwięki, próbuje nazywać te dźwięki, naśladować je i przyporządkowuje dźwiękom określone obrazki,
- słucha tych samych dźwięków nagranych na kasecie lub CD i przyporządkowuje je do określonych obrazków,
- poznaje instrument — talerze — słucha ich dźwięku, naśladuje, nazywa, przyporządkowuje podobny przedmiot pochodzący z kuchni,
- bierze udział w zabawach ruchowych przy piosence lub recytuje wiersz związany z tematem, bierze udział w zabawach ruchowych z wykorzystaniem opowieści ruchowej, z wykorzystaniem poznanego instrumentu,
- słucha muzyki poważnej, która jest tłem jego zabaw (np. „Symfonia dziecięca” A. Mozarta),
- wykonuje pracę plastyczną z wykorzystaniem prostej techniki plastycznej (np. ozdabianie talerza lub wazonu według własnego pomysłu).

4. Procedury osiągania celów w programie autorskim pt. *Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki — stymulacja rozwoju percepcji słuchowej u dzieci 3-letnich*

4.1. Warunki realizacji programu autorskiego:

- podmiotowe — program przeznaczony jest dla dzieci w wieku 3 lat. Istotnym założeniem jest to, że dzieci biorące udział w zabawach mają anatomicznie nieuszkodzony i funkcjonalnie sprawny analizator słuchowy. Wykorzystując wrodzony

potencjał i możliwości rozwojowe dziecka, zostają mu zaprezentowane w trakcie konkretnych zabaw różne dźwięki, w połączeniu z przedmiotami je wydającymi, lub przedstawiane obrazy, które łączą się z tymi dźwiękami. Aby ta stymulacja była bardziej wszechstronna, dołączony zostaje tekst (wiersz, opowiadanie), piosenka. Wprowadzone zostają także zabawy ruchowe, prace plastyczne, które ułatwią skojarzenie dźwięków z obrazem, ich zapamiętanie, a tym samym rozwijanie percepcji słuchowej. Pomocne w tej stymulacji będą także różne utwory z repertuaru muzyki poważnej, które będą towarzyszyły dzieciom podczas zabaw.

- instytucjonalne — nauczyciela powinna cechować podstawowa znajomość zagadnienia związanego z rozwojem percepcji słuchowej u dzieci, tak aby zabawy, które wprowadza, stymulowały dziecko do dalszego rozwoju, a przy tym dostarczały mu okazji do samodzielnego doświadczania, działania, bycia aktywnym. Przedszkole powinno być tak usytuowane, aby możliwe było niekłopotliwe odbywanie wycieczek po bliskiej okolicy, wtedy gdy będą wymagane konkretne obserwacje i spostrzeżenia słuchowe. Placówka powinna posiadać podstawowe środki, pomoce, materiały, które będą w sposób wszechstronny oddziaływały na dziecko podczas proponowanych zabaw i tym samym przyczynią się do rozwoju jego percepcji słuchowej.
- pozainstytucjonalne — przedszkole musi mieć kontakt z rodzicami, którzy będą gotowi do pomocy w wykonywaniu prac plastycznych wspólnie z dziećmi, do uczestnictwa w zajęciach otwartych oraz konkursie podsumowującym osiągnięcia dzieci.

4.2. Metody, formy, środki wykorzystane w programie autorskim

W przedstawionym programie wykorzystano następujące metody: oglądową, słowną i praktyczną.

Metoda oglądowa opierać się będzie na obserwowaniu różnych przedmiotów, instrumentów muzycznych, zjawisk atmosferycznych, elementów otoczenia i wsłuchiowaniu się w dźwięki przez nie wydawane. Oglądane będą także różne ilustracje, obrazki, symbole, które kojarzone będą z konkretnymi dźwiękami.

Metoda słowna opierać się będzie na wykorzystaniu różnych utworów literackich, takich jak wiersze, opowiadania, piosenki. Ułatwią one połączenie obrazów z konkretnymi dźwiękami. Będą także wykorzystane opowieści ruchowe, które jeszcze ściślej przyczynią się do łączenia dźwięków z obrazami, tekstem literackim i ruchem.

Metoda praktyczna będzie polegała na działaniu, samodzielnym doświadczaniu przez dzieci wyżej wymienionych elementów i łączeniu ich. Oznacza to łączenie dźwięków z konkretnym przedmiotem, instrumentem, zjawiskiem przyrodniczym, ale też z obrazem, tekstem literackim, zabawą ruchową. Oprócz tego dzieci będą samodzielnie wykonywały proste prace plastyczne powiązane z tematem, co będzie sprzyjało utrwaleniu wrażeń słuchowych. Będą także słuchały różnych utworów z repertuaru muzyki poważnej, które są muzycznym obrazem dźwięków z otoczenia lub tego, co można obserwować w konkretnych sytuacjach, i które kojarzą się z poznaczanymi instrumentami. Dzieci wezmą także udział w zajęciach otwartych dla rodziców, w czasie których będą mogli zaprezentować zdobyte umiejętności.

W przedstawionym programie wykorzystano następujące formy pracy: działalność indywidualną, zespołową, zbiorową.

W trakcie działalności indywidualnej dzieci będą wykonywały następujące czynności: będą samodzielnie oglądały przedmioty, zabawki, bawiły się wodą; obserwowały zjawiska przyrodnicze, elementy otoczenia i słuchały dźwięków wydawanych przez nie czy też sztucznie wywołanych; obserwowały prezentowane obrazki, ilustracje, tablice tematyczne, które kojarzą się z tymi dźwiękami; wypowiadały się swobodnie, samorzutnie na temat obrazków, ilustracji, tablic tematycznych; będą słuchały dźwięków nagranych na CD, nazywały je i kojarzyły z obrazkiem; śpiewały piosenki lub recytowały wiersze; słuchały wybranych fragmentów muzyki poważnej; brały udział w zabawach ruchowych; będą wykonywały prace plastyczne.

W trakcie działalności zespołowej dzieci będą wykonywały następujące czynności: będą oglądały przedmioty, zabawki; bawiły się wodą, obserwowały zjawiska przyrodnicze, elementy otoczenia i słuchały dźwięków wydawanych przez nie czy też sztucznie wywołanych; będą słuchały wierszy, opowiadań lub piosenek wprowadzających w temat; będą obserwowały prezentowane obrazki, ilustracje, tablice tematyczne, które kojarzą się z tymi dźwiękami; naśladowały dźwięki; będą słuchały dźwięków nagranych na CD, nazywały je i kojarzyły z obrazkiem; śpiewały piosenki lub recytowały wiersze; słuchały wybranych fragmentów muzyki poważnej; brały udział w zabawach ruchowych.

W trakcie działalności zbiorowej dzieci będą wykonywały następujące czynności: będą słuchały wierszy, piosenek, opowiadań wprowadzających w temat; będą uczestniczyły w wycieczkach po najbliższej okolicy, aby obserwować elementy otoczenia i słuchać dźwięków przez nie wydawanych, będą nazywały je; będą śpiewały piosenki lub brały udział w zabawach ruchowych inspirowanych piosenką czy też opowieścią ruchową.

W przedstawionym programie wykorzystano następujące środki:

- CD, kasety, magnetofon, instrumenty muzyczne (bębenki, cymbałki, grzechotki, trójkąty, kołatki, drewniane pałeczki, tamburyna, pianino, talerze),
- kartki papieru o formacie A4 o różnej fakturze i kolorze, karton, kolorowy papier, farby, kredki, pisaki, ołówki, pędzle, klej,
- obrazki, ilustracje, tablice tematyczne, książki z wierszami, opowiadaniem i piosenkami, książki z propozycjami różnorodnych zabaw ruchowych,
- okazy przyrodnicze pozyskane w czasie wycieczek oraz inne przedmioty wykorzystywane do wydawania dźwięków, użyte w czasie zabaw.

5. SCENARIUSZ ZAJĘĆ (przykładowy)

Grupa: dzieci 3-letnie.

Temat: „Zabawy z wodą” — samodzielne doświadczanie.

Cel ogólny (na miarę możliwości dziecka):

- słuchowe spostrzeganie różnego rodzaju dźwięków i ich określanie.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko (na miarę swoich możliwości):

- bierze udział w zabawach z wykorzystaniem wody — potrząsa butelką napełnioną wodą, uderza ręką o wodę, dmucha przez rurkę w wodę, wlewa wodę do miski z wodą, słucha, jak leci woda z kranu,

- w trakcie zabawy próbuje naśladować słyszane dźwięki, próbuje je z pomocą nauczyciela nazywać,
- kojarzy zasłyszane dźwięki najpierw z rysunkiem sytuacyjnym, później symbolicznym.

Metody: słowna, oglądowa, praktyczna.

Formy: działalność indywidualna, zespołowa.

Środki: zakręcone butelki wypełnione wodą, dwie miski z wodą, pojemniki do przelewania wody, rurki plastikowe (po jednej dla każdego dziecka).

Przebieg zajęć

1. Nauczyciel zaprasza chętne dzieci do stolika, na którym stoją butelki plastikowe wypełnione częściowo wodą. Najpierw sam potrząsa wybraną butelką, później zaprasza dzieci do powtórzenia czynności. Nazywa dźwięk, np. chlup-chlup i prosi o powtarzanie i nazywanie czynności. Po pewnym czasie dzieci odkładają butelki na stolik.
2. Przy kolejnym stoliku stoją dwie miski z wodą. Nauczyciel pokazuje dzieciom, jak należy uderzać ręką w wodę, aby wywołać dźwięk. Nazywa go, np. plusk-plusk. Następnie prosi dzieci o podciągnięcie rękawów i zachęca do powtórzenia czynności i nazywania dźwięków, czynności. Po skończonej zabawie dzieci wycierają ręce.
3. Przy następnym stoliku znajdują się naczynia do przelewania wody. Nauczyciel nabiera nimi wodę i wlewa do drugiej miski z wodą, mówiąc „wlewamy wodę do miski”. Zachęca dzieci do powtórzenia czynności i nazywania jej.
4. Kolejna zabawa polega na dmuchaniu przez rurkę plastikową do wody. Nauczyciel pokazuje czynność, nazywa dźwięki, np. bul-bul i zachęca dzieci do powtórzenia czynności i nazywania dźwięków oraz samej czynności.
5. Słuchanie, jak leci woda z kranu, może odbywać się spontanicznie podczas pobytu w łazience, kiedy dzieci myją ręce.
6. Nauczyciel pokazuje dzieciom proste rysunki obrazujące wykonywane wcześniej czynności i wspólnie z dziećmi umieszcza je na właściwych stolikach, powtarzając daną czynność i nazywając ją jeszcze raz.
7. Po skończonej zabawie nauczyciel zaprasza kolejną grupę chętnych dzieci.

6. Ewaluacja programu pt. *Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki* — stymulacja rozwoju percepcji słuchowej u dzieci 3-letnich

A. Spotkania z rodzicami.

A.1. Zajęcia otwarte (2 razy w roku), w czasie których rodzice będą mogli obserwować zabawy z dziećmi stymulujące ich percepcję słuchową.

A.2. Konkurs dla dzieci i rodziców pt. „Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki” podsumowujący całoroczną realizację programu (załącznik nr 1).

A.3. Anonimowa opinia rodziców na temat obserwowanych zajęć.

A.4. Wystawa prac dziecięcych co miesiąc na tablicach w szatni.

A.5. Albumy z wykonywanych prac.

Załącznik nr 1

Zadania do konkursu „Słucham, zapamiętuję i rozpoznaję różne dźwięki”

Dzieci pracują indywidualnie, do dyspozycji mają pomoce będące rozwiązaniem zadania lub ułatwiające jego rozwiązanie. Zabawy odbywają się na dywanie, z boku ułożone są pomoce, które będą wykorzystywane w kolejnych zabawach. Wszystkie dzieci nagradzane są brawami za prawidłowe rozwiązanie zadań. Podczas zabawy obecni są chętni rodzice, jako obserwatorzy, nagradzający brawami.

1. „Zła pogoda” — dzieci rozpoczynają zabawę piosenką, która jest inspiracją do dalszych działań. Najpierw rozpoznają piosenkę, słuchając samej muzyki, a następnie śpiewają ją z nauczycielem, obrazując piosenkę ruchem.
2. „Zabawy słuchowe z wodą” — dzieci obserwują pomoce, które nauczyciel chowa za parawan. Nauczyciel, wykorzystując zgromadzone pomoce, wytwarza różne dźwięki poznane wcześniej przez dzieci. Przedszkolaki mają ułożone przed sobą schematyczne obrazki ilustrujące sposób wytwarzania dźwięku. Po usłyszeniu dźwięków podnoszą ten obrazek, który pasuje do określonej czynności:
 - potrząsanie butelką wypełnioną wodą,
 - przelewanie wody z pojemnika do pojemnika,
 - dmuchanie przez rurkę do wody.
3. „Spadają liście z drzew” — dzieci słuchają odgłosów nagranych na CD, podnoszą te obrazki, które kojarzą z zasłyszonym dźwiękiem:
 - szum wiatru,
 - szelest liści,
 - padający deszcz.
4. „Dzwonki, dzwoneczki” — nauczyciel porusza dzwonkiem i pyta dzieci, kiedy można usłyszeć takie dzwonięcie. Proponuje zabawę ruchową „Zaprzęgi”. W zabawie wykorzystany jest trójkąt, naśladujący dźwięk dzwonka (chętne dziecko nazywa instrument).
5. „Kto to mówi?” — chętne dziecko siada na krześle ustawionym w środku koła, ma zasłonięte oczy. Za nim staje również chętne dziecko, które mówi „Witaj... (podaje imię osoby siedzącej na krześle). Osoba z zawiązanymi oczami podaje imię tej, która się z nią witała. Zabawa powtórzona jest kilka razy (dopóki widoczne jest zainteresowanie przedszkolaków).
6. „Rozpoznajemy głosy zwierząt” — dzieci słuchają nagranych na CD głosów kilku poznanych zwierząt (owady, ptaki, ssaki), rozpoznają głos i nazywają zwierzę. Następnie naśladują ruch zwierzęcia (np. trzmiel, kaczka, pies) i po chwili wracają na miejsce.
7. „Na ulicy” — dzieci słuchają odgłosów ulicy. Rozpoznają dźwięki, mówią, gdzie można je usłyszeć, biorą udział w zabawie ruchowej „Samochody” (z wykorzystaniem tamburyna — dla nauczyciela, kółek dla dzieci).

Po skończonej zabawie wszystkie dzieci otrzymują dyplomy uczestnictwa w konkursie.

Ingrid Spigarska
PS nr 50 w Gdyni

Anna Kozłowska

Jadłospis w przedszkolu

Dla prawidłowego rozwoju dziecka wielkie znaczenie ma odpowiedni sposób odżywiania. Ponieważ spędza ono w przedszkolu około 8–9 godzin dziennie, na nas, jako na „tymczasowych opiekunach”, spoczywa odpowiedzialność za zapewnienie mu w tym czasie pełnowartościowego pożywienia. Liczne badania naukowe wykazały, że prawidłowe żywienie ma olbrzymi wpływ na odporność organizmu na różnorodne zagrożenia, począwszy od chorób wynikających ze złego sposobu żywienia (otyłość, krzywica, próchnica zębów, niedokrwistość itp.), a skończywszy na chorobach zakaźnych i odporności na stres. Odżywianie wywiera też wpływ na aktywność dziecka, jego chęć do nauki, zabawy i stosunek do otaczającego go świata.

Planowanie jadłospisu w przedszkolu powinno więc nie tylko uwzględniać zapewnienie dzieciom posiłków, zaspokajających ich potrzeby, ale również potrzeby tych dzieci, które mają różnorodne specyficzne problemy dietetyczne.

Niestety, zbyt często na naszych przedszkolnych stołach „króluje” potrawy smażone, ciężkostrawne i mało urozmaicone, zaś jedynymi przyprawami stosowanymi przez kucharki są sól, pieprz i vegeta. Natomiast nawet treści podstawy programowej z zakresu wychowania zdrowotnego nakazują nam uczyć dzieci założeń prawidłowego sposobu żywienia. Jednym z celów wychowania przedszkolnego jest troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną przejawiająca się, między innymi, w kształtowaniu u wychowanków czynności samoobsługowych i nawyków higienicznych. Dziecko, kończąc edukację przedszkolną, powinno właściwie zachowywać się przy stole podczas posiłków oraz orientować się w zasadach zdrowego żywienia.

W naszym przedszkolu planowanie jadłospisu odbywa się przy współudziale intendenta, kucharki, dyrektora oraz nauczycielki, która jest również dietetykiem. Nie jest to trudna sztuka, należy tylko pamiętać o kilku podstawowych zasadach:

1. Posługujemy się dziennymi normami produktów, opracowanymi na podstawie zaleceń dziennego spożycia produktów spożywczych dla dzieci w wieku 4–6 lat Instytutu Żywności i Żywienia.

Produkt	Ilość w gramach na dzień (w przedszkolu)	Orientacyjna ilość dziennie dla jednego dziecka (posiłki przedszkolne)
Mleko płynne o zawartości 2% tłuszczu	350	1,5 szklanki
Ser żółty i twarogowy	25	1/3 szklanki
Jaja	1/2 szt.	

Śmietana	20	4 łyżeczki
Masło	15	3 łyżeczki
Olej, smalec	7	1–1,5 łyżeczki
Mięso (bez kości), podroby	30	
Wędliny	15	
Ryby (bez ości)	15	
Pieczywo mieszane	130	3 kromki
Mąka, kasze, makaron	45	1/3 szklanki
Cukier	30	1 płaska łyżeczka
Ziemniaki	200	2 sztuki
Warzywa	300	
Owoce	100	
Przetwory owocowe	10	
Warzywa strączkowe suche	5	

- Jadłospis planujemy na 10 dni (2 tygodnie).
- Zwracamy uwagę na wykorzystanie owoców i warzyw sezonowych — w każdej porze roku uwzględniamy aktualnie występujące produkty.
- Urozmaicamy posiłki nie tylko pod względem doboru produktów, ale i sposobu ich przyrządzania. Wykorzystujemy smażenie, pieczenie, duszenie i gotowanie — za każdym razem z tych samych produktów można przygotować inną potrawę.
- Dobieramy potrawy również pod względem kolorystycznym — smak, zapach, wygląd, konsystencja i barwa posiłków wpływa istotnie na trawienie u dzieci. Zbyt jasne „kolorujemy” koperkiem, kolorową surówką (np. z buraków), staramy się unikać zestawień typu: zupa kalafiorowa, leniwe pierogi — choć poprawne pod względem kalorycznym, są „nieciekawe” dla dzieci.
- Nie łączymy w jednym posiłku potraw tylko kwaśnych lub tylko słodkich, np. zupa ogórkowa i surówka z kiszonej kapusty do drugiego dania.
- Jedzenie nie może być wyłącznie „papkowate”, kleiste, zbyt suche lub zbyt gęste.
- Nie stosujemy octu, ostrych przypraw i soli — za to używamy zieloną pietruszkę, koperek, majeranek, oregano, kminek, estragon, soki z kiszonych ogórków i kapusty, sok cytrynowy.
- Ograniczamy stosowanie cukru i słodczy na rzecz wzrostu spożycia owoców i warzyw.
- Mamy na uwadze posiłki dla wszystkich dzieci, również tych z chorobami układu trawienia lub alergiami (jeżeli takie przebywają w przedszkolu) i planujemy posiłki tak, aby łatwo było o „zamienniki” dla potrzebujących.

Ważna jest również ocena jadłospisu. Można jej dokonywać w różnorodny sposób: poprzez porównanie z zalecanymi racjami pokarmowymi, obliczanie wartości energetycznej i odżywczej posiłków lub oceniając stopień zbilansowania posiłku z punk-

tu widzenia udziału energii z białka i tłuszczów. Ponieważ jednak powyższe metody oceny jadłospisów wymagają odpowiednich programów lub dostępu do badań laboratoryjnych, na co dzień w naszym przedszkolu badamy jadłospisy sposobami uproszczonymi.

Najprostszy i najwygodniejszy dla nas sposób polega na rutynowej ocenie posiłków opracowanej w Państwowym Zakładzie Higieny przez A. Mandrowską-Xinxo.

Rodzaj posiłku	Kolejne dni jadłospisu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Podsumowanie oceny jadłospisu dekadowego w %
	Kryteria oceny											
Śniadanie	produktów białkowych i zwierzęcych											
	warzyw lub/i owoców											
	pieczywa mieszanego											
Obiad	produktów białkowych, zwierzęcych i owoców gotowanych											
	surówek z warzyw lub/i owoców gotowanych											
Podwieczorek	produktów białkowych, zwierzęcych lub/i owoców											

Dokonując oceny zasadniczych składowych jadłospisu za pomocą znaków + lub -, należy wypełnić formularz za okres dekady. Ogólnej oceny jadłospisu dokonujemy według następujących zasad:

- jadłospis prawidłowy: jeżeli + jest w 100% rubryk
 - wszystkie posiłki są urozmaicone i zawierają pełnowartościowe białko pochodzenia zwierzęcego (mięso, ryby i ich przetwory, produkty mleczne, jaja) oraz warzywa i owoce (surowe i gotowane) w dostatecznej ilości,
 - podawane jest pieczywo mieszane (pszenne i razowe) — posiłki zestawione są prawidłowo pod względem barwy, konsystencji i smaku;
- jadłospis z błędami: + we wszystkich rubrykach dotyczących białka, pojedyncze minusy w pozostałych rubrykach (nie więcej jednak niż 50% minusów, np.: brak pieczywa razowego, wady pod względem barwy i smaku);
- jadłospis zły: pojedyncze minusy w rubrykach dotyczących białka lub powyżej 50% minusów w pozostałych rubrykach,
 - brak warzyw i owoców w 50% posiłków
 - brak pełnowartościowego białka w jednym posiłku lub znikoma jego ilość.

Innym sposobem jest ocena jadłospisu przy użyciu metody punktowej opracowanej przez inż. F. Starzyńską w Instytucie Żywności i Żywienia. Jednakże metoda ta pozwala na przeprowadzenie oceny jadłospisu tylko w przedszkolach prowadzących całodzienne, pełne wyżywienie. Być może przydatna będzie w przyszłości, kiedy nasze

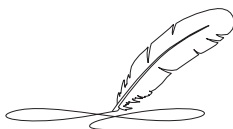
przedszkola wydłużą czas pobytu dziecka, a na pewno przyda się do oceny prawidłowości żywienia w przedszkolach prywatnych, które nastawione są na całodienne przebywanie w nich dzieci. Metoda powyższa dostępna jest w wielu opracowaniach dotyczących żywienia zbiorowego.

Podsumowując, aby dzieci zachowały pełnię zdrowia, muszą się odpowiednio odżywiać. Utrwalone przez parę lat pobytu w przedszkolu prawidłowe nawyki żywieniowe mogą przerodzić się w kulturę żywienia. Poprawne konstruowanie jadłospisów na pewno nam w tym zadaniu może pomóc.

Anna Kozłowska
PS nr 9 w Gdyni

Bibliografia

- Gronowska-Senger, *Ocena wyżywienia*, w: *Żywienie człowieka. Podstawy nauki o żywieniu*, pod red. J. Gawęckiego i L. Hryniewieckiego, PWN, Warszawa 1998
- Jackiewicz B., *Żywienie dzieci w przedszkolu*, ODDK, Gdańsk 2007
- Kozłowska, *Podstawowe zasady konstruowania jadłospisów w przedszkolu*, w: *Rozwój i jakość pracy przedszkola*, pod red. J. Kordzińskiego, Verlag Dashofer, Warszawa 2007
- Turlejska H. i in., *Zasady racjonalnego żywienia*, ODDK, Gdańsk 2006
- Wachnik Z., Weker H., *Żywienie dzieci w przedszkolach*, WSiP, Warszawa 1988

Polecamy...

...nauczycielom historii

Album „Dwudziestolecie międzywojenne”, który ukazał się pod koniec 2009 roku, jest przepięknie wydany wspomnieniem o II Rzeczypospolitej, która choć trwała krótko — pozostawiła po sobie wiele pamiątek, fotografii, filmów, pamiętników i dokumentów. W słowie wstępnym od wydawcy znajdujemy następującą zachętę do zapoznania się z książką: „Lata międzywojenne to niezwykle czas, w którym po 123 latach ziściła się nadzieja wielu pokoleń na życie w niepodległej Polsce. Niełatwy początek, gdy trzeba było stworzyć państwo od nowa, z trzech różnych części, rozgrywał się w cieniu walki o utrzymanie odzyskanej dopiero niepodległości... Album „Dwudziestolecie międzywojenne” jest podróżą w świat, który zniknął wraz z wybuchem II wojny światowej, a jednak wciąż żyje we wspomnieniach”.

Książka podzielona jest na cztery rozdziały: Historia, Architektura i krajobrazy, Społeczeństwo, Gospodarka. Taki układ fotograficznej prezentacji pozwala nam orientować się w blaskach i cieniach II Rzeczypospolitej, odkrywać nieznane fakty, uzupełniać wielopłaszczyznową wiedzę (od mody po architekturę), przyjrzeć się z bliska codziennemu życiu Polaków. Jak na album przystało, na 287 stronach możemy podziwiać świetnej jakości czarno-białe fotografie, wykonane częściowo w technice sepii. Każda z fotografii opatrzona jest komentarzem z dokładnym opisem miejsc, osób i sytuacji na nich prezentowanych. Przeglądając ten album kartka po kartce, łatwo zatęsknić za czarem lat dwudziestych i trzydziestych. Wśród wielu innych interesujących miejsc znajdziemy też wiele stron poświęconych naszemu miastu, Gdyni — „dumie II Rzeczypospolitej”. Dla każdego nauczyciela historii prezentowana pozycja książkowa może okazać się pomocą dydaktyczną i według mnie warto zadbać o uzupełnienie biblioteki szkolnej o ten album.

Gorąco namawiam do zapoznania się z albumem „Dwudziestolecie międzywojenne”.

Grażyna Szotrowska
doradca metodyczny historii i WOS

☞ *Dwudziestolecie międzywojenne. Miejsca, ludzie, wydarzenia, Carta Blanca, 2009*

...nauczycielom wychowania przedszkolnego i nauczania zintegrowanego

Najbardziej naturalną formą aktywności dziecka jest zabawa. Już najmłodsze dzieci — niemowlęta zainteresowane własnym ciałem zaczynają oglądać swoje rączki i paluszki, podejmują spontaniczną zabawę nimi, śledząc wzrokiem ich ruch, wkładając do buzi.

Z upływem czasu dzieci potrzebują towarzysza zabaw, kogoś, kto zapewni im poczucie bezpieczeństwa, będzie towarzyszył w poznawaniu świata. Początkowo będą to rodzice, rodzeństwo i dziadkowie, którzy wykorzystują najprostsze zabawy, nazywane przez autora polecanej przeze mnie pozycji Krzysztofa Sąsiadka „zabawami paluszkowymi”. Są to powszechnie znane w Polsce: „Kosi, kosi łapci(ki)”, „Idzie rak nieborak”, „Srocza”, „Kominiarz”.

Zabawy paluszkowe świetnie rozwijają sprawność manualną, umożliwiają przeżycie wielu radosnych chwil, wzbogacają słownictwo, korzystnie wpływają na rozwój mowy i bardzo pozytywnie na ogólny rozwój dziecka. Początkowo główna aktywność należy do osób dorosłych, które dotykają paluszków, dłoni, ramion, szyi, główki dziecka, ale powoli to dziecko przejmie inicjatywę i pokaże wszystkie te ruchy, a kiedy zacznie mówić, powtórzy wielokrotnie usłyszany wierszyk, sprawiając tym wielką radość dorosłym. Zabawy paluszkowe pozwolą na szybkie zapamiętanie tekstu właśnie dzięki gestom i ruchowi, które mu towarzyszą — bo jak powtarza za Urszulą Tucholską autor „Zabaw paluszkowych: „...czego nie pamiętają ręce i nogi, nie pamięta również głowa”.

Pozycja zawiera wiele nowych zabaw paluszkowych opartych na krótkich wierszowanych tekstach, ilustrowanych przez Izabellę Grzesiak. Autor radzi, jakie teksty wykorzystywać, jak je interpretować intonacją głosu, gestem, dotykiem. Pozwala na zmiany w tekście i urozmaicenia w jego ilustrowaniu. Polecam ją szczególnie nauczycielom przedszkoli i nauczania zintegrowanego.

Ewa Marlena Włoch
doradca metodyczny wychowania przedszkolnego

☞ Sąsiadek Krzysztof, *Zabawy paluszkowe*, Media Rodzina, Poznań 2005

...wszystkim nauczycielom

Edukacja zdrowotna została mocno wyeksponowana w nowej podstawie programowej oraz objęta szczególną uwagą władz oświatowych. W realizacji tego jakże ważnego programu pomoże nam bardzo ciekawa książka, wydana przez Komisję Profilaktyki Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego pod tytułem *Środowiskowy program wychowania zdrowotnego w szkole podstawowej i ponadpodstawowej*. Redaktorem wydania jest Marianna Charzyńska-Gula, która jest jednocześnie autorką programu.

Polecana przeze mnie pozycja składa się z sześciu części. Część pierwsza zawiera założenia programu, cele i podstawowe zagadnienia, które stanowią zasadniczy punkt odniesienia wszystkich zajęć z uczniami. Przedstawiony program oparty jest na pracy całego zespołu pracowników Katedry i Zakładu Pielęgniarstwa Społecznego Wydziału Pielęgniarskiego Akademii Medycznej w Lublinie. Cele programu podzielono na bezpośrednie i pośrednie. Cele bezpośrednie odnoszą się do ucznia, który w wyniku realizacji programu ma posiadać zdolność samodzielnego dokonywania wyboru zachowań właściwych dla zdrowia własnego i innych ludzi. Cele pośrednie odnoszą się do środowiska domowego i szkolnego ucznia. W wyniku realizacji programu powinna zostać podniesiona jakość działań podejmowanych na rzecz zdrowia ucznia poprzez osoby sprawujące nad nim opiekę (rodziców, pedagogów).

Podstawowe zagadnienia programu ujęte są w następujące bloki tematyczne:

1. Promocja zdrowia
2. Życie w rodzinie
3. Zdrowie psychiczne
4. Życie bez nałogu
5. Zdrowy styl odżywiania
6. Bezpieczeństwo w codziennym życiu
7. Higiena osobista i higiena otoczenia
8. Ruch w życiu człowieka

Każdy z bloków tematycznych obejmuje zagadnienia występujące w trzech podstawowych sferach życia i aktywności ucznia:

- sferze życia ucznia jako jednostki;
- sferze życia ucznia jako członka rodziny i społeczności szkolnej;
- sferze życia ucznia jako członka społeczności pozarodzinnej i pozaszkolnej.

Rozdział drugi poświęcony jest miejscu realizacji programu w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły.

Następne rozdziały zawierają, bardzo ciekawie opracowane wraz z załącznikami, scenariusze zajęć w klasach I–III. Zamieszczono również konspekty spotkań z rodzicami, a także wybór literatury dla nauczyciela związanej tematycznie z danymi zajęciami.

Ostatni — szósty rozdział przedstawiony jest w formie tabeli prezentującej układ jednostek lekcyjnych w kolejnych klasach wraz z tematyką lekcji oraz z tematyką lekcji uzupełniających.

Polecam książkę wszystkim nauczycielom i wychowawcom, którym leży na sercu podniesienie świadomości zdrowotnej naszych wychowanków.

Balbina Wawrzyniak
doradca metodyczny ds. świetlic szkolnych

☞ Charzyńska-Gula M. (red.), *Środowiskowy program wychowania zdrowotnego w szkole podstawowej i ponadpodstawowej*, Katedra i Zakład Pielęgniarstwa Społecznego Akademii Medycznej w Lublinie, Komisja Profilaktyki Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego, Lublin 1997

...wszystkim nauczycielom

Na łamach *Gazety Szkolnej* ukazał się artykuł pt. *Finlandia a korepetycje* autorstwa Agaty Milaty-Troińskiej¹⁾, w którym autorka, omawiając zjawisko indywidualnych korepetycji w Finlandii, przedstawia system oświatowy tego kraju. Punktem wyjścia dla jej rozważań jest porównanie liczby wyników uzyskanych w wyszukiwarce Google po wpisaniu hasła „korepetycje”. W Finlandii Google wykazuje jedynie 42.000 rekordów, zaś w polskim odpowiedniku tej wyszukiwarki aż 3 mln wpisów jest skojarzonych z hasłem korepetycje. Bez wątpienia jest to olbrzymia dysproporcja, nawet jeżeli uwzględnić, iż Finlandia liczy ponad siedmiokrotnie mniej ludności niż Polska. Dysproporcja owa prowadzi autorkę do wniosku, iż indywidualne pozaszkolne douczanie jest w Finlandii zjawiskiem marginalnym. Większość uzyskanych zapisów w fińskiej wyszukiwarce Google dotyczy prywatnych szkół muzycznych i językowych, a także centrów prowadzących kursy przygotowujące do matury i egzaminów wstępnych na wyższe uczelnie. Brak jest wśród nich witryn zawierających bazy ogłoszeń o prywatnych korepetycjach. Drugim ważnym punktem tego opracowania jest wskazanie, iż w prowadzonym od 2000 roku pod auspicjami OECD Programie Oceny Umiejętności Uczniów (*Programme for International Student Assessment*, w skrócie PISA)²⁾ uczniowie z Finlandii uzyskują najlepsze wyniki. Również różnice pomiędzy najlepszymi a najslabszymi fińskimi uczniami są najmniejsze. W dalszej części omawianego artykułu znajdujemy próbę odpowiedzi na pytanie o czynniki, które pozwalają Finom osiągać tak dobre wyniki bez douczania się na korepetycjach. Fiński system oświatowy jest poddany analizie poprzez zastosowanie systematyki czynników determinujących korepetycje autorstwa prof. Mar-

¹⁾ Milata-Troińska A., *Finlandia a korepetycje*, *Gazeta Szkolna*, tygodnik nr 46 (476), 17 listopada 2009 r., s. 5–6.

²⁾ Program PISA powstał w 1997 roku. PISA bada umiejętności i wiedzę ważną z perspektywy wyzwań, przed jakimi 15-latkowie staną w swym dorosłym życiu. Punktem wyjścia jest pojęcie „alfabetyzmu” (*literacy*) odnoszące się do „zdolności stosowania wiedzy i umiejętności, analizowania, argumentowania i efektywnego komunikowania w procesie stawiania, rozwiązywania i interpretowania problemów w różnych sytuacjach” (OECD 2003:23).

Narzędzia badawcze ukierunkowane są na zbadanie umiejętności praktycznego kojarzenia i wykorzystania wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin. Założeniu temu towarzyszy odwołanie do idei „kształcenia ustawicznego” — motywacji i postaw sprzyjających samodzielności w zdobywaniu dalszej wiedzy. Stąd treść zadań jest w możliwie dużym stopniu osadzona w codziennych sytuacjach życiowych. Testy PISA różnią się więc od typowych zadań szkolnych związanych z konkretnymi programami nauczania.

W badaniu PISA wyróżniono trzy podstawowe dziedziny: czytanie ze zrozumieniem (ang. *reading literacy*), matematyka (*mathematical literacy*) i rozumowanie w naukach przyrodniczych (*scientific literacy*). Badanie realizowane jest regularnie co trzy lata, począwszy od 2000 r. W każdym z kolejnych badań szczególny nacisk jest położony na zbadanie jednej dziedziny: w 2000 roku było to czytanie ze zrozumieniem, 2003 — matematyka, w 2006 — rozumowanie w naukach przyrodniczych. W 2003 roku badano dodatkowo umiejętność rozwiązywania problemów (*problem solving*). Źródło: internetowa encyklopedia Wikipedia, [http://pl.wikipedia.org/wiki/PISA_\(badanie\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/PISA_(badanie)), 9.03.2010 r.

ka Braya. Badacz ten, zajmujący się pedagogiką porównawczą, ustawodawstwem oświatowym i planowaniem w szkolnictwie, w jednej ze swoich publikacji³⁾ wyróżnił trzy kategorie czynników decydujących o nasileniu występowania zjawiska korepetycji: kulturowe, ekonomiczne i oświatowe.

Agata Milata-Troińska w analizie sytuacji w Finlandii dużo miejsca poświęca czynnikom kulturowym, a zwłaszcza głęboko zakorzenionemu w świadomości Finów poczuciu egalitaryzmu⁴⁾. W szkolnictwie znajduje on wyraz w braku współzawodnictwa pomiędzy szkołami i uczniami. W Finlandii nie publikuje się rankingów szkół, a także nie ujawnia się wyników testów uzyskiwanych przez uczniów. Dzieci są wychowywane w poczuciu własnej wartości i wyjątkowości oraz świadomości, że wszyscy są uzdolnieni w różnych dziedzinach. Uczniowie od najmłodszych lat dokonują samooceny, przez co wyrabiana jest w nich odpowiedzialność za własną edukację. Nie ma systemu ciągłych egzaminów, a przez to konieczności uczenia się do nich. Z tego powodu nauczyciele mają komfort nauczania całościowego, daje im się wolną rękę w kwestii tworzenia programu nauczania, wyboru podręczników i metod nauczania. Jedynym egzaminem jest tam egzamin maturalny, ale nawet jego wyniki nie są podawane do wiadomości publicznej ani poddawane analizom porównawczym. Szkoły nie odczuwają presji na produkowanie olimpijczyków, aby poprawić swoją pozycję w rankingach, a żadna uczelnia wyższa nie ma statusu uczelni elitarnej. Zdaniem autorki przeciwne wartości kulturowe, model społeczny i system oświaty, w których dominująca jest rywalizacja, elitaryzm, sprawdziany i testy oraz uzależnienie poziomu życia od osiągniętego wykształcenia sprawiają, że rośnie zapotrzebowanie na prywatne douczanie. Przykładem są Japonia, Stany Zjednoczone, Kanada, a także większość krajów europejskich. Należy uznać, iż jest to pogląd słuszny.

Nie można jednak zgodzić się z inną myślą autorki o przyczynach wpływających na wzrost popytu na korepetycje. Agata Milata-Troińska dokonuje porównania statusu społecznego i wynagrodzenia nauczycieli w Finlandii i w Polsce. Porównanie to wypada niekorzystnie dla polskich nauczycieli, których płace osiągają, według danych zebranych przez OECD, 83% względem PKB, gdy w Finlandii współczynnik ten wynosi 146%, a średnia krajów OECD jest równa 142%. Nie pisze ona wprost, iż polski słabo wynagradzany nauczyciel tak pracuje, aby generować popyt na prywatne korepetycje, jednak wniosek taki wypływa *a contrario* z tezy stawianej przez autorkę, iż dobrze sytuowany jego fiński kolega tak wypełnia swoje obowiązki, iż prywatne korepetycje są zbędne. Jest to teza fałszywa i niemająca żadnych podstaw. Problem ten należy widzieć w szerszym aspekcie i w kontekście porównywania nakładów przeznaczanych przez budżety państw na oświatę. Autorka wskazuje na inne cechy fińskiego systemu edukacji, które redukują potrzeby prywatnego douczania, a które są najczęściej pochodną ogólnej kondycji finansowej systemu oświaty. Są to: możliwości pomocy odstającym uczniom w ramach programowych i dodatkowych zajęć, rola nauczyciela wspierającego, angażowanie do pomocy wyróżniających się uczniów czy wczesne diagnozowanie rodzących się zaległości. Rysuje ona obraz komfortowej

³⁾ Bray M., *Adverse effects of private supplementary tutoring*, IIEP, Paris, 2003.

⁴⁾ O źródłach egalitaryzmu w krajach skandynawskich i jego wpływie na stosunki społeczne i ekonomiczne czytaj w opracowaniu *Skandynawski model państwa opiekuńczego*, http://www.kasakobiet.ngo.org.pl/model_skandynawski.html, 9.03.2010 r.

pracy fińskiego nauczyciela, który może równać w dół z poziomem nauczania i otrzymywać pomoc od nauczyciela wspierającego. Tak przedstawione warunki pracy nauczycieli w Finlandii nie wiążą się wprost z uzyskiwanym przez nich wynagrodzeniem. W artykule nie znajdujemy niestety informacji o zasadach funkcjonowania instytucji tzw. nauczyciela wspierającego (nauczyciela asystenta), o średniej liczebności klas w fińskich szkołach ani też o wydatkach budżetu Finlandii na oświatę.⁵⁾ Polecam jednak ten artykuł, gdyż daje on możliwość poznania odmiennego od naszego systemu edukacyjnego funkcjonującego w bliskim nam kraju basenu Morza Bałtyckiego.

Wiesława Krysztofowicz
doradca metodyczny geografii

☞ Milata-Troińska Agata, *Finlandia a korepetycje*, Gazeta Szkolna, tygodnik nr 46 (476), 17 listopada 2009 r., s. 5–6

...nauczycielom przedmiotów ekonomicznych

Polecam następujące pozycje ekonomiczne:

1. Jeffrey Sachs, *Koniec z nędzą. Zadanie dla naszego pokolenia*

Publikacja ta to światowy bestseller. Przedstawia bardzo ważny problem, jakim jest nędza, głód, ubóstwo na całym świecie. Rozmiar biedy w poszczególnych rejonach świata znacznie różni się, nawet jeśli jest znikomy, to też jest wstydliwy. Książka pokazuje, kim są biedni i zawiera konkretne pomysły na likwidację ubóstwa i głodu. W treści znajdziemy zagadnienia dotyczące gospodarki światowej, wspinania się po drabinie rozwoju państw azjatyckich.

Bardzo interesujące są treści dotyczące:

- nadrabiania zaległości z połowy tysiąclecia przez Chiny,
- porównania Chin z Europą Wschodnią i Rosją,
- wyzwń gospodarczych stojących przed Indiami,
- reform gospodarczych w Indiach,
- historii Indii i spuścizny gospodarczej po brytyjskich rządach.

Według historyków, polityków i publicystów po raz pierwszy nasze pokolenie ma szansę doprowadzić do likwidacji nędzy. Problem ten jest jednak dość skomplikowany, można więc przypuszczać, że i następnym pokoleniom nie zabraknie pracy w tym zakresie.

2. Jan Winiecki (red.), *Dlaczego inne kraje nas przeganiają. Którędy do dobrobytu*

⁵⁾ Według innych źródeł w Finlandii dzieci uczą się w systemie łączonym: klasa I z II, III z IV i V z VI, tygodniowo mają 21–25 godzin zajęć. Nauczyciel uczy wszystkich przedmiotów w tych dwóch klasach. Odbywają się też zajęcia wyrównawcze, ale nie są one symbolem niepowodzeń, tylko możliwością podniesienia poziomu uczniów, np. asystentki nauczyciela pomagają w klasach I i II w nauce czytania i liczenia. Szerzej zobacz: Zawadowska Janina, *Szkoła po fińsku... i po polsku*, Gazeta Szkolna, <http://portalwiedzy.onet.pl/4870,12.800,1341.090,2,czasopisma.htm>, 19.03.2010 r.

Pozycja ta to zbiór referatów z konferencji „Dlaczego inne kraje nas przeganiają” zorganizowanej przez Towarzystwo Ekonomistów Polskich. Referaty te dotyczą różnych dziedzin gospodarki i problemów trapiących nasz kraj. Jakie są przyczyny takiego stanu? Co nam przeszkadza, by rozwijać się w takim tempie, jak np. Słowacja, Łotwa, Estonia i inne kraje, które przystąpiły razem z nami do Unii Europejskiej? Autorzy referatów rozpatrują to zagadnienie z różnej perspektywy, m.in. przebiegu transformacji ustrojowej, niedoskonałego prawa polskiego, nieuzasadnionych wydatków, słabej pozycji Polski w porównaniu z sąsiadami i in.

Krystyna Skalska
doradca metodyczny przedmiotów zawodowych

- ☞ Sachs J., *Koniec z nędzą. Zadanie dla naszego pokolenia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006
- ☞ Winiecki J. (red.), *Dlaczego inne kraje nas przeganiają. Którędy do dobrobytu*, Wolters Kluwer Polska, 2007

